

22—27 februari

Debatter m. m.

Onsdagen den 27 februari

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Sundin ang. användningen av lantbruksnämndernas skogsinnehav	10
av herr Arrhén ang. rekryteringen till befodringskurser för folkskollärare m. m.	13
Svar på fråga av fru Svenson ang. tobaksmonopolets annonsering	16
Grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.	18
Anslag till uppförande av fastigheter för utrikesrepresentationen m. m.	54
Anslag till inventarier för vissa beskickningar m. m.	56
Ang. stat för statens allmänna fastighetsfond	57
Inställande av repetitionsövningarna under budgetåret 1957/58 ..	59
Anslag till nybyggnad för konstfackskolan	62
Skogsvårdsavgiften för år 1957	63
Inrättande av lekmananämnder i hovrätterna	68
Upphävande av den s. k. jordförvärvslagen	74
Skärpta åtgärder mot bilstölder	78
Interpellation ang. principerna för beviljande av lån till alkoholfria restauranger m. m.	79

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 27 februari	Sid.
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, ang. ändring i lagen om införande av landstingslagen	18
Statsutskottets utlåtande nr 14, ang. utgifterna å driftbudgeten: för flera huvudtitlar gemensamma frågor	18
— nr 28, ang. anslag under statens allmänna fastighetsfond m. m.: utrikesdepartementet	54
— nr 3, ang. utgifterna under tredje huvudtiteln (utrikesdepartementet)	56
— nr 18, ang. utgifter å tilläggsstat II: kommunikationsdepartementet	57
— nr 24, ang. stat för statens allmänna fastighetsfond	57
— nr 25, ang. överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter	59
— nr 26, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag	59
— nr 27, ang. inställande av repetitionsövningarna under budgetåret 1957/58	59
— nr 29, ang. anslag till nybyggnad för konstfackskolan	62
Bevillningsutskottets betänkande nr 7, ang. promilletalet för skogs-vårdsavgiften för år 1957	63
Första lagutskottets utlåtande nr 4, ang. fortsatt giltighet av lagen med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål	68
— nr 8, ang. inrättande av lekmananämnder i hovrätterna vid behandlingen av brottmål m. m.	68
— nr 10, ang. upphävande av lagen om dödande av vissa utanför Sverige befintliga handlingar m. m.	74
Tredje lagutskottets utlåtande nr 3, ang. upphävande av den s. k. jordförvärvslagen	74
— nr 4, ang. ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket	77
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 1, ang. utredning rörande åtgärder mot ungdomsbrottsligheten m. m.	78
— nr 2, ang. utvidgning av 1956 års klientelundersökning rörande ungdomsbrottslingar	78
— nr 3, ang. skärpta åtgärder mot bilstölder	78

Fredagen den 22 februari

Kammaren sammanträdde kl. 14.00; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollet för den 15 innevarande månad.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1957 den 20 februari sammanträdde den nämnd, som äger att döma, huruvida högsta domstolens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, varvid röstades över följande proposition:

Den, som vill, att omröstning på det i § 69 riksdagsordningen föreskrivna sätt skall anställas till uteslutande av någon bland högsta domstolens ledamöter, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bliva högsta domstolens samtliga ledamöter bibehållna.

Och befunnos efter omröstningens slut, sedan voteringssedlarna öppnats, rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 0;

Nej — 47,

i följd varav nämnden ansett högsta domstolens samtliga ledamöter böra vid deras ämbeten bibehållas.

Fritiof Domö *Gunnar Lodenius*
O. Malmborg *Ernst Jacobsson*

År 1957 den 20 februari sammanträdde den nämnd, som äger att döma, huruvida regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, varvid röstades över följande proposition:

Den, som vill, att omröstning på det i § 69 riksdagsordningen föreskrivna sätt skall anställas till uteslutande av någon bland regeringsrättens ledamöter, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bliva regeringsrättens samtliga ledamöter bibehållna.

Och befunnos efter omröstningens slut, sedan voteringssedlarna öppnats, rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 0;

Nej — 45,

i följd varav nämnden ansett regeringsrättens samtliga ledamöter böra vid deras ämbeten bibehållas.

Fritiof Domö *Gunnar Lodenius*
O. Malmborg *Ernst Jacobsson*

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att de nu upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att innehållet av protokollen skulle delgivas riksdagens kanslideputerade med anmodan att låta i ämnet uppsätta och till kamrarna avgiva förslag till den skrivelse, som borde till Konungen avlåtas.

Vidare upplästes följande från fullmäktige i riksbanken inkomna framställning:

Till riksdagen

Med anmälan att ledamoten av riksdagens andra kammare herr David Hall, som den 25 maj 1956 utsetts till fullmäktig i riksbanken för valperioden 1956—1959, avlidit den 7 februari 1957, få fullmäktige härigenom hemställa att val av en fullmäktig efter herr Hall måtte jämlikt § 70 mom. 1 riksdagsordningen verkställas för återstående delen av sagda valperiod.

Stockholm den 21 februari 1957

Å Fullmäktiges vägnar:

Per Eckerberg

Karin Winberg

På gjord proposition bifölls vad fullmäktige sålunda hemställt.

Ytterligare upplästes en till kammaren inkommen skrivelse av följande lydelse:

Till riksdagen

Undertecknad får härmed avsäga mig uppdraget att vara suppleant för fullmäktigt i Sveriges riksbank.

Stockholm den 22 februari 1957

Patrik Svensson

Det antecknades, att herr Patrik Svensson den 25 maj 1956 utsetts till suppleant för ombudsmannen Olof Andersson i dennes egenskap av fullmäktigt i riksbanken.

På gjord proposition beslöts att val av en suppleant för herr Andersson efter herr Svensson skulle i föreskriven ordning anställas.

Slutligen upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Härmed får jag vördsamt anhålla om entledigande från uppdraget att vara personlig suppleant för riksbankschefen Per Åsbrink i dennes egenskap av fullmäktigt i Sveriges riksbank.

Stockholm den 21 februari 1957

Ragnar Sundén

På särskilda propositioner biföll kammaren berörda anhållan samt beslöt, att med anledning därav val av en suppleant för herr Åsbrink efter herr Sundén skulle i föreskriven ordning anställas.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 57, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden till extra utgifter.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggs-

stat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående bestridande av kostnaderna för uppförande av en planerad endokrinologisk forskningsinstitution vid karolinska sjukhuset.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.; och

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 23 kap. 3 och 20 §§ rättegångsbalken.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 83, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kommunallag för Stockholm.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herrar *Manner-skantz* och *Svärd* väckta motionen, nr 394, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet den av herr *Huss* m. fl. väckta motionen, nr 395, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror, m. m.

Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 72, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § 2 mom. lagen den 28 september 1951 (nr 649) om straff för vissa trafikbrott.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 320) om införande av landstingslagen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1957/58 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1957/58, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag;

nr 27, i anledning av väckta motioner om inställande av repetitionsövningarna under budgetåret 1957/58;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1957/58 under statens allmänna fastighetsfond m. m., i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag till nybyggnad för konstfackskolan jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1957 skall utgå;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 21 mars 1952 (nr 98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål;

nr 8, i anledning av väckta motioner om inrättande av lekmananämnder i hovrätterna vid behandlingen av brottmål m. m.; och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av lagen den 10 juli 1947 (nr 486) om dödande av vissa utanför Sverige befintliga handlingar, m. m.;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckta motioner om upphävande av den s. k. jordförvärvslagen; och

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckta motioner dels om skyndsamt utredning rörande åtgärder mot ungdomsbrottsligheten och dels om en utredning angående samordning av de samhälleliga stödformer och åtgärder, som syftar till en lösning av

barna- och ungdomsproblemen på längre sikt;

nr 2, i anledning av väckt motion om viss utvidgning av 1956 års klientundersökning rörande ungdomsbrottslingar; och

nr 3, i anledning av väckta motioner om skärpta åtgärder mot bilstölder.

Anmälades och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från delegerade för riksdagens verk inkommit framställningar

dels angående befrielse för byrådirektören Bror Herman Holm från skyldig-

het att återbetala vissa avlöningsförmåner,

dels angående tillämpning för tjänstemän vid riksdagens verk av den löneplansrevision m. m., som riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag kan komma att godkänna för tjänstemän vid den övriga statsförvaltningen.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.13.

In fidem

G. H. Berggren

Tisdagen den 26 februari

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 19 och den 20 innevarande månad.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 24 § 3 mom. samt punkt 2 av anvisningarna till 38 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 68, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § 2 mom. folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469).

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till dels riksdagens skrivelse, nr 69, till Konungen angående val av ombud i Europarådets rådgivande församling med suppleanter;

dels och riksdagens förordnanden:

nr 70, för herr Bengt Elmgren att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 71, för herr Walter Sundström att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 72, för herr Karl Wistrand att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 73, för herr Tore Bengtsson att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 74, för herr Bertil Ohlin att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 75, för herr statsrådet Gunnar Hedlund att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 76, för herr Gustaf Fahlander att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 77, för fröken Gunnel Olsson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 78, för herr Gunnar Heckscher att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 79, för herr Ingemar Andersson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 80, för herr Gerard De Geer att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling; och

nr 81, för herr Torsten Andersson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 82, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1956 vid dess trettonionde sammanträde fattade beslut, såvitt avser rekommendationen nr 101 rörande yrkesutbildning inom jordbruket.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 84, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare tillägg å de livräntor som utgå enligt förordningen den 11 juni 1943 (nr 347) om vissa ersättningar vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror, dels ock i ämnet väckt motion;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring av övergångsbestämmelserna till lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1956 vid dess trettonionde sammanträde fattade beslut, såvitt propositionen avser rekommendation angående välfärdsanordningar för arbetstagare; och

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 juni 1942 (nr 335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1957 den 26 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen anställa *ej mindre* fyllnadsval av fullmäktige i riksbanken *dels* för återstående delen av valperioden 1956—1959 efter herr D. E. Hall, som avlidit, *dels ock* för återstående delen av valperioden 1955—1958 efter herr G. F. N. Kristensson, som avgått, *än även* val av suppleanter såväl för de nya fullmäktige som för riksdagens förut valda fullmäktige i riksbanken herrar Olof Andersson och P. V. Åsbrink, vilkas suppleanter, herr S. P. Svensson respektive herr O. R. Sundén, avgått; och befunnos efter valens slut ha blivit utsedda till

fullmäktige

för återstående delen av valperioden 1956—1959:

herr Svärd, N. Gunnar, ledamot av första kammaren med 44 röster;

dessutom avgåvos tre blanka valsedlar; för återstående delen av valperioden 1955—1958:

herr Kollberg, Gustaf Napoleon, ledamot av andra kammaren med 46 röster; dessutom avgavs en blank valsedel;

suppleant för herr Svärd:

herr Sundén, Otto Ragnar, f. d. statssekreterare, direktör med 44 röster; dessutom avgåvos tre blanka valsedlar;

suppleant för herr Kollberg:

herr Aastrup, Nils G. E., ledamot av första kammaren med 46 röster; dessutom avgavs en blank valsedel;

suppleant för herr Andersson, Olof:

herr Ahlkvist, Karl Emil, ledamot av första kammaren med 45 röster;

suppleant för herr Åsbrink:

herr Westling, Otto Jakob, ombudsman
med 45 röster;

dessutom avgavs en blank valsedel.

Adolv Olsson

O. Malmborg

K. G. Ewerlöf

Gust. Elofsson

År 1957 den 26 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen anställa *ej mindre* fyllnadsval av fullmäktige i riksgäldskontoret *dels* för återstående delen av valperioden 1955—1958 efter herr B. Näsgård, som frånträtt sitt uppdrag, *dels ock* för återstående delen av valperioden 1954—1957 efter herr G. L. Andersson, som avgått, *än även* val av suppleanter för de nya fullmäktige; och befunnos efter valens slut ha blivit utsedda till

fullmäktige

för återstående delen av valperioden 1955—1958:

herr Pettersson, Anders Petter, ledamot av andra kammaren med 41 röster;

dessutom avgåvos fyra blanka valsedlar; för återstående delen av valperioden 1954—1957:

herr Svensson, Sven Patrik, ledamot av andra kammaren med 42 röster;

suppleant för herr Pettersson:

herr Johansson, N. Ivar, ledamot av första kammaren med 41 röster;

dessutom avgåvos fyra blanka valsedlar;

suppleant för herr Svensson:

herr Netzen, Klas Gösta, ledamot av andra kammaren med 42 röster;

Adolv Olsson

O. Malmborg

K. G. Ewerlöf

Gust. Elofsson

På framställning av herr talmannen beslöts att de nu upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag *dels* till förordnanden för de valda, *dels ock* till skrivelser till Konungen med anmälan om de förrättade valen.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 72, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § 2 mom. lagen den 28 september 1951 (nr 649) om straff för vissa trafikbrott.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälan, att till utskottet från delegerade för riksdagens verk inkommit framställningar,

dels angående befrielse för byrådirektören Bror Herman Holm från skyldighet att återbetala vissa avlöningsförmåner,

dels angående tillämpning för tjänstemän vid riksdagens verk av den löneplansrevision m. m., som riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag kan komma att godkänna för tjänstemän vid den övriga statsförvaltningen.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, statsutskottets utlåtanden nr 3, 14, 18 och 24—29, bevillningsutskottets betänkande nr 7, första lagutskottets utlåtanden nr 4, 8 och 10, tredje lagutskottets utlåtanden nr 3 och 4 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 1—3.

På framställning av herr talmannen beslöts att statsutskottets utlåtanden nr 14 och 28 skulle på föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras näst efter konstitutionsutskottets utlåtande nr 2.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 66, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt;

nr 71, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 73, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag för försvarsändamål;

nr 74, angående ersättning i vissa fall i anledning av yrkesskada;

nr 75, angående godkännande av Sveriges anslutning till stadgan för det internationella atomenergiorganet;

nr 76, med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.; samt

nr 78, med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. och 33 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 396, av herr *Mannerskantz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vattenvårdens organisation m. m.;

nr 397, av herr *Osvald* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vattenvårdens organisation m. m.;

nr 398, av herr *Huss* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vattenvårdens organisation m. m.;

nr 399, av herr *Arrhén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för förfarandet vid tillsättning av vissa lärartjänster m. m.;

nr 400, av herr *Larsson, Nils Theodor*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av televisionsnätet m. m.;

nr 401, av herr *Sundin* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av televisionsnätet m. m.; och

nr 402, av fru *Carlqvist* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.12.

In fidem

G. H. Berggren

Onsdagen den 27 februari

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Ang. användningen av lantbruksnämndernas skogsinnehav

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet NÄSGÅRD, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Sundins interpellation angående användningen av lantbruksnämndernas skogsinnehav, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Sundin frågat mig *dels* om jag vill — mot bakgrunden av lantbruksnämndernas skogsinnehav — medverka till att komplettering av ofullständiga jordbruk med skog påskyndas, *dels* om jag avser att vidtaga åtgärder för att vid försäljning av skogsfastigheter, där lantbruksnämnd gjort betydande uttag av skog, ofta med påföljd att kostnaderna för skogsvårdande åtgärder ökas, försäljningspriset reduceras i härför skäligen omfattning samt *dels* om jag vill medverka till att de i vissa län alltför omfattande avverkningarna på av lantbruksnämnd innehavda skogsfastigheter inskränkes.

Vid besvarande av den första frågan vill jag först understryka, att lantbruksnämndernas förvärv av fastigheter utslutande sker i syfte att disponera ifrågavarande mark för snarast möjliga komplettering av jordbruk antingen direkt eller efter byte med annan markägare. Lantbruksnämndernas inköp grundas därför alltid på utredning om hur marken skall kunna disponeras för att på bästa och snabbaste sätt direkt eller indirekt komma jordbruksnäringen till godo.

Beträffande mark, som direkt skall användas för komplettering av ett jordbruk, brukar lantbruksnämnderna näs-

tan omedelbart kunna försälja den. I vissa fall måste emellertid någon tid förflyta, innan kompletteringen kan avslutas. Detta kan t. ex. bli fallet, om den inköpta marken skall fördelas mellan flera jordbrukare som skall granska och godkänna planerna för fördelningen. Likaså får man räkna med dröjsmål för lantmåteriförrättningar. Särskilt stort kan dröjsmåfet bli när det är fråga om mera genomgripande omarronderingar av flera brukningsenheter.

Redan av vad jag nu anfört torde framgå, att lantbruksnämnderna vid varje tidpunkt kan komma att stå som ägare till ett antal i kompletteringssyfte inköpta fastigheter. I vissa fall anskaffar lantbruksnämnderna emellertid också mark i fullt medvetande om att det kan ta förhållandevis lång tid, eventuellt några år, innan försäljning kan ske. En lantbruksnämnd kan sålunda efter hand köpa gårdar i ett skifteslag, där behovet av omreglering av ett flertal fastigheter är stort och där nämnden räknar med att omregleringen kan genomföras inom en ej alltför avlägsen framtid.

Vad jag nu behandlat har närmast gällt mark, som direkt skall användas för kompletteringsändamål. I lantbruksnämndernas verksamhet med komplettering av jordbruk med skog förekommer det emellertid också, som jag tidigare sagt, att nämnderna förvärvar skogsmark, som mer indirekt kommer jordbruket till godo. Jag avser då sådan mark som skall användas för markbyte med bolag. Dylika byten har visat sig vara värdefulla instrument i rationaliseringsarbetet. Tidsutdräkten mellan en nämnds förvärv av marken och avståndet av densamma kan emellertid i dylika fall bli betydande. Förhandlingar om lämplig planlösning, om priser och om köpevillkor måste nämligen äga rum mellan dels lantbruksnämnd och bolag, dels

Ang. användningen av lantbruksnämndernas skogsinnehav

nämnd och vederbörande jordbrukare. I samband med markbyten erfordras också ofta lantmåteriförrättningar.

Av det anförda framgår, att det är naturligt, att lantbruksnämnderna innehar vissa marker för kompletteringsändamål. Att markinnehavet ökat efter hand under de gångna åren har sin förklaring i att rationaliseringsverksamheten tilltagit i omfattning, allteftersom nämnderna kommit i gång med sina uppgifter. Det bör dock framhållas, att den statliga lantbruksorganisationen givetvis icke har intresse av att i strid mot de för verksamheten angivna riktlinjerna inköpa mer mark än som kan hanteras i organisationens rationaliseringsverksamhet. Jag vill också nämna, att de fastigheter, som nämnderna inköper, utgör en relativt ringa del av det antal som årligen erbjudes dem.

Att jag nu framlagt vissa skäl för att lantbruksnämndernas innehav av skogsmark vid varje tidpunkt måste vara av icke obetydlig omfattning, innebär ingalunda, att jag vill förringa det önskvärda i att nämndernas verksamhet med kompletteringen av ofullständiga jordbruk med skog påskyndas. Tvärtom ligger det såväl i statsmakternas och det statliga rationaliseringsorganets som i jordbrukets intresse, att tiden mellan nämndernas anskaffande av mark för kompletteringsändamål och markens användning därför blir kortast möjliga.

Jag övergår därefter till interpellantens tredje fråga och vill då först omnämna att den mark, som nämnderna inköper för kompletteringsändamål, ofta är i mindre gott skick. Skogen är ej sällan hårt uthuggen. Ägaren har också ofta velat sälja fastigheten vid en tidpunkt, då skogen blivit i behov av kostsamma skogsvårdande åtgärder.

När en lantbruksnämnd förvärvar mark, som så snart som möjligt skall användas för kompletteringsändamål, kan det icke lämpligen bli fråga om att genomföra ett upprustningsprogram i nämndens regi. Nämndens uppgift är i detta sammanhang endast att föra över marken till den nye brukaren.

På sådana skogar som en lantbruks-

nämnd av förhållandena tvingas att behålla under någon tid måste emellertid skogsvårdens krav tillgodoses. På de misskötta fastigheterna kan emellertid ett upprustningsprogram icke slutföras under de få år en lantbruksnämnd är ägare. Lantbruksnämnderna har dock som riktlinje för sitt handlande att — då så är påkallat — påbörja upprustningsarbetet och bedriva det i sådan omfattning, att en klar anvisning om hur arbetet därvid skall bedrivas i fortsättningen gives åt den blivande ägaren. Härvid samråder nämnderna regelmässigt med skogsvårdsstyrelserna angående planerna för skogsvårdens upprustning. Investeringskostnaden för skogsvårdsåtgärderna måste emellertid beaktas då fastighetspriset vid försäljning till jordbrukare skall bestämmas. Det inträffar därför icke sällan att en blivande köpare föredrar att köpa skogsmarken utan att skogsvårdsåtgärderna verkställts. Försäljningspriset blir då givetvis lägre. Köparens avsikt är helt naturligt att själv genomföra de skogsvårdande åtgärderna till lägre kostnader.

Med hänsyn till att skogen på lantbruksnämndernas fastigheter är avsedd som stödskog till jordbruksfastigheter, bedriver nämnderna en mycket återhållsam avverkningspolitik. Sålunda utförs avverkningar i avsevärt mindre omfattning än inom enskilt skogsbruk och i förekommande fall huvudsakligen genom gallringar i utvecklingsbar skog för att tillgodose kraven på skogsvård. I den händelse ett onormalt högt avverkningsmoget virkeskapital finnes på en fastighet, kan i samråd med köparen företagas avverkningar för att nedbringa köpeskillingen till överkomlig omfattning.

För att exemplifiera lantbruksnämndernas avverkningspolitik vill jag nämna, att i Västernorrlands län, där lantbruksnämnden driver en aktiv fastighetsförvärvsverksamhet, äger nämnden f. n. 7 200 hektar skogsmark. Under de två åren 1955—1956 kan tillväxten härå beräknas uppgå till 30 000 m³sk. Utförda avverkningar under samma tid belöper sig till 2 567 m³sk, d. v. s. 8 å 9 procent av tillväxten. Under de två åren

Ang. användningen av lantbruksnämndernas skogsinnehav

har återväxtåtgärder vidtagits för 50 100 kronor, vartill medel erhållits från avverkningarna.

Enligt min mening finnes icke skäl att rikta anmärkningar mot de riktlinjer, som nämnderna följer vid skötseln av de för rationaliseringsändamål inköpta fastigheterna.

Den återstående andra frågan slutligen har jag redan berört. Det pris lantbruksnämnderna begär för en fastighet vid försäljning ansluter i möjligaste mån till marknadsprinsnivån vid frivilliga överlåtelser. I många fall sker prissättningen med ledning av en av skoglig expertis gjord värdering. Givetvis tages vid prissättningen hänsyn till alla kända förhållanden beträffande fastigheten, vilka kan påverka den blivande ägarens inkomster och utgifter, sålunda även till kostnader för eventuellt eftersläpande skogsvård, exempelvis till ökade kulturkostnader, i den mån sådana verkligen skulle förekomma.

Herr SUNDIN (bf):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för det svar han här lämnat på min interpellation.

Herr statsrådets svar på min första fråga angående de till buds stående möjligheterna att i hastigare takt än vad som skett medelst nämndernas innehav av skog påskynda skogskompletteringen anger nödvändigheten av ett relativt stort skogsinnehav. Jag har också i min interpellation framhållit nödvändigheten härav. I detta sammanhang kan man väl bara ställa sig den frågan, om inte nämndernas skogsinnehav, som i dagens läge utgör mer än 57 000 hektar, skulle kunna motivera en snabbare takt av denna kompletteringsverksamhet.

Vidare framhåller herr statsrådet, att lantbruksnämndernas förvärv av mark så snabbt som möjligt bör användas för kompletteringsändamål, och det säges också i svaret, att den statliga lantbruksorganisationen inte har intresse av att i strid mot de för verksamheten angivna

riktlinjerna inköpa mer mark än vad som kan hanteras i organisationens rationaliseringsverksamhet. I vetskap om att sakkunskapen inom lantbruksnämndernas skogsverksamhet i nuvarande läge inskränker sig till en jägmästare och tretton skogsmästare kan man väl kanske med ett visst fog fråga sig, om det inte såväl för skogen som för en eventuell tillträdande brukare och ägare skulle vara önskvärt, om takten i skogskompletteringen kunde påskyndas. Jag tillåter mig att använda samma motivering när det gäller nämndernas skogsvårdande uppgifter.

På min fråga om lantbruksnämndernas virkesförsäljning svarar herr statsrådet, att det bedrivs en mycket återhållsam avverkningspolitik och i mindre omfattning än inom det enskilda skogsbruket. På detta svar finns ingenting i sak att invända. Men jag vill bara här ställa den frågan, huruvida det vid tillkomsten av lagen om lantbruksnämndernas verksamhet över huvud taget var menat att virkesförsäljningen skulle ske i någon större omfattning. Som ett exempel tar statsrådet i sitt svar mitt eget hemlän, Västernorrlands län, där han redogör för två år av vederbörande nämnds verksamhet på detta område. Det framgår, att man i detta län har varit mycket återhållsam när det gäller att sälja virke från nämndens fastigheter. Det rör sig bara om 8 å 9 procent av återväxten. Det är riktigt. Men även om man är medveten om det ringa uttaget och även om man, såsom framhålles i svaret, tack vare skogsvårdande åtgärder fått tillbaka över 50 000 kronor, skall man vid en jämförelse finna, att lantbruksnämnden i detta län med de priser, som varit rådande under nu ifrågavarande år, gjort en viss vinst på denna verksamhet.

Av intresse i detta sammanhang är, och det vill jag fråga herr statsrådet om: Finns det någon sammanställning över samtliga lantbruksnämnders verksamhet i fråga om å ena sidan gjorda skogsuttag i kubikmeter och pengar och å andra sidan den summa, som i sin helhet förts tillbaka till skogsvårdande åtgärder i landet?

Ang. rekryteringen till befodringskurser för folkskollärare m. m.

En annan sak: jag har hos lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen försökt få kännedom om vart eventuellt överblivna pengar tar vägen. Något svar härpå har jag inte lyckats få från dessa institutioner.

Av skogsrationaliseringens betänkande framgår, att skogsvårdsstyrelserna inte kan åtaga sig värdering av skogsfastigheterna. Lantbruksstyrelsen har även framhållit, att med nuvarande sakkunskap kan lantbruksnämnderna icke på ett ändamålsenligt sätt sköta sina skogar. Detta bestyrker vad jag påpekat i min interpellation. Jag hoppas att dessa vitala frågor skall lösas på ett för den framtida brukaren lämpligt sätt.

Med detta vill jag till herr statsrådet än en gång framföra mitt tack för det svar han lämnat på min interpellation.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. rekryteringen till befodringskurser för folkskollärare m. m.

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet PERSSON, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Arrhéns interpellation angående rekryteringen till befodringskurser för folkskollärare m. m. och nu yttrade:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Arrhén frågat mig, om jag anser, att det genom den senaste löneregleringen, byggd på överenskomelse mellan parterna, åstadkomna läget allvarligt äventyrar den framtida rekryteringen till fortbildnings- respektive befodringskurserna för folkskollärare, samt om så är fallet, vilka åtgärder kan anses lämpliga för att från Kungl. Maj:ts sida neutralisera de eventuellt vådliga verkningarna.

Som svar härpå vill jag framhålla, att rekryteringen till de s. k. befodringskurserna redan nu är dålig och att de akademiska ettbetygskurserna för i första hand folkskollärare icke givit det lä-

rtillskott framför allt i naturvetenskapliga ämnen som ursprungligen förväntades. Hela problemet om lärarförsörjningen av enhetsskolans högstadium måste därför angripas alldeles oavsett den senaste löneuppgörelsen. Skolöverstyrelsen har också redan i april månad förra året påkallat utredning om förutsättningarna för och lämpligheten av införandet av ett modifierat ämnes- och klassläraresystem i folkskolans högre klasser och för vissa elevgrupper på enhetsskolans högstadium.

I anslutning till skolöverstyrelsens framställning har jag för avsikt att inom kort utverka Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla särskilda sakkunniga för att utreda de här berörda frågorna om utbildning och rekrytering av vissa lärareskategorier på enhetsskolans högstadium.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra ett tack för det avlämnade svaret på min interpellation. Samtidigt vill jag redan vid denna tidpunkt uttala min tillfredsställelse över dess positiva innehåll.

Såsom jag har framhållit i interpellationen har läget på detta område utvecklat sig på ett sätt, som långt ifrån kan anses vara tillfredsställande. Jag tror, att man också kan säga, att det utvecklat sig på ett sätt, som inte heller departementschefen har varit tillfredsställd med. Genom de senaste löneförhandlingarna, som jag apostroferat i min interpellation, har läget ytterligare försämrats, så att man nu icke kan förutsätta, att de tjänster, som det här gäller, enligt löneplanen placerade i Ca 23, kan utöva någon lockelse på de aspiranter, som man här är ute efter. Man kan även ur departementschefens svar utläsa, att den compensation, som man på sin tid förutsatte, att det var tillbörligt att lämna enligt riksdagens beslut 1954, visat sig otillräcklig. Detta har också illustrerats av att de sökandes antal har varit

Ang. rekryteringen till befodringskurser för folkskollärare m. m.

mycket litet under den tid, som vi nu har bakom oss. Av 1 000 tjänster, som hittills inrättats för detta syfte, har inte mer än omkring hälften kunnat besättas.

Det kan alltså, som jag nyss nämnde, därutöver tilläggas, att genom överenskommelsen i höstas blev inte de allmänna förutsättningarna för tjänstgöring i Ca 23 förbättrade. Överenskommelsen innebär bland annat, att de på vanligt sätt utbildade folkskollärarna placerades i Ca 22, om vilket i och för sig ingenting är att säga, men olycka var, att man lät befattningshavarna i Ca 23 stå kvar i sin gamla placering. Därigenom förminskades alltså de kompensationsmöjligheter, som de vidareutbildade folkskollärarna borde ha, från de tidigare två lönegraderna till endast en. Man kan visserligen säga att genom överenskommelsen fick också Ca 23:orna en förbättring, nämligen med de fem procent som inplaceringen i den nya löneplanen förutsatte. Detta är sant, men det avgörande kvarstår, nämligen att spännvidden mellan en vanligt utbildad folkskollärare och en vidareutbildad förminskades.

Jag tror, att man i största allmänhet kan instämma i ett omdöme, som har stått ganska nyligen i fackpressen, att »arbetsgivaren-staten illa har motsvarat det ansvar den måste påtaga sig för den nya lärargrupp, som den själv varit med om att skapa». Jag tror, att detta omdöme inte ligger i överkant utan mycket väl svarar mot det föreliggande läget.

Avsikten med min interpellation var att i bästa fall få fram den utredning, vari svaret i dag utmynnat. Jag är därför, som sagt, mycket tillfredsställd med detta svar. Jag hade i mina förberedelser till mitt anförande i dag, såsom ju är tillbörligt, byggt upp en vidlyftig argumentering för att motivera tillsättandet av en sådan utredning. Hela detta material kan jag alltså med tillfredsställelse lämna åt sidan.

Men, herr statsråd, det kvarstår i alla fall ett problem, som man skulle kunna ta upp i det här sammanhanget. Om utredningen nu tillsättes, så är det å ena sidan ett önskemål, att den skall arbe-

ta mycket snabbt, men å andra sidan har vi också att räkna med den sammanfattande utredningen rörande enhetsskolans organisationsformer, enligt uppgift avsedd att tillsättas i mars i år. Här uppstår, så vitt jag kan förstå, en konflikt, därför att den av herr statsrådet nu annonserade utredningen rörande dagens detaljproblem kan riskera att komma i kollision med den andra utredningens arbete och uppgifter. Man måste rimligtvis veta, hur den blivande skolorganisationen skall se ut inuti, innan man företar inplaceringen av lärarkategorierna. Detta medför, som sagt, en risk för att den utredning, som herr statsrådet i dag har talat om, kan tänkas bli försenad och i värsta fall — från dagens horisont sett dock mera teoretiskt — inte bli färdig förrän framåt 1962, då den stora sammanfattande utredningen tänkes ha avslutat sitt arbete. Då uppstår den frågan: föreligger inte här ett problem, gäller det inte här att provisoriskt ordna för de s. k. 23:ornas kompensation under väntetiden? Det är alldeles uppenbart, att om ingenting göres nu och om man inte gör det snabbt, så kommer rekryteringen till denna lärarkategori, nu löneplacerad i Ca 23, att totalt upphöra.

Jag erinrar om att när vi diskuterade Kungl. Maj:ts proposition nr 149 vid 1954 års riksdag, vari inrättande av dessa tjänster föreslogs, var samtliga i debatten deltagande parter här eniga om behovet av dem. Därför skulle det vara av intresse att höra, om herr statsrådet inte delar uppfattningen, att någonting måste göras inom den allra närmaste tiden, så att man inte stryper rekryteringen till dessa i och för sig högst önskvärda tjänster.

Vidare tillåter jag mig, herr talman, att erinra om att vi på detta område har andra företeelser av intresse att begrunda. Nyligen har nämligen utredningar gjorts, huruvida man inte skulle kunna få en ny kategori lärare av typen yrkeslärare i tekniska ämnen och handelsämnen, av vilka en del skulle vara avsedda att placeras i lönegrad 23, medan andra skulle ställas på en högre plats i löne-

Ang. rekryteringen till befodringskurser för folkskollärare m. m.

skalan. Denna utredning har verkställt av rektor Eric Stenquist vid folkskoleseminariet i Lund och avser alltså det elevklientel, som har gått igenom tekniska gymnasier eller handelsgymnasier. Jag har tagit del av denna utredningsresultat, och det har frapperat mig, att den utbildning, som det är fråga om, i vissa fall måste bedömas ligga ett streck under den kompetens, som man kräver av folkskollärare med vidareutbildning. Efter vad jag kan förstå innebär utredningens förslag därvidlag — det har blivit i stort sett tillstyrkt av skolöverstyrelsen samt delvis även av TCO — att en utbildningstid på tre och ett halvt år för en gymnasieutbildad ingenjör skulle ge en löneplacering i Ca 25 och befodringsstjänst i Ca 27. Detta är ganska märkligt, om man betänker, att man av en folkskollärare med vidareutbildning kräver sex års utbildningstid för en placering i Ca 23.

Jag har inte heller kunnat undgå att fästa mig vid att den handelsutbildade får en utbildningstid av tre år efter det han avlagt studentexamen på handelslinjen. Den medför i alla fall en löneplacering i Ca 23. Allt detta synes företräda en mystik. Det kanske tillhör den högre matematiken på detta område. För en lekman förefaller de överväganden, som ligger till grund för dylika slutsatser, när man ser dem i samband med vidareutbildningen av folkskollärare och deras placering i Ca 23, minst sagt diskutabla. Men dessa problem får väl tas med i den utrednings arbetsuppgifter, som herr statsrådet i dag talat om.

Jag kan för min del icke komma till annan slutsats, än att när sammanfattningen göres, måste den mer eller mindre självklara konklusionen bli, att den vidareutbildade folkskolläraren, nu placerad i Ca 23, placeras i Ca 25 med befodringsstjänst i Ca 27. Jag kanske skulle ytterligare kunna styrka denna ståndpunkt, men det kanske jag får återkomma till vid ett senare tillfälle.

Jag ber emellertid, herr talman, till sist att ännu en gång få framföra mitt tack till statsrådet för svaret, som jag i alla fall finner löftesrikt för utvecklingen på detta viktiga område.

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Den kollision som den ärade interpellanten siar om mellan de olika aviserade utredningarna, tror jag inte behöver bli så allvarlig. Det är ju alltid så, att utredningar som har åtskilligt med varandra att göra, har samråd, och givetvis tar vi vid utarbetandet av direktiven i ecklesiastikdepartementet också hänsyn till att även en annan utredning kommer att tillsättas. Detta gäller båda utredningarna.

Därtill vill jag lägga, att den av mig i dag aviserade utredningen blir en teknisk utredning, som huvudsakligen kommer att röra sig på utbildningsplanet, med frågan vad slags lärare det är vi behöver och hur vi skall kunna få sådana. Först därefter blir det tillfälle att slutföra de reflexioner, som herr Arrhén hade om behovet av ändrade lönegrads-placeringar och dylikt. Det är en sak som man givetvis inte kan taga ställning till förrän ytterligare material föreligger.

Vad å andra sidan beträffar den stora utredningen, som skall tillsättas, kommer den visserligen att ta sin tid, men åtskilliga linjer, som andra samarbetande utredningar kan ha behov av att känna till, skulle jag tro komma att kunna siktas mycket tidigare än vad herr Arrhén här antydde.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Jag vill bara med anledning av herr statsrådets senaste inlägg här säga, att jag delar herr statsrådets allmänna syn på hur utredningsarbetet på detta område bör bedrivas. Det måste, som herr statsrådet sade, i första hand gälla att bedöma kompetenserna och inplaceringarna i skolorganisationen, och därefter bör löneplaceringar o. s. v. bli en fråga om nya förhandlingar mellan parterna.

Herr statsrådet svarade emellertid icke på min fråga, hur förfaras skall under mellantiden, medan utredningen pågår, med de 23:or, som nu kommer i kläm genom tidsutdräkten. Jag skulle vilja fråga herr statsrådet, om inte herr statsrådet också kunde göra några re-

Ang. Tobaksmonopolets annonsering

flexioner kring detta ingalunda oviktiga tema, låt vara att beslut av denna art mera tillhör civildepartementets arbetsområde.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. Tobaksmonopolets annonsering

Med stöd av § 20 av kammarens ordningsstadga hade fru *Svenson* till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framställt följande fråga: »Ämnar herr statsrådet med hänsyn till de läkarvetenskapliga rön, som numera gjorts rörande sambandet mellan nikotin och lungkancer, vidta åtgärder för att begränsa eller helt inställa Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolets annonsering?»

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **STRÄNG**, som förklarar sig ämna vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, erhöll nu ordet och anförde:

Herr talman! Fru *Svenson* har frågat mig om jag, med hänsyn till de vetenskapliga rön som numera gjorts rörande sambandet mellan nikotin och lungkancer, ämnar vidta åtgärder för att begränsa eller helt inställa tobaksmonopolets annonsering.

I anledning av denna fråga vill jag till en början framhålla, att lagstiftningen om försäljning av tobaksvaror inte är utformad med tanke på att begränsa konsumtionen eller att på annat sätt skydda konsumenterna mot skadeverkningar av ett överdrivet nikotinbruk. Tobaksmonopolets verksamhet har bedrivits i enlighet härmed. Man har emellertid inom monopolet visat starkt intresse för åtgärder som kan minska tobakens skadeverkningar, vilket tagit sig uttryck i avsevärda bidrag till forskningen på området.

Rörande Tobaksmonopolets annonsering har jag inhämtat, att denna huvudsakligen har haft karaktären av upplysning och varubeskrivning dels vid intro-

duktion av nya märken, dels såsom stöd för en viss tillverkningsgren, t. ex. cigarrfabrikationen, som haft svårt att hävda sig i konkurrensen med cigaretterna. Därjämte har vid enstaka tillfällen förekommit annonsering av vissa märken, som det ur tillverknings- och råvaruan-skaffningssynpunkt ansetts lämpligt att framhäva. Såsom framgår av statsministerns i andra kammaren den 29 maj 1956 avgivna svar på interpellationer angående tobaksbrukets hälsorisker hade monopolet vid denna tidpunkt ansett det riktigt att med hänsyn till diskussionen om tobakens eventuella skadeverkningar för folkhälsan tills vidare stoppa sin egen cigarettannonsering. Monopolet har därefter icke haft någon annonsering av cigaretter med undantag för att vid presentationen av julförpackningar även medtagits cigaretter.

De utländska cigarettfabrikanterna följde monopolets exempel men har sedermera i full utsträckning upptagit sin annonsering.

För att kunna hävda sig i konkurrensen med de importerade varorna har monopolet ansett det nödvändigt, att det icke förhindras att genom annonsering framhäva den inhemska tillverkningen. En annonskampanj sättes givetvis icke i gång utan att bärande motiv föreligger. Ett typiskt exempel utgör annonseringen av det nya märket Ritz, som avslutades i maj 1956. Syftet var i detta fall att vinna marknad för en nikotinsvagare cigarett av den för närvarande helt dominerande blend-typen och samtidigt söka uppnå en ur handelspolitisk och valuta-synpunkt lämpligare fördelning av rå-tobaksinköpen.

Mot det sätt, varpå man inom monopolet sålunda handlagt den föreliggande frågan, har jag inte någon erinran. Detta innebär, att jag inte finner skäl att vidta åtgärder av den art fru *Svenson* ifrågasatt.

Jag vill tillägga följande. Om statsmakterna skulle besluta att ålägga Tobaksmonopolet inskränkningar i sin reklam, finge detta ske som ett led i en restriktionslagstiftning motsvarande den

som vi har i fråga om alkoholhaltiga drycker. Ett sådant ingripande, som självfallet skulle förutsätta ingående utredningar, är jag inte beredd att nu förorda. Vad särskilt angår reklamfrågan får jag ytterligare erinra om att de reklaminskränkningar som nu gäller i fråga om rusdrycker genomfördes under starka meningsbrytningar. 1956 års rusdrycksförsäljningsutredning har nyligen föreslagit att dessa inskränkningar i huvudsak skall avskaffas.

Fru SVENSON (bf):

Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet ber jag att få framföra mitt tack för svaret på min enkla fråga angående Tobaksmonopolets annonsering.

Frågan har jag framställt sedan vetenskapen nu bevisat att tobaken har verkligt skadliga inverknings och att den i många fall orsakat cancer. Att Tobaksmonopolet samtidigt med sin annonsering och reklam för tobak satsat betydande summor för forskning för att minska tobakens skadeverknings är knappast någon absolution för tobaksreklamen. När man på senare tid kunnat taga del av de läkarutlåtanden som framkommit ävensom den film, som i ämnet nyss visats, stelnar man nästan till, ty även om svenska staten får in många miljoner på tobaksskatten, måste dock folkhälsan gå i första rummet. En minskning av tobakskonsumtionen är därför inte bara önskvärd, utan den är nödvändig och verkligt trängande.

Jag måste säga att finansministerns negativa svar berett mig en viss besvikelse. Jag förstår mycket väl att man i konkurrensen med utländska varor ej kan vara överksam från svensk sida, men när det gäller reklamen för såväl tobak som sprit synes dock om inte annat en begränsad lagstiftning böra komma till stånd.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. Tobaksmonopolets annonsering

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 66, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt; och

nr 71, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 73, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag för försvarsändamål; och

nr 74, angående ersättning i vissa fall i anledning av yrkesskada.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 75, angående godkännande av Sveriges anslutning till stadgan för det internationella atomenergiorganet.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 76, med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 78, med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. och 33 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 396, av herr *Mannerskantz*;

nr 397, av herr *Osvald* m. fl.;

nr 398, av herr *Huss* m. fl.;

nr 399, av herr *Arrhén* m. fl.;

nr 400, av herr *Larsson, Nils Theodor*, m. fl.; och

nr 401, av herr *Sundin* m. fl.

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet den av fru *Carlqvist* m. fl. väckta motionen nr 402.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 320) om införande av landstingslagen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, jämte i ämnet väckta motioner.

I innevarande års statsverksproposition (bilaga 2) hade under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor till behandling upptagits vissa i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 3 januari 1957 närmare angivna spörsmål, avseende bland annat löneruleringsarbetet, lönegradsplaceringen av vissa i bilaga A till statsrådsprotokollet upptagna tjänster m. m. samt grunderna för en löneplansrevision för tjänstemän i statens tjänst m. fl.

I sistnämnda hänseende hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels godkänna i statsrådsprotokollet framlagda grunder för en löneplansrevision m. m. för tjänstemän i statens tjänst m. fl., dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t a) att vidtaga av löneplansrevisionen betingade ändringar i med stöd av riksdagens beslut utfärdade avlönings- och pensionsförfattningar samt b) att utfärda de övergångsbestämmelser, som kunde finnas erforderliga för löneplansrevisionens genomförande.

Utgångspunkten för den föreslagna löneplansrevisionen var — enligt vad i statsrådsprotokollet anförts — närmast den i samband med fastställandet av

1955 års löner för statstjänstemännen berörda frågan om kompensation till tjänstemännen för inträffad eftersläpning i förhållande till den enskilda sektorn av arbetsmarknaden. Sedan åt en inom civildepartementet tillsatt särskild löneberedning uppdragits att förutsättningslöst utreda de lägre statstjänstemännens löneläge, hade samtliga fyra huvudorganisationer av tjänstemän framlagt förslag till nya löneplaner; härigenom hade löneberedningens uppdrag kommit att vidgas. Det av löneberedningen redovisade arbetsresultatet hade sedermera lagts till grund för förhandlingar med tjänstemännens huvudorganisationer, och såsom resultat av dessa förhandlingar hade — under förutsättning av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande — träffats dels överenskommelse rörande en löneplansrevision m. m., dels överenskommelser beträffande vissa tjänsteförtekningsfrågor. Överenskommelsen om löneplansrevision hade godkänts av Kungl. Maj:t och hade nu förelagts riksdagen för godkännande, medan de överenskomna tjänsteförtekningsändringarna avsetts skola senare anmälas för riksdagen.

Huvudmomenten i den föreslagna löneplansrevisionen voro i korthet följande. Kostnaderna för löneplansrevisionen hade förutsatts skola rymmas inom ramen för den eftersläpning i lönehänseende, som för statstjänstemännen beräknats föreligga vid utgången av år 1956 vid jämförelse med den enskilda arbetsmarknadens löneutveckling. Fr. o. m. den 1 juli 1957 skulle införas en ny löneförordning, i vilken grundlönerna i princip skulle motsvara 100/110 av de lönebelopp, vartill statstjänstemännens löner skulle anses ha uppgått vid årskiftet 1956/57, s. k. baslöner 1957. För första halvåret 1957 skulle utbetalas schablonmässigt beräknade tillägg till 1956 års löner, motsvarande skillnaden mellan sistnämnda löner och baslöner 1957. I schablon tilläggen skulle inarbetas den ytterligare lönehöjning som eventuellt kunde uppkomma som resultat av kommande förhandlingar om lönerna för år 1957. Den nya löneförord-

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

ningen upptog liksom den nuvarande fem löneplaner, men dessas utformning hade i regel undergått genomgripande ändringar. Inom den för tjänstemän i allmänhet gällande löneplanen hade antalet löneklasser minskats från 40 till 29, i samband varmed en systematisering skett av löneklassavstånden. Ortsgrupperingens horisontella lönespännvidd hade ökats från 12 till 16 procent i den nedre delen men minskats från 7 till 4 procent i den övre, i princip genom uppräkning av lönerna på lägre ortsgupper. Åtgärden hade motiverats av marknadslönejämförelser. Inom den för cheftjänstemän avsedda, icke ortsgupperade löneplanen hade antalet löneklasser minskats från 25 till 10; även här hade en systematisering skett. Nya lönegradsbeteckningar och beteckningar för olika slag av tjänster hade införts, och regler hade meddelats för inplacering av nuvarande tjänster i de nya lönegraderna. Generell ändringsskyldighet i fråga om avlönings- och pensionsbestämmelser hade införts för tjänstemän som överginge till den nya löneförordningen. Vissa ändringar i avlöningsbestämmelserna hade genomförts, varvid bl. a. bestämmelserna om övertidsersättning och vikariatsersättning fått ändrat innehåll. Provisoriskt extra tillägg hade införts för tjänstemän inom kallortsområdet i Norrland. Ett system med s. k. tjänstetidsbefordran hade införts för vissa tjänstemän med 15 års tjänstetid inom samma lönegrad. Vissa ändringar hade vidtagits i fråga om lönetillägg och arvoden m. m., varvid bl. a. nuvarande lönetillägg för tjänstemän på i ortsgrupphänseende nedflyttade orter slopats och övergångsvis ersatts av annan form av gottgörelse. Slutligen hade meddelats regler om de pensionsklasser, som skulle motsvara de nya lönegraderna.

Lönekostnadsökningen för statsverket vid ett genomförande av den föreslagna löneplansrevisionen hade uppskattats till i runt tal 200 miljoner kronor för år räknat.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Norling* och *Öhman* (I: 78) och den andra inom andra kammaren av herr *Senander* m. fl. (II: 89), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att den nuvarande spännvidden av 12 % mellan ortsgupperna skulle bibehållas, varvid lönebeloppen i ortsgupperna 2, 3 och 4 skulle beräknas på grundval av de föreslagna lönebeloppen i ortsgrupp 5, att punkterna 4 och 6 i den preliminära uppställningen — avseende generell ändringsskyldighet i fråga om avlönings- och pensionsbestämmelser respektive ändrade bestämmelser om vikariatsersättning — skulle utgå samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till innevarande års riksdag i syfte att bereda de kvinnliga befattningshavarna i statstjänst en bättre löneställning;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Birger Andersson* m. fl. (I: 79) och den andra inom andra kammaren av herr *Eliasson* i Moholm m. fl. (II: 84), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta uttala, att Kungl. Maj:t vid utformningen av de slutliga övergångsbestämmelser, som kunde finnas erforderliga för löneplansrevisionens genomförande, borde särskilt beakta det läge som upphävandet av Kungl. Maj:ts kungörelse den 9 oktober 1953 (nr 625) komme att medföra för befattningshavare å i nämnd kungörelse nämnda orter;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sigfrid Larsson* m. fl. (I: 132) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Stenkyrka m. fl. (II: 124), i vilka hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att den förebådade utredningen om en översyn av dyrortssystemet jämväl måtte omfatta en utredning av möjligheterna att ersätta dyrortssystemet med andra former av lönedifferentiering;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* m. fl. (I: 302) och den andra inom andra kammaren av herr

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

von Seth m. fl. (II: 375), i vilka hemstälts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse hemställa, att Kungl. Maj:t, efter vederbörlig utredning av den dyrtorskommitté som fjolårets riksdag begärt och efter förhandlingar med personalorganisationerna, måtte senast till nästa års riksdag framlägga förslag om en sammanpressning av spännvidden, antingen genom borttagande av ortsgrupp 2 eller genom minskning av intervallerna mellan de nuvarande ortsgrupperna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Näsgård* m. fl. (I: 303) och den andra inom andra kammaren av herr *Pettersson* i Dahl m. fl. (II: 373), i vilka hemstälts, att riksdagen, med avslag på Kungl. Maj:ts förslag, hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om upptagande av nya förhandlingar med statstjänstemännens huvudorganisationer i syfte att inom ramen för den överenskomna lönekostnadsökningen för statsverket av ca 200 miljoner kronor uppnå överenskommelse om en sådan löneplansrevision, att den horisontella lönespännvidden inte ökades utöver vad för närvarande gällde, varvid även borde beaktas, att det provisoriska extra tillägget till tjänstemän inom kallortsområdet i Norrland förstärktes i enlighet med motionernas syfte;

dels en inom andra kammaren av herrar *Åhman* och *Nilsson* i Bästekille väckt motion (II: 246), vari hemstälts, att riksdagen måtte dels i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna, att vid framtida löneöverenskommelser med de statsavlönade endast av riksdagen godkänd lönegruppsindelning finge läggas till grund för löneöverenskommelser, dels ock besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tillsättande av en parlamentariskt sammansatt lönegranskingskommitté, som före undertecknande av löneöverenskommelser finge granska desamma och avgiva utlåtande;

dels en inom andra kammaren av herrar *Anderson* i Sundsvall och *Ståhl* väckt motion (II: 248), vari hemstälts,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:ts kungörelse den 9 oktober 1953 om lönetillägg till befattningshavare på vissa orter jämte tilläggsförfattningar i avvaktan på en översyn av dyrtortssystemet alltjämt skulle få gälla;

dels en inom andra kammaren av herr *Håstad* m. fl. väckt motion (II: 374), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta uttala, att Kungl. Maj:t vid kommande förhandlingar med statstjänstemännens organisationer om lönegradsuppflyttningar borde beakta, att många befattningshavare, företrädesvis i lönegraderna 11 och 18—25, genom löneplansrevisionen 1957 icke blivit delaktiga av den förbättring som den konstaterade eftersläpningen motiverade;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Ståhl* och *Nelander* väckt motion (II: 378), vari hemstälts, att riksdagen vid behandlingen av löneuppställningen med statstjänstemännen måtte uttala, att riksdagen icke härmed definitivt bunde sig för marknadslöneprincipen som grund för lönesättningen, utan att ställningstagandet uppsköttes tills den av 1956 års höstriksdag begärda utredningen hunnit avsluta sitt arbete och framlägga därav föranledda förslag, samt att riksdagen i detta sammanhang jämväl måtte understryka angelägenheten av att utredningen tillsattes snarast och finge i uppdrag att slutföra sitt uppdrag med största möjliga skyndsambet.

Dessutom hade utskottet i förevarande sammanhang till behandling upptagit två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Gärde Widemar* m. fl. (I: 304) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén* m. fl. (II: 376), i vilka hemstälts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära dels en utredning angående kostnaderna för ett genomförande av likalönsprincipen, därvid särskilt beräkning borde göras av kostnaden för en tillämpning av den »manliga» bottenlönegraden även för »kvinnliga» tjänster, dels ock att förslag måtte framläggas för 1958 års riksdag om ett successivt

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

genomförande av likalönsprincipen i det statliga avlöningssystemet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte

1. besluta, att de personalförteckningar, som riksdagen fastställde innan riksdagen meddelat beslut i anledning av lönegradsplaceringsförslag, som framlades i särskild ordning, skulle gälla endast i den mån annat icke följde av vad riksdagen beslöte i samband med behandlingen av nämnda förslag;

2. godkänna de i bilaga A till statsrådsprotokollet över civilärenden för den 3 januari 1957 intagna förslagen om placering i lönegrad av vissa tjänster m. m.;

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för genomförande av under 2 nämnda förslag från och med den 1 juli 1957;

B. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 78 och II: 89, I: 303 och II: 373 samt II: 248, förstnämnda bägge motioner såvitt här vore i fråga,

1. godkänna i statsrådsprotokollet framlagda grunder för en löneplansrevision m. m. för tjänstemän i statens tjänst m. fl.;

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av löneplansrevisionen betingade ändringar i med stöd av riksdagens beslut utfärdade avlönings- och pensionsförfattningar samt att utfärda de övergångsbestämmelser, som kunde finnas erforderliga för löneplansrevisionens genomförande;

C. att motionerna I: 78 och II: 89, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionen II: 246, i den mån den ej kunde anses besvarad genom vad utskottet anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. att motionerna I: 132 och II: 124, I: 302 och II: 375 samt II: 378 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

F. att motionen II: 374 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

G. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 79 och II: 84, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört beträffande i motionerna avsedd övergångsordning;

H. att riksdagen måtte

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåret 1957/58 medge de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, som kunde föranledas av vad i statsrådsprotokollet anförts om reglering av vissa arvoden;

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåret 1957/58 i enlighet med vad i statsrådsprotokollet förordats medge

a) de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslagsposter till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, eller till avlöningar till icke-ordinarie personal, som erfordrades till följd av att dylik anslagspost blivit i en icke förutsedd omfattning belastad *antingen* med utgifter för avlöningar åt icke-ordinarie tjänsteman, som vikarierat å ordinarie tjänst, vilken vore obesatt eller vars innehavare åtnjutit ledighet för offentligt uppdrag eller av annan anledning mot avstående av hela lönen, eller med kostnader, som sammanhängde med att icke-ordinarie ersättare behövde anlitas vid vakanthållande av ordinarie tjänst eller vid längre tids ledighet för sjukdom eller av annan därmed jämförlig anledning,

b) de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, som påkallades med hänsyn till regleringen av beföringsgången för biträdes- och amanuenspersonal samt därmed jämförlig personal;

I. att motionerna I: 304 och II: 376 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen hade utskottet beträffande motionerna I: 304 och II: 376 yttrat bland annat:

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

»Såvitt utskottet kan finna utgör spörsmålet om genomförandet av likalönsprincipen för vissa manliga och kvinnliga tjänster inom statsförvaltningen i icke obetydlig utsträckning en förhandlingsfråga. Enligt utskottets mening innefattar vad i motionerna anförts inte tillräckliga skäl för att riksdagen nu skulle begära en kostnadsutredning jämte förslag till nästa års riksdag i enlighet med motionsyrkandet. Utskottet finner sig därför inte böra tillstyrka det samma.»

Reservationer hade avgivits

1) beträffande löneplansrevisionen m. m.

a) av herrar *Staxäng, Nilsson* i Göingegården, *Nihlfors, Gerhard Nilsson* i Gävle och *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 78 och II: 89, I: 303 och II: 373 samt II: 248, förstnämnda bägge motioner såvitt här vore i fråga,

1. med godkännande i övrigt av i statsrådsprotokollet framlagda grunder för en löneplansrevision m. m. för tjänstemän i statens tjänst m. fl. avböja att nu taga ställning till förhandlingsöverenskommelsens punkt 4 — avseende generell ändringsskyldighet i fråga om avlönings- och pensionsbestämmelser — och punkt 5 andra stycket — bland annat innehållande bestämmelse, att utkvittring av schablontillägg för första halvåret 1957 innebure ett accepterande av en övergång till stadens löneförordning och därmed förenad skyldighet enligt punkt 4 — i avvaktan på en närmare utredning i den kommande propositionen om ändringar i avlönings- och pensionsförfattningarna;

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av löneplansrevisionen betingade ändringar i med stöd av riksdagens beslut utfärdade avlönings- och pensionsförfattningar samt att utfärda de övergångsbestämmelser, som kunde finnas erforderliga för löneplansrevisionens genomförande;

derliga för löneplansrevisionens genomförande;

b) av herrar *Ivar Johansson, Bengtson* och *Gustafsson* i Mem, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den ändrade avfattning, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 303 och II: 373 ävensom med avslag å motionerna II: 248 samt I: 78 och II: 89, sistnämnda bägge motioner såvitt här vore i fråga,

1. med avslag å Kungl. Maj:ts förslag om godkännande av i statsrådsprotokollet framlagda grunder för en löneplansrevision m. m. för tjänstemän i statens tjänst m. fl. hos Kungl. Maj:t hemställa om upptagande av nya förhandlingar med statstjänstemännens huvudorganisationer i syfte att inom ramen för den överenskomna lönekostnadsökningen för statsverket av ca 200 milj. kronor uppnå överenskommelse om en sådan löneplansrevision, att den horisontella lönespänvidden inte ökades utöver vad för närvarande gällde, varvid även borde beaktas, att det provisoriska extra tillägget till tjänstemän inom kallortsområdet i Norrland förstärktes;

2. avslå Kungl. Maj:ts förslag om bemyndigande för Kungl. Maj:t att utfärda av löneplansrevisionen föranledda ändringar i avlönings- och pensionsbestämmelser samt övergångsbestämmelser;

2) av herrar *Staxäng, Nilsson* i Göingegården och *Gerhard Nilsson* i Gävle, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under D hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 246, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att frågan om ett riksdagens löneråd, som skulle fortlöpande medverka vid de statliga löneförhandlingarna, borde i avvaktan på författningsutredningens förslag erhålla en provisorisk lösning;

3) beträffande marknadslöneprincipen m. m.

a) av herrar *Staxäng, Nilsson* i Göingegården och *Gerhard Nilsson* i Gäv-

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

le, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under E hemställa, att riksdagen måtte, i anslutning till motionerna I: 302 och II: 375 ävensom i anledning av motionerna I: 132 och II: 124 samt II: 378, anhålla att Kungl. Maj:t, efter utredning av dyrortskommittén och förhandlingar med vederbörande personalorganisationer, måtte till nästa års riksdag framlagga därav föranledda förslag;

b) av herrar *Ståhl* och *Nelander*, som dock ej antytt sin mening;

4) beträffande ojämnheter i löneförbättringen

a) av herrar *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under F hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 374, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att vid kommande förhandlingar med statstjänstemännens organisationer borde beaktas, att befattningshavare i lönegrader 11 och 18—25 icke erhållit samma löneförbättring som övriga grupper och som den konstaterade eftersläpningen motiverade;

b) av herrar *Ivar Johansson*, *Bengtson* och *Gustafsson* i Mem, vilka ansett, att utskottets yttrande rörande motionen II: 374 bort erhålla den avfattning, som i reservationen angivits;

5) av herrar *Ivar Johansson*, *Bengtson* och *Gustafsson* i Mem, vilka ansett, att utskottets yttrande angående motionerna I: 79 och II: 84 bort hava den lydelse, reservationen visade;

6) av fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Axel Andersson*, *Ståhl* och *Staxäng*, fröken *Elmén*, herrar *Nilsson* i Göingegården och *Nihlfors*, fru *Thorsson* samt herr *Nelander*, vilka ansett, att det förut återgivna stycket av utskottets yttrande rörande likalönsprincipen bort erhålla följande avfattning:

»Enligt utskottets mening bör tiden nu vara inne att till prövning upptaga frå-

gan om likalönsprincipens genomförande i statsförvaltningen. Ett viktigt led i detta hänseende är klargörandet av de kostnader, som numera är förenade därmed, särskilt med en tillämpning av den för manliga befattningshavare i regel utnyttjade bottenlönegraden på av kvinnor innehavda tjänster. Utskottet har därför ansett sig böra tillstyrka att utredning göres i nämnda hänseende. På resultatet av utredningen bör bero, huruvida i enlighet med motionsyrkandet förslag i ärendet bör föreläggas 1958 års riksdag. Utskottet föreslår, att riksdagen i anledning av motionerna I: 304 och II: 376 i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet här anfört.»

samt att utskottet bort under I hemställa att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 304 och II: 376, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört beträffande likalönsprincipens genomförande.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis, dock att vid behandlingen av den punkt, varom först uppstode överläggning, denna skulle få omfatta utlåtandet i dess helhet.

Punkten A

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Åter står nu riksdagen inför en förhandlingsöverenskommelse, som riksdagen i stort sett bara har att avslå eller att bifalla. Tidigare har som bekant i just dessa sammanhang ständigt uttalats olust inför det sätt, på vilket dessa förhandlingar sker. Men aldrig har väl, föreställer jag mig, olusten varit så stor som denna gång.

Själv står jag endast på en av reservationerna, men jag måste erkänna att jag har mycket stor sympati också för ett par tre av de andra. Jag har också i utskottet förbehållit mig rätt att här i kammaran anföra några synpunkter även på de punkter, där jag inte direkt har reserverat mig.

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

Det är endast i en av reservationerna, som det yrkas klart avslag på det hela. Överenskommelsen har emellertid godkänts av båda parter, även om, som jag tangerade nyss, gnissel har förmärkts i större utsträckning än någonsin tillförne. Jag anser personligen, det kan jag gott erkänna, att speciellt på en punkt men även på en del andra bristerna är sådana, att jag helst skulle ha velat gå på rent avslag. Men om det nu skulle bli ett avslag, vad sker då? Jo, det blir i stort sett samma förhandlare som på nytt får sätta sig ner vid förhandlingsbordet, och mot den bakgrunden undrar jag om man skulle kunna komma fram till något resultat, som är väsentligt annorlunda. Om riksdagen å andra sidan skulle ge anvisningar i viss riktning, måste man fråga sig, vad det då blir av talet om fria förhandlingar. Hur man vänder sig är det alltså lika illa.

Riksdagen har emellertid tidigare uttalat önskemål om en annan ordning för dessa förhandlingar, t. ex. i form av ett riksdagens löneråd. Jag är personligen, som jag redan tidigare sagt under årens lopp, mycket positivt inställd till en sådan lösning i en eller annan form. Hela frågan har emellertid hänskjutits till författningsutredningen. Jag vill därför nu endast understryka vikten av vad utskottet skriver, »att det synes angeläget att den berörda frågan upptages till prövning så snart omständigheterna det medger». Skulle man nu inrätta ett löneråd, skulle det kanske bara få fungera ett eller ett par år. Även om jag vill själva saken tycker jag nog att en sådan lösning inte vore riktigt praktisk.

Min största tveksamhet, frånsett den punkt där jag klart reserverat mig, rör sig emellertid om den generella skyldigheten för tjänstemännen att underkasta sig ändringar i löne- och pensionsvillkoren. Detta är i och för sig en ytterst allvarlig sak. I reservation 1) yrkas, att ställningstagande till denna fråga skall uppskjutas i avvaktan på närmare utredning. Min inställning är positiv också till denna sak. Jag är dock ej på det klara med om punkterna 4 och 5 i andra stycket kan utbrytas nu utan att hela

överenskommelsen måste omprövas. I enlighet med de upplysningar, som jag har fått i utskottet och avdelningen, låter sig detta inte göra. Jag vill dock klart säga ifrån, att om så skulle vara möjligt, tvekar jag inte att gå på reservationens yrkande.

Jag skall emellertid nu övergå till den punkt, där jag är en av tio reservanter. I reservationen heter det: »Enligt utskottets mening bör tiden nu vara inne att till prövning upptaga frågan om likalönsprincipens genomförande i statsförvaltningen.» Det tycker jag ju är det minsta man kan säga! Utskottsmajoriteten förklarar för sin del att detta är »i icke obetydlig utsträckning en förhandlingsfråga». Ja, det tar sig i alla fall, ty tidigare har det varit enbart en förhandlingsfråga, men nu säger man att det »i icke obetydlig utsträckning» är en sådan.

Vad vi nu närmast begär i reservationen bryter alltså icke den träffade överenskommelsen. Vi yrkar att man skall söka klargöra de kostnader, som är förenade med likalönsprincipens genomförande. Utskottsmajoriteten hävdar däremot att det inte finns tillräckliga skäl att begära en kostnadsutredning. Det är klart att om man inte vill själva saken, finns det heller inte skäl att utreda kostnaderna. När likalönskommittén för mer än tre och ett halvt år sedan avgav sitt betänkande uppgick kostnaderna för statens vidkommande till 51 miljoner kronor. Jag föreställer mig att kostnaderna är litet större i dag, särskilt ju som klyftan — jag kommer strax tillbaka till den saken — har ytterligare ökats. Likalönskommittén avgav sitt betänkande i juni 1953 efter sex och ett halvt års ganska intensivt arbete. Vi var redan då på det klara med att man inte kunde utjämna skillnaden i en enda etapp, hur önskvärd detta än vore, utan vi betonade att utjämningen borde ske i etapper. Därför anser vi reservanter också, att det vore bra att nu få en kostnadsundersökning som bakgrund.

Man invänder — jag har redan tangerat den frågan — att det är en förhandlingsfråga. Jag måste då fråga — jag har

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

ställt den frågan tidigare men vill upprepa den eftersom jag ser att civilministern är närvarande och jag därför kanske kan hoppas på ett svar — om detta är en förhandlingsfråga, varför har då regeringen tillsatt en utredning som tillåtits arbeta i sex och ett halvt år och lägga fram detta betänkande? Var har betänkandet för övrigt blivit av? Har det varit ute på remiss? Var finns remissvaren? Jag tycker verkligen att detta är ett ganska egendomligt förfarande från departementets sida. Jag vet mycket väl, att den nu sittande civilministern icke har huvudansvaret för att saken icke kommit fram tidigare, men liksom i ett par andra sammanhang kanske den nuvarande civilministern kan vara vänlig att ta ett tag även här. Ty de resultat som nu föreligger innebär en klar försämring för kvinnornas del i relationen mellan lönerna för manliga och för kvinnliga befattningshavare. Det var dock inte en *försämring* i etapper, som likalönskommittén begärde!

Det är ganska hoppfullt, tycker jag, att kvinnorna nu på allvar tycks vilja ta itu med denna fråga. Jag vet att det också finns en del män som vill hjälpa till — just ur rättvisesynpunkt. Herrarna och damerna känner väl till den resolution, som nyligen antogs och som sänts till oss allesamman. Då kanske en eller annan låtit den gå direkt i papperskorgen, vill jag dock tillåta mig att citera vad som står i denna resolution, vilken antogs vid ett stort möte för ett par dagar sedan för kvinnlig kontorspersonal i statsförvaltningen. I resolutionen heter det bl. a.: »I det statliga lönesystemet har sedan 1951 klyftan ökat mellan lönerna till manliga och kvinnliga tjänstemän i lägre grader. Enligt förslaget till ny löneplan kommer denna klyfta att bli ännu större. Vi finner denna tendens i den statliga lönesättningen stå i strid med den internationellt erkända och av statsmakterna sedan länge officiellt deklarerade likalönsprincipen».

Det var ju så under de år, då likalönskommittén höll på med sitt arbete, att man i den ena lönefrågan efter den andra ständigt hänvisade till att man skul-

le vänta till dess att likalönskommitténs betänkande förelåg klart. Det har, som jag sagt, förelegat klart nu i snart fyra år, och ändå gör man ingenting.

Nu hänvisar man till den privata marknaden och lönerna där. Såvitt jag kan se håller inte den jämförelsen. Jag förstår därför den minoritet, som i slutskedet av förhandlingarna övervägde att förkasta förslaget, bl. a. av det skälet att kvinnorna behandlades på det sätt som här skett. Men det är ju hoppfullt för framtiden, att man också inom organisationerna nu på allvar börjar vakna upp i denna fråga — såsom framgår av den resolution, som jag nyss citerade, tycks kvinnorna på allvar ha vaknat upp.

Det är rätt intressant att följa vad som hänt under årens lopp i denna fråga. Vid internationella arbetskonferensens sammanträde 1951 definierades likalönsprincipen så, att det skall vara »lika lön för man och kvinna för likvärdig arbetsuppgift». I propositionen 1952, när det var fråga om huruvida Sverige skulle ratificera denna konvention eller ej, hänvisades för de statsanställdas vidkommande till den sittande likalönskommittén; man sade att man skulle ta ställning, när kommittén blev klar. Den har nu, jag upprepar det, varit klar i snart fyra år.

Man laborerar nu med ett begrepp, som jag tycker att man borde snarast möjligt mönstra ut ur lönedebatten, nämligen vad man kallar den manliga bottenlönegraden. Skall man ha en bottenlönegrad, skall ju den gälla för alla löntagare inom samma yrkesgrupp och inte låta kvinnorna i de lägre lönegraderna ständigt befinna sig under botten. Jag kan inte frigöra mig från den tanken, att det är den gamla behovslöneföreställningen som här spökar. Man får gå hundra år tillbaka i tiden för att få stöd för ett resonemang om behovslön. Jag kan citera vad Lars Johan Hierta sade vid 1856—1858 års riksdag. Han yttrade: »Ogift är hon för de flesta fall van att inskränka sig till en stor tarvlighet och finner sig däruti med mera förnöjsamhet än mannen». Kvinnorna har tydligen förändrats sedan dess!

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

Utvecklingen gick i alla fall framåt, om vi tar ett steg 50 år framåt i tiden. Vid 1906 års riksdagsdebatt i frågan sade professor Harald Hjärne: »När kvinnan har samma kompetens och förrättar lika gott arbete, då bör icke staten för sin del taga hänsyn till dessa privata förhållanden.»

Man har ett intryck av att både regeringen och förhandlingarna nu har hoppat hundra år tillbaka i tiden. Det bådar inte gott för framtiden. Det är för resten ganska symtomatiskt för hela inställningen till denna fråga, att när vid 1956 års beredning en anpassning skulle ske av bottenlönegraden till marknadsnivån fanns inte en enda kvinnlig representant med, såvitt jag har fått riktiga upplysningar.

Genom beslutet om likalön i samma befattningsgrad har statsmakterna för övrigt numera tagit avstånd från behovssynpunkten. Den finns dock dold i resonemangen här, men väl att märka endast när det gäller de lägre befattningshavarna. Själv hör jag till den privilegierade grupp, som har lika lön. Men varför man på det lägre stadiet skall använda en annan bedömningsgrund har jag aldrig varit i stånd att fatta och kommer inte heller att kunna fatta, hur värtaligt civilministern än kommer att utlägga texten. Denna kategoriklyvning har i alla fall inte så värst mycket med demokrati att göra.

Nu vet jag mycket väl att man inte från regeringens sida erkänner att man anlägger behovslönesynpunkten. Man kommer i stället att hänvisa till någon-ting som man kallar marknadslöneprincipen. Det kan man naturligtvis göra. Men varför då inte ha marknadslöneprincipen hela vägen och inte bara för de lägre grupperna? Jag kan inte låta bli att ta fram det gamla klassiska exemplet i fråga om konsekvenserna av den manliga bottenlönegraden, som ju resulterar i att en manlig potatisskalare har en väsentligt högre lön än en kvinnlig fiskrensare. Herr civilministern skall inte skaka på huvudet, ty det finns belegg för den saken — den är klar. Jag skall dock inte plocka fram denna gamla skåpmat, som alltid tagits fram när

denna sak diskuterats. Man har t. ex. sagt: Kan ett kvinnligt kontorsbiträde utföra en stationskarls arbete? Jag tycker att det är en vriden frågeställning, men vill man vända på satsen kan man ju fråga: Kan en stationskarl utföra ett skrivbiträdes arbete? Jag tycker inte att ett sådant resonemang har någon relevans i detta sammanhang.

Jag antar emellertid, herr talman, att andra talare närmare kommer in på denna fråga, och jag begränsar mig därför tills vidare till dessa mera allmänt betonade synpunkter. Nu begär tio reservanter helt anspråklöst att riksdagen skall »i skrivelse till Kungl. Maj:t tillkännagiva vad utskottet anfört beträffande likalönsprincipens genomförande». Jag kommer senare, herr talman, att yrka bifall till denna reservation, nr 6).

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag har för avsikt att här tala för och yrka bifall till de reservationer, som är betecknade med 1 a), 2 och 3 och skall senare be att få yrka bifall till dem under respektive punkter.

Innan jag börjar med den argumentering, som jag här skulle vilja framföra, måste jag först göra några allmänna reflexioner. Man tycker ibland, att den oerhört stora apparat, som sättes i gång med förhandlingsverksamhet på både det statliga, kommunala och enskilda området här i vårt land, tar sådana proportioner och i många sammanhang tillmättes en vikt och betydelse, som den inte har. I stor utsträckning är det ju så att prisstegringar och inflation åter upp de framsteg, som man anser att man tillkämpat sig. Den våldsamma apparat som sättes i gång framstår därför som ganska meningslös. Det vore i så fall lämpligare om den produktivitetens utveckling, som vi hoppas på, inte stryps, såsom skett och sker. En produktivitetens utveckling skulle snarare kunna åstadkomma att prissänkningar gäve de naturliga förbättringarna i levnadsomständigheterna, vilket vore att föredraga, emedan de ger en säkrare stabilitet och skulle kunna garantera vårt lands konkurrenskraft i förhållande till utlandet.

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

Jag vill här närmast rikta en anmärkning mot det statsråd, som förhandlat med statstjänstemännen, som personligen ingripit och säkerligen utövat stor skicklighet och energi härvidlag. Min anmärkning gäller att statsrådet i så pass hög grad nonchalerar riksdagens uttalande mening, bland annat i fråga om dyrortsgrupperingen. Det är ju så, att riksdagen här fattat beslut, vilka egentligen statsrådet har att — som det hette förr i världen, fast åt andra hållet — »rätta och packa sig efter». Riksdagen beslöt ju 1945 att man skulle krympa spännvidden mellan Ortsgrupperna. Då hade man ännu fem Ortsgrupper, och spännvidden var 16 procent. År 1953 beslöt riksdagen att Ortsgruppernas antal skulle minskas, och därigenom blev det en sammanpressning av spännvidden till 12 procent.

Nu har faktiskt riksdagen även efter detta, nämligen så sent som genom statsutskottets utlåtande i december månad i fjol, medan förhandlingarna ännu pågick, ytterligare yttrat sig i saken, och statsrådet borde alltså ha blivit påmind om att det finns någonting som heter Sveriges riksdag. Den sade nämligen, att det utan tveivel finns skäl för uppfattningen att det skett en ytterligare sammanpressning av levnadskostnaderna mellan olika delar av landet. Det var dock svårt att säga hur stor denna är, och därför beslöt riksdagen på statsutskottets förslag att begära en förnyad utredning av dessa förhållanden, vilket ju sker med vissa mellanrum. Detta beslöts av riksdagen den 13 december, och därvid uttalade riksdagen, att det sannolikt är så att en ytterligare sammanpressning vore det riktiga.

Dagen därpå, den 14 december, var statsrådet och chefen för civildepartementet färdig att underteckna en överenskommelse, som strider mot vad riksdagen dagen dessförinnan sagt. Jag tycker inte, att detta förfaringssätt är riktigt. Statsrådet borde ha tagit något slags återförsäkring hos riksdagen. Under de förhandlingar, som pågått, borde det ha funnits möjligheter att finna någon sådan lämplig kontakt. Att som nu skett utan vidare träffa överenskommelser,

vilka går mot vad riksdagen tidigare har sagt, tycker jag nästan är att nonchalera riksdagen på ett otillbörligt sätt.

Här föreligger en reservation, enligt vilken man just på grund av denna sak vill att avtalet skall förkastas. Det är väl den talare, som kommer efter mig, som kommer att framföra sina synpunkter på detta. Jag vill då säga, att jag har samma uppfattning som återfinnes i reservation 1 b) med undantag av att jag inte tycker att det är riktigt att gå så långt, att man låter förargelsen över en ökad dyrortsspännvidd ta sig det uttrycket att man förkastar hela förhandlingsresultatet, som ju har många förtjänster och som redan fått till resultat preliminära avtal med landstingen och åtminstone vissa kommuner. Jag tycker det skulle vara större våld än nöden kräver att på grund av denna uppfattning av dyrortsproblemet sätta i gång en ny förhandling, som man inte vet var den hamnar. Därför anser jag att det är riktigt, när reservanterna under reservationen nr 1) a) inte vill förkasta avtalet men vill säga ifrån, att riksdagens uttalande mening i fortsättningen inte får nonchaleras, att man nästa år, när nya förhandlingar skall anordnas, inte får överskrida de dyrortsbestämmelser som riksdagen för sin del kan finna lämpligt att godkänna och att den utredning som beslöts i december skall fullföljas, så att man kan fastslå vad som är riktigt och rätt.

Sedan vill jag säga, att den nuvarande ordningen inte är tillfredsställande. Här utträtas under förhandlingarna ett kolossalt arbete av statsråd och tjänstemän i statsförvaltningen och ombudsmännen, och så småningom kommer man i allmänhet fram till ett resultat. Men då är riksdagen i den penibla situationen, att det är ytterligt svårt att avslå förslaget, även om man anser att det är dåligt och borde förkastas. Det har skapats ett *fait accompli* efter dessa stora mödor. Under sådana omständigheter borde riksdagen ges möjligheter att under fortlöpande förhandlingar med de i statens tjänst anställda genom något organ följa

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

förhandlingarna. Detta organ bör givetvis vara sammansatt så, att det representerar olika riktningar inom riksdagen. Jag tror att detta vore praktiskt. Inom civildepartementet borde det väl anses tacknämligt, om man kunde anordna ett sådant löneråd, och vi har därför i en av reservationerna förordad detta.

Jag vill vidare beröra en fråga, som jag tycker fröken Andersson gick litet för lätt förbi. Detta förvånade mig något, då det måste vara ett tjänstemannaintresse av stora mått, att man inte låter hel nya principer för tjänstemännens trygghet i anställningen slinka igenom på detta sätt under en förhandling. Det är framför allt det sätt, på vilket detta förslag skall exekveras, som jag tycker är rätt osympatiskt. Det är alltså frågan om punkt 4, där det står att tjänsteman, som övergår till statens löneförordning, skall vara underkastad generell ändringsskyldighet i fråga om bestämmelser som rör avlönings- och pensionsförmåner. Men det enligt min mening mest osympatiska är andra stycket av punkt 5, som lyder sålunda: »Schablon tillägg utgår inte till tjänsteman, som anmält sig ej önska övergå till statens löneförordning. Utkvittering av tillägget innebär ett accepterande av en sådan övergång och därmed förenad skyldighet enligt punkt 4.» Detta försätter den enskilde tjänstemannen i en besvärlig situation, som knappast förbättras av att det förutsättes att det skall bli förhandlingar, när dessa ändringar skall företagas. De förhandlingarna kommer nog inte att bli lätta att föra, då de olika grupperna har så olika ställning som de har. Detta innebär dock att spräcka en princip, som man alltid tidigare haft här i vårt land, att statens kaka är liten men säker. Det finns de som anser, att den nu är liten och dessutom lika osäker som på andra håll. Jag tycker att detta har tillkommit för lättvindigt, och jag vill reagera mot detta, då det kan ha konsekvenser som är större än man nu kan överblicka. Det är detta som tagit sig uttryck i den reservation som är avgiven under B).

Herr talman! Jag skall nu inte motivera dessa tre reservationer längre. Jag

ber att få återkomma under punkterna D och E beträffande två av yrkandena men ber här under punkt B att få yrka bifall till reservationen nr 1) a) och att kanske redan på förhand få anhålla om ordet under punkterna D och E.

Fröken ANDERSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mannerskantz sade att jag gick mycket lätt förbi en viss punkt i förslaget. För att inte något missförstånd skall dröja kvar vill jag påminna herr Mannerskantz om att det gjorde jag inte alls. Jag sade tvärtom, att det är en mycket allvarlig sak, och jag sade till och med, trots att jag inte står under reservationen, att därest det kan konstateras här, att punkterna 4 och 5 kan brytas ut utan att hela överenskommelsen blir återförvisad, var jag beredd att gå med på den reservationen.

I den delen är jag alltså helt på herr Mannerskantz' linje — han ville ju inte heller ställa något yrkande, som ledde till återförvisning av förhandlingsresultatet.

Herr BENGTSO (bf):

Herr talman! Hela systemet med dyrortsgrupperingen är i sin uppbyggnad ett omodernt och fallfärdigt ruckel, som man borde sopa bort så snart som möjligt, och därför tänkte jag ägna största delen av mitt anförande åt den punkt som handlar om försöken att ytterligare lappa på dyrortssystemet genom att öka spännvidden från 12 till 16 procent.

De omfattande och betydelsefulla ändringar av lönesystemet, som här föreslås, har vi inom mitt parti ingenting att invända mot, och likaså har vi accepterat själva beloppet för lönehöjningen, 200 miljoner kronor. Det bör dock i detta sammanhang anmärkas att man vid diskussionen om den s. k. nollställningen har givit sken av en exakthet, som knappast existerar i verkligheten. Beräkningarna är ingalunda så exakta eller grundade på ett så tillförlitligt material, att man kan säga att man här nått

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

den absoluta rättvisan. Såsom vid alla löneuppgörelser beror mycket på vilka jämförelser man gör och vilka grupper man jämför med när man kommer fram till det resultat, som man från visst håll velat påstå är så absolut exakt.

Vi accepterar alltså det slutresultat, som förhandlingarna lett till, men vad vi däremot inte kan acceptera är den enligt vår uppfattning stora orättvisa mot landsbygden och flertalet städer, som uppstått genom att man ökat spännvidden mellan lägsta och högsta ort från 12 till 16 procent.

I första hand skulle jag vilja säga något om den principiella behandlingen. Detta är inte vilken liten justering som helst, utan dyrortsfrågan har diskuterats under decennier och varit uppe till behandling i kamrarna vid otaliga tillfällen. Det har varit segslitna strider om hur den skall utformas, och år 1953 — såsom här redan erinrats om i debatten — beslöt man att slopa den lägsta ortgruppen och minska spännvidden från 16 till 12 procent. Eftersom det har varit så delade meningar på den punkten, kan man inte betrakta beslutet som en liten justering bara, utan det är en betydelsefull princip som man har tillåtit sig att ändra på. Det underströks t. ex. av dyrortsnämnden i yttrande till utskottet vid 1956 års riksdag, att levnadskostnadsskillnaderna tenderade till att bli ännu mindre än de varit tidigare. Vad som sedan har inträffat är att en förhandlingsdelegation helt enkelt har ruckat på denna princip. Visserligen skall beslutet föreläggas riksdagen, men som vi vet är det mycket svårt att ändra på en sådan sak, och därför anser jag att förhandlingsdelegationen inte borde ha tagit sig så stora befogenheter som att ändra på denna viktiga princip med de 12 och 16 procenten. Skall det verkligen bli så i fortsättningen, att en liten grupp av förhandlare skall ändra på en princip, som riksdagen har fastställt, och att vi bara ställs inför ett formellt avgörande där vi har ganska svårt att kunna rätta till vad vi anser är fel i det resultat förhandlarna har kommit till? Jag är helt anhängare av principen

att organisationerna skall ha rätt till förhandlingar, men det får ske inom den ram, som riksdagen har dragit upp, och man bör inte få ändra på viktiga principer utan att riksdagen har givit besked om att den anser att de skall ändras. Även vid detta tillfälle bör riksdagen enligt min mening säga ifrån, att den inte accepterar att en liten förhandlingsgrupp gör så vidlyftiga ändringar utan att riksdagen dessförinnan höres.

Jag hörde med intresse på herr Mannerskantz' anförande, i vilket han framförde, kan jag säga, liknande synpunkter om riksdagens auktoritet. Hade sade också att han hade sympati för den reservation som mitt parti framfört. Men då tycker jag att det inte var i konsekvens med anförandet, att han trots detta inte kunde ge sin anslutning till att riksdagen skulle hävda sin auktoritet och säga ifrån att sådana här principer får man inte ändra på.

Om jag sedan går över till dyrortsgrupperingens s. k. principer, eller enligt min uppfattning snarare brist på principer, är det en lång historia och ett jagande efter irrbloss i siffrornas värld. Man har försökt bevisa, att det är dyrare att leva på en ort, med uppgifter som är mycket omdiskuterade för att inte säga tvivelaktiga. Den s. k. dyrheten har i många fall berott på att det har varit helt andra förmåner och helt annan levnadsstandard på den plats, som man kallat för en dyrare ort. Att det har varit billigare på en viss ort har å andra sidan berott på att man där fått nöja sig med en lägre levnadsstandard, mindre bekvämlighet, över huvud taget en tillvaro som kanske inte är riktigt densamma och inte den som människor vanligen önskar; på grund av frånvaron av dessa förmåner har man kommit fram till att det är billigare att leva på denna ort.

Jag skall inte ytterligare gå in på dessa beräkningar, som har framförts vid så många tillfällen och som det aldrig kunnat bli någon enighet om. Det finns människor, som i varje fall säger att de verkligen tror på dessa beräkningar och som anser att man bör basera lönerna

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

på dem. Låt mig följa deras väg och för några ögonblick acceptera deras motivering och utgå ifrån att beräkningarna är att lita på. Då bör väl — såsom vi har talat om i annat sammanhang — lika lön betalas för lika arbete vare sig det utföres i Stockholm, i Jönköping eller på någon annan plats i landet. Om man accepterar den s. k. dyrheten, som man räknat fram på ett sätt som jag inte accepterar men som kanske vissa accepterar, borde det väl utgå ett exakt tillägg efter den merdyrhet som man kommit fram till genom beräkningarna. Ja, hur mycket dyrare är det att bo i Stockholm? Riksdagen uttalade förra gången att det skulle anses vara tämligen riktigt att det rårde 12 procents skillnad mellan den lägsta dyrorten och dyrorten för Stockholm. Nu har man funnit att det skulle vara dyrare att leva i Stockholm, och nu skulle det vara motiverat med 16 procent i stället. Vad är det som stigit i Stockholm i förhållande till andra delar i landet? Är det hyrorna, livsmedel, böcker, eller vad är det? Det kan hända att priserna för teater och musik och annat sådant, som landsbygden inte har möjlighet att få njuta av på grund av avstånden, i många fall har stigit. Men bygger man i så fall på några riktiga jämförelser? Det skulle vara intressant att veta vad de som skall försvara den sextonprocentiga skillnaden här har att påvisa, alltså påvisa vad som stigit mera i Stockholm under dessa tre, fyra år sedan vi förra gången fastslog de 12 procenten.

Ibland anför man den motiveringen, att spännvidden på den fria arbetsmarknaden är inte mindre än 25 procent och att det till och med finns grupper som har ända upp till 40 procents skillnad. Grundar sig dessa stora skillnader på andra beräkningar, och vilka beräkningar bör man i så fall lita på? Skall man lita på förhandlingsdelegationen för statstjänstemännens löner, som säger att spännvidden är 16 procent, eller på den fria arbetsmarknaden, som tillämpar en spännvidd av 25 procent i vissa fall och 40 procent i andra fall? För övrigt skulle jag vilja tillägga: Är det dyrare för en

viss yrkesgrupp än för andra yrkesgrupper att leva i Stockholm? Den konsekvensen måste man väl dra, eftersom vissa yrkesgrupper inom den fria arbetsmarknaden har större spännvidd än andra grupper.

Nej, man kommer nog fram till att hela detta beräkningssystem är ohållbart och inte bygger på någon saklig grund. Vad är det i verkligheten som sker, när man bestämmer spännvidden inom den fria arbetsmarknaden? Man utgår inte från principen om lika lön för lika arbete, som jag talade om i början av detta anförande, och gör tillägg med hänsyn till den uppfattning man har om levnadskostnaderna på olika orter. Tvärtom säges det uttryckligen när avtalen slutes, att man har kommit överens om att göra förändringar i dyrortsavseende så och så och så. Vi kommer alltså fram till att grupperingen inte är baserad på beräkningar, utan avtalad. Ingen kan gärna kalla en spännvidd, som tillkommit på sådant sätt, för en motivering till ändringar i den statliga dyrortsgrupperingen — det har ju egentligen inte med dyrortsgruppering att göra, utan är någonting helt annat.

Det kan väl knappast bestridas, att dyrortsgrupperingen av löner innebär en uppenbar orättvisa mot de lägsta ortsgrupperna. Förslaget till löneplansrevision innebär, som jag redan nämnt, att spännvidden kommer att öka från 12 till 16 procent, och en sådan ändring skulle enligt min uppfattning medföra ytterligare orättvisor. Dyrortsgrupperingen har inte varit rättvis tidigare, och orättvisorna accentueras bara ännu mer om man skall öka spännvidden till 16 procent.

Man har fört fram en annan motivering, nämligen att det är svårt att få arbetskraft på de högre dyrorterna. Vad kan orsaken till den svårigheten vara? Är det exempelvis någon obenägenhet att flytta till Stockholm, som skulle göra ytterligare tillägg på lönerna i Stockholm nödvändiga? Så ligger det inte till. Om man ser på nyårsstatistiken över befolkningsförflyttningarna, kan man inte gärna påstå att folk visar någon obenä-

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

genhet att flytta till Stockholm. Om man vill grunda dyrortsgrupperingen på sådana skäl, skulle det tvärtom finnas anledning att gå motsatta vägen och placera landsorten i högre grupp än Stockholm.

En av orsakerna till att det kan vara svårare att få arbetskraft i Stockholm har angivits vara, att det är nödvändigt att bygga så mycket i Stockholm. Detta beror ju i sin tur på att folk visar så stor benägenhet att flytta till Stockholm.

Ett annat skäl, som ibland har anförts, är att man lider brist på personal vid statens järnvägar i Stockholm. Men det är brist på järnvägspersonal också i Hallsberg och Ånge, och om man nu skall använda dyrortsgrupperingen som instrument i löneuppgörelserna, varför skulle man då inte lika gärna kunna säga: »Nu måste vi flytta upp Hallsberg också till dyrortsgrupp 5?»

Jag tror för min del, att man snarare borde undersöka var det råder brist på arbetskraft. Orsakerna kan visa sig vara helt andra än dyrheten att leva på dessa orter. Det borde man kunna beakta i stället för att bygga på konstlade beräkningar av vad dyrortsgrupperingen betyder.

Vi har i vår reservation framfört ett önskemål som jag anser att man är skyldig att säga några ord om, vare sig denna punkt kommer att tas upp senare i debatten eller inte. Vi har sagt, att tjänstemännen i Norrland bör ha speciella tillägg, och man vill ibland göra gällande, att detta skulle vara inkonsekvent från vår sida och att vi därmed förordat en dyrortsgruppering. Detta är ingalunda fallet, ty dyrortsgrupperingen innebär att man, om jag så får säga, tar ut vissa öar t. ex. i Götaland och Svealand och säger, att levnadskostnaderna där är högre. När vi yrkar på speciella norrlandstillägg, beror det på att man där har helt andra klimatiska förhållanden och avstånd etc. än i övriga delar av landet. Detta är orsaken till att befattningshavarna där bör ha en bättre betalning, ingalunda det besynnerliga system, som vi nu har och som man kallar dyrortsgruppering.

Slutligen skall jag säga några ord om de övriga reservationer, som här är avgivna. Det finns en hel del beaktansvärda synpunkter i den med 3 a) betecknade reservationen av herr Staxäng m. fl. Trots detta ser jag mig inte ha möjlighet att rösta för den, därför att den innebär ett indirekt godkännande av den föreliggande uppgörelsen, något som vi från vår sida inte vill vara med om. Trots att jag sympatiserar med denna reservation ur en del synpunkter, anser jag mig därför inte kunna rösta med den.

Man kan för övrigt i viss mån fråga sig, vilket allvar som ligger bakom denna reservation. Vi har hört herr Mannerskantz' motivering i fråga om dyrortsgrupperingen, men det skulle naturligtvis också ha varit intressant att höra högerns representant i femte avdelningen, fröken Andersson, uttala sin mening om dyrortsgrupperingen; det framgår ju av utskottets utlåtande, men jag anser att det skulle vara av värde att få veta vad man från den sidan menar.

Vad beträffar reservationen 6) — den som handlar om likalönen — vill jag deklarerera, att jag helhjärtat ansluter mig till likalönsprincipen. Jag har i internationella sammanhang varit i tillfälle att framföra detta. Vad som här citerats är Internationella arbetsorganisationens definiering av likalönsprincipen. Men det är kanske här som jag framfört allt har en avvikande uppfattning, ty enligt min mening innebär principen att man skall ha lika lön för lika arbete. I reservationen talar man om bottenlönegraderna. Det är emellertid något som jag inte anser har att göra med likalönsprincipen. Där gäller det en arbetsvärdering som sker med andra motiveringar än efter likalönsprincipen. Jag har därför anslutit mig till utskottets uttalande att det hela i stor utsträckning är en förhandlingsfråga. Jag är villig deklarerera här, att jag är beredd att medverka till att man tar bort de felaktigheter som t. ex. finns vid vissa befattningar inom fångvården och sjuksjukvården, där man inte betalar lika lön för lika arbete som utföres av män och kvinnor.

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till den med 1) b) betecknade av herr Ivar Johansson m. fl. avgivna reservationen.

Herr WERNER (bf):

Herr talman! Under en lång följd av år har bondeförbundet — konsekvent hävdad att dyrortsgraderingen av lönerna innebure en obestriddig orättvisa mot de löntagargrupper, vilka i statens eller det allmännas tjänst vore hänvisade till att under ofta obekväma arbetsbetingelser utföra sitt arbete på s. k. billigare ort. Denna grund på vilket detta system anses ha vilat, nämligen den påstådda skillnaden i levnadskostnaderna mellan olika orter, har alltmer utjämnats. Denna förskjutning har t. o. m. lett till att levnadsbetingelserna i de s. k. billiga glesorterna ofta ställer sig dyrare genom de långa avstånden, högre skatter och dyrare undervisningskostnader m. m.

Då bondeförbundet i regeringsuppörelsen år 1951 lyckades lägga grunden till avskaffandet av dyrortsgrupp 1 och en sammantryckning av spännvidden i dyrortsskalan med 4 procent från 16 till 12 procent, så hälsades detta med största tillfredsställelse ej blott av våra egna väljare utan även av stora grupper av landsbygdens löneanställda. Härmed hade vunnits ett första steg mot en rättvisare ordning mellan medborgare i samma land.

Vårt mål är fortfarande dyrortssystemets fullständiga avskaffande. Systemet innebär en alltmer framträdande orättvisa, en diskriminering av värdet av deras arbete som måste uppehålla livsviktiga funktioner på landsbygden och i dess glesbebyggelse. Bondeförbundet skulle svika en av sina viktigaste målsättningar, om vi i dag skulle biträda ett förslag som går i rakt motsatt riktning både mot kostnadsutvecklingen i landet och de mångas intressen på landsbygden, som i sin gärning hyser berättigade krav på likvärdig lönebehandling från samhällets sida.

Den löneplansrevision, som föreslagits i statsverkspropositionen och tillstyrkts

av statsutskottets majoritet, innebär att lönespännvidden för de lägre och mellanliggande lönegraderna nu ökas från 12 till 16 procent, d. v. s. att lönerna i de s. k. lägre ortsgrupperna fastläses till ett avsevärt mindre belopp för samma arbete än i de högre ortsgrupperna. En stationskarl eller banvakt i lägsta ortgruppen får sin årslön höjd från 8 400 till 8 856, d. v. s. med 456 kronor eller med 5,4 procent, medan samma befattningshavare i högsta dyrort får lönen höjd från 9 528 kronor till 10 536 kronor, d. v. s. med 1 008 kronor eller med 10,6 procent. Vissa kategorier i den lägsta ortsgruppen får t. o. m. en viss löneminskning, om man räknar med kompensationen för sjukförsäkringsavgifterna, vilken nu skall tagas bort. De som tillhört de gamla lönegraderna 11 och 14 drabbas av denna sänkning under sina tre första tjänstgöringsår. Det gäller t. ex. kanslibiträden, maskinbiträden, banbiträden, reparatörer och montörer vid SJ, televerket och vattenfallsverket. De får i lägsta ortsgruppen sin verkliga lön sänkt med cirka 35 kronor per år, medan deras kolleger i högsta dyrort får en höjning med cirka 440 kronor. Biträdande kronojägare och dito länseskogvaktare, vissa skolsköterskor, avdelnings- och översköterskor m. fl. får också i lägsta dyrorten finna sig i en löneminskning på 35 kronor, medan deras kolleger i högsta dyrort får tillgodoräkna sig en ökning med 525 kronor. Vem kan finna en sådan löneplansrevision rättvis?

Om denna löneplansrevision genomföres, måste konsekvenserna för landsorten och landsbygden bli olyckliga. Landsorten måste då få avsevärt sämre möjligheter att konkurrera om arbetskraften.

Jag måste finna det i högsta grad anmärkningsvärt att överenskommelse träffats med statstjänstemännens huvudorganisationer om så genomgripande förändringar som ökning av lönespännvidden och uppflyttning av åtskilliga tjänster i högre lönegrader utan att frågorna prövats i förväg på vedertaget sätt. Så har det inte gått till tidigare. Då 1953

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

års riksdag fattade beslut om att minska spännvidden i den statliga lönegrupperingen från 16 till 12 procent, hade först en dyrortsundersökning verkställt av socialstyrelsen, och därefter hade inom civildepartementet en promemoria upprättats angående ändringar i gällande ortsguppering och slutligen hade socialstyrelsen utarbetat förslag till ny lönegruppering.

I följande förelägg från bondeförbundet en motion om utredning i syfte att avskaffa lägsta ortgruppen och att flytta upp orterna i densamma i ortgruppen ovanför. Vad lönegrupperingen beträffar skulle en sådan reform ha inneburit, att spännvidden mellan högsta och lägsta dyrort minskats med 4 procent. Då förklarade socialstyrelsen i remissutlåtande över motionen, att en så genomgripande förändring inte borde företagas »annat än i samband med en allmän översyn av rikets indelning i dyrortsområden». Såvitt jag kan förstå, var riksdagen av samma uppfattning, och det bör väl anses vara detta som låg till grund för riksdagens begäran om en allmän översyn av dyrortssystemet. I rak strid mot dessa intentioner vill man nu utan vidare öka spännvidden med 4 procent och till synes ställa riksdagen inför fullbordat faktum. Jag tycker att det är egendomligt, om riksdagen vill finna sig i att på så sätt så att säga ställas åt sidan i en så viktig ekonomisk och social fråga.

Man kan motiverat den föreslagna spännviddsökningen med vissa arbetsmarknadsförhållanden. Om det på vissa orter kan vara svårigheter med rekryteringen, har detta förhållande inte något som helst givet samband med den gällande dyrortsgrupperingen. Det måste därför framstå som orimligt, att dyrortsgrupperingen, när den i realiteten saknar motivering för sitt egentliga syfte, nu skulle användas för en uppgift, som ligger på ett helt annat område. I direktiven till den nya dyrortsutredningen har civilministern begärt, att utredningen bland annat skall överväga sambandet i olika hänseenden mellan lönedifferentiering och ortsguppering.

Jag tycker att denna utredning kommer litet post festum, om man nu fastställer ett alldeles nytt samband mellan lönedifferentiering och ortsguppering. Detta synes mig vara ett lättvindigt och bakvänt tillvägagångssätt. Nog hade det varit skäl att enligt gammal god praxis avvakta utredningens resultat, innan man gör så radikala ingrepp.

Herr talman! Då vi från bondeförbundets sida bestämt hävdar, att den träffade lönerrevisionen med en ökning av lönespännvidden i låglönegrupperna från 12 till 16 procent är orättvis och oantaglig, har vi ansett att denna oformlighet är en så allvarlig sak, att vi i den till utskottsutlåtandet fogade reservationen sett oss nödsakade att i denna del yrka avslag på förslaget under hemställan om att nya förhandlingar måtte upptagas med tjänstemannaorganisationerna i syfte att genom en omfördelning av den beräknade totalsumman 200 miljoner kronor på ett rättvisare sätt tillgodose landsbygdens låglönegruppers intressen och anspråk på likaberättigande. Avslagsyrkandet innebär sålunda ej att bondeförbundet skulle ställa sig avvisande till löneförbättringen som sådan, där den är motiverad. Men vill man ur vårt yrkande utläsa den uppfattningen, att tjänstemännens förhandlingsdelegation varit storstadsbetonad och att den har dåligt bevakat sina uppdragsgivares rätt och intressen på landsbygden, har vi däremot ingen ting att invända.

Tillåt mig, herr talman, att göra den reflexionen, att förslaget om denna lönerrevision hade vunnit i styrka, därest i motiveringen hade återfunnits någon bevisning om att beräkningen av storleken av denna betydande löneutfyllnad är riktig. Karaktären av löneutfyllnad förutsätter att här föreligger en eftersläpning. Jag skall icke bestrida att så är förhållandet, men nog hade man haft rätt att vänta, att storleken av denna eftersläpning hade blivit närmare belyst.

Såsom jag inledningsvis angav, ämnar bondeförbundet fortsätta att bekämpa dyrortssystemet i svenskt näringsliv, till dess att det stegvis avskaffas. Vi ser med

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

bekymmer ej blott på den brist på hänsyn till den övervägande delen av landsbygdsbefolkningens uppfattning och rättviseintressen, som det föreliggande förslaget nu innebär, utan kanske fastmer på de olyckliga följder, som otvivelaktigt anmäler sig i form av en ökad uppsugning av de arbetsföra åldrarna från landsbygden till de mera gynnade städerna och tätorterna, sämre möjligheter till en kvalitativt högststående rekrytering av serviceyrkena i landsorten och kort sagt en olycklig utveckling bakåt över förut eftersatta områden.

Herr talman! Jag har med det anförda å min grupps vägnar velat avge en bestämd gensaga emot den principiellt och materiellt oriktiga utveckling av dyrortssystemet, som i och med antagandet av utskottsmajoritetens förslag i verkligheten sker. Jag yrkar därför bifall till den med 1) b) betecknade bondeförbundsreservationen.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Det är ju som bekant inte första gången som riksdagen föreläggas en löneöverenskommelse mellan regeringen och statstjänarorganisationerna. Riksdagen har nu, liksom vid tidigare tillfällen, reellt sett knappast någonting annat att göra än att godkänna överenskommelsen, även om detta godkännande i efterhand — åtminstone såsom jag ser det — inte kan vara särskilt tilltalande ur riksdagens egen synpunkt.

I en motion har det föreslagits, att riksdagen måtte hemställa om tillsättande av en parlamentariskt sammansatt kommitté för granskning av löneöverenskommelser före undertecknandet. Utskottet har med anledning härav erinrat om att riksdagen år 1953 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhöll om utredning angående formerna för riksdagens medverkan vid de statliga löneuppgörelserna och att denna riksdagens skrivelse av Kungl. Maj:t överlämnats till författningsutredningen. Utskottet har i detta sammanhang framhållit, att det synes angeläget att denna fråga upptages till prövning, så snart omständigheterna det

medger. På denna punkt har herr Staxäng m. fl. i den med 2) betecknade reservationen föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att frågan om ett riksdagens löneråd, som skulle fortlöpande medverka vid de statliga löneförhandlingarna, bör erhålla en provisorisk lösning i avvaktan på författningsutredningens förslag. Utskottsmajoriteten har inte ansett sig kunna gå på denna linje. Hur angeläget man än må anse det vara, att frågan om riksdagens medverkan vid löneöverenskommelserna med statstjänstemännen blir löst på ett förnuftigare sätt än för närvarande, så måste man väl ändå ställa sig tveksam inför förslaget att skapa ett provisorium, som kanske bara skulle fördröja den slutliga lösningen av frågan. Det är nämligen otänkbart, såvitt jag förstår, att man skulle kunna ens provisoriskt lösa denna fråga utan en föregående utredning.

Det som vållat de flesta diskussionerna i den nu föreliggande överenskommelsen med statstjänstemännens huvudorganisationer — och på vilken punkt som bekant inte heller regeringen var enig — är att den horisontella lönespännvidden i fråga om de lägre statstjänarlönerna ökat från 12 till 16 procent, medan spännvidden krympt när man kommer längre upp på löneskalan. Departementschefen säger, att det härigenom har nåtts en bättre anpassning av de statliga lönerna till gällande marknadslöner. Det var på denna punkt som bondeförbundets representanter i regeringen reserverade sig till statsrådsprotokollet. Man frågar sig onekligen hur de båda partierna i regeringen skall komma överens, men den saken får de väl själva göra upp.

I en till utskottets utlåtande fogad reservation — betecknad 1)b) — har bondeförbundets representanter i utskottet gått emot propositionen och därmed också emot utskottets förslag. Herr Bengtson har här nyss redogjort för denna reservation. Reserverna vill att riksdagen skall avslå Kungl. Maj:ts förslag och hemställa om upptagande av nya förhandlingar med statstjänstemännens or-

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

ganisationer i syfte att uppnå överenskommelse om en sådan löneplansrevision, att den nuvarande horisontella lönespännvidden icke ökas.

Även om man delar reservanternas uppfattning — och personligen gör jag det — att det måste betraktas som anmärkningsvärt, att överenskommelser träffas med statstjänstemännens huvudorganisationer om så genomgripande förändring som ökning av lönespännvidden, utan att den frågan på vedertaget sätt prövats i förväg, måste det väl ändå vara verklighetsfrämmande att tänka sig, att riksdagen nu skulle riva upp denna överenskommelse och ta alla de konsekvenser som ett sådant beslut skulle komma att föra med sig. När nu regeringen har tillsatt en utredning, som fått i uppdrag att överväga hithörande frågor, bör det väl finnas möjlighet att, sedan resultatet av övervägandena föreligger, ta upp dessa spörsmål till förnyad behandling inom en inte alltför avlägsen framtid, även om riksdagen nu godkänner den föreliggande överenskommelsen.

Jag tror väl inte heller att bondeförbundsreservanternas är så särskilt angelägna om att deras avslagsyrkande skall vinna riksdagens bifall. I reservationerna finns en hel del som talar härför. I den reservation som jag här har nämnt — alltså bondeförbundets huvudreservation — yrkas att riksdagen skall avslå Kungl. Maj:ts begäran om bemyndigande att bl. a. utfärda övergångsbestämmelser. Men i en efterföljande reservation föreslår samma reservanter att riksdagen skall för Kungl. Maj:t ge till känna vissa synpunkter, som bör komma under vederbörligt beaktande när Kungl. Maj:t utformar övergångsbestämmelserna.

I reservation 3)a) av herr Staxäng m. fl. hemställes, att frågan om lönespännvidden och frågan, huruvida andra faktorer än skillnader i levnadskostnader i fortsättningen bör få inverka på lönesättningen, skall föreläggas nästa års riksdag.

Då den nyligen tillsatta utredningen fått i uppdrag att slutföra sitt arbete till

den 1 oktober i år, är det väl att hoppas att de i den sistnämnda reservationen berörda frågorna därefter kommer upp till behandling utan dröjsmål.

Både herr Bengtson och herr Werner har huvudsakligen uppehållit sig vid dyrortsfrågan. Jag skall ärligt erkänna, att jag har vissa sympatier för den uppfattning som de båda talarna har givit uttryck åt. Jag är inte alldeles övertygad om att dyrortssystemet är ett rättvist system, vare sig det gäller att avväga lönerna eller det gäller skatteavdragen. Men riksdagen begärde ju förra året att dessa frågor skulle ses över, och som jag tidigare nämnt har regeringen tillsatt en utredning med uppdrag att skyndsamt överväga dessa frågor. Då bör man väl kunna, tycker jag, vänta och se vad utredningen kommer fram till. Det är ju en parlamentariskt sammansatt utredning. Vi får väl diskutera dyrortsfrågan när utredningen har framlagt resultatet av sina överväganden.

I några av reservationerna berörs vissa enskilda detaljer i uppgörelsen. I reservation 1)a) talas om punkterna 4 och 5 i överenskommelsen. Dessa punkter rör dels tjänstemans skyldighet att också underkasta sig ändring av avlönings- och pensionsförmåner, dels också de med utkvittering av schablontilläggen för första halvåret 1957 förenade åtagandena beträffande övergång till den nya löneplansförordningen och därmed accepterande av generell ändringsskyldighet även i fråga om bestämmelser rörande pensionsförmåner. — Inom parentes vill jag säga, att jag i stor utsträckning delar uppfattningen, att detta är en för tjänstemännen mycket viktig fråga. Skyldigheten att underkasta sig ändring av gällande bestämmelser skulle alltså bli mycket vidsträcktare än för närvarande.

I reservation 4)a) berörs frågan att befattningshavare i vissa lönegrader inte erhållit en av eftersläpningen motiverad löneförbättring. Detta sammanhänger ju i stor utsträckning med att vissa lönegrader på den gamla löneplan 1 föreslås sammanslagna på den nya löneplan A. Sålunda föreslås sammanslag-

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

ning av gamla lönegraderna 10 och 11, 13 och 14, 17 och 18, 29 och 30 samt 33 och 34. Då dessutom den föreslagna nya löneplanen till skillnad från den gamla löneplanen har enhetliga löneklassavstånd, har det blivit så, att tjänstemän, placerade i vissa intill varandra liggande löneklasser på den gamla löneplanen, inte alla får lika stor löneförbättring. Men jag utgår ifrån att man vid förhandlingarna har tagit hänsyn till de förhållanden, som har berörts i bl. a. dessa två sistnämnda reservationer. Utskottsmajoriteten har haft den uppfattningen, att riksdagen inte bör ändra på den träffade överenskommelsen. Börjar man ändra på en punkt, kanske man också ändrar på en annan punkt, och då vet man inte hur det till slut går med överenskommelsen i dess helhet.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter utom beträffande frågan om en utredning av kostnaderna för likalönsprincipens genomförande. Det är en fråga som ligger vid sidan av den nu föreslagna löne regleringen men som utskottet funnit lämpligt ta upp i detta sammanhang. När det gäller den frågan ansluter jag mig till den reservation, vilken som första namn har fröken Andersson.

Jag har den bestämda uppfattningen att man i detta fall åtminstone bör gå så långt som vi reserverar har yrkat, nämligen att tillstyrka en utredning om vilka kostnaderna skulle bli för ett genomförande av likalönsprincipen inom den statliga förvaltningen. Som fröken Andersson i sitt tidigare anförande påpekade, har det gått flera år sedan likalönskommittén avlämnade sitt betänkande, och så mycket bör man väl ändå kunna göra, att man utreder kostnaderna för ett genomförande av denna princip. Jag ber alltså på denna punkt få instämma i det yrkande, som tidigare ställts av fröken Andersson, om bifall till den reservation som är betecknad med 6).

Herr BENGTON (bf) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade talesman var inte riktigt säker på att vårt

yrkande och vår reservation var allvarligt menad. Han betecknade det som bra verklighetsfrämmande att man ville riva den nu träffade uppgörelsen.

Jag skulle vilja fråga: Hur skall egentligen riksdagen hävda sin auktoritet, om den inte säger ifrån nu, i dag? Det måste vara rätt behagligt för en kommande förhandlingsdelegation, om den vet att den kan göra ett resultat, som kanske strider mot riksdagens uttalade principer; den vet att det är så besvärligt för riksdagen att göra ändringar, att det inte är någon risk att riksdagen gör det, utan man kan bara gå på i ullstrumporna och göra som man tycker är lämpligt.

Sedan sade herr Sundelin också, att riksdagen begärt och att det tillsatts en dyrortsutredning, samt att man därför kan bifalla det föreliggande förslaget. Just det, herr Sundelin, att det har tillsatts en utredning — är ett mycket starkt skäl för att bifalla vår reservation, ty man bör naturligtvis inte ändra spännvidden mellan dyrorterna från 12 till 16 procent när det tillsatts en utredning, utan man bör avvakta vad den säger innan man gör några förändringar.

Herr SUNDELIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har både nu och i andra sammanhang starkt understrukt, att jag anser den nuvarande ordningen för riksdagens medverkan vid löneförhandlingarna inte vara ordnad på ett förnuftigt sätt, men herr Bengtson får ändå lov att medge, att det skulle leda till rätt besvärliga konsekvenser om riksdagen, sedan det förts omfattande förhandlingar och träffats en uppgörelse, skulle säga, att den uppgörelsen godkänner vi inte, utan återförvisar den till nya förhandlingar. Då skulle det förhandlas igen, och man skulle kanske komma till en ny överenskommelse — vi kan hoppas det — som sedan kommer till riksdagen igen, och riksdagen kanske på nytt finner att överenskommelsen inte är sådan att riksdagen kan godkänna den. Det måste alltså te

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

sig rätt besvärligt för riksdagen att i detta läge inte godkänna löneöverenskommelsen.

Jag har, som sagt, tidigare kritiserat denna ordning, och jag gör det nu också. Jag anser, att riksdagens medverkan i sådana här sammanhang bör kunna och måste ordnas på annat sätt, om riksdagen över huvud taget skall medverka.

Herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! I den avtalsuppgörelse som träffades förra våren ingick bl. a. en punkt som innebar, att man skulle låta verkställa en översyn av de lägre statstjänstemännens löneförhållanden. När statstjänarkartellen förde fram den frågan hade det ett oskiljaktigt samband med att man inom statstjänarkartellen inte hade samma möjlighet som inom TCO, SR och SACO att utnyttja det system med B-liste-förhandlingar, som vi hade börjat med dessa organisationer. Detta berodde på att det inom statstjänarkartellen fanns mycket stora grupper som var ganska enhetliga och alltså inte lämpade sig för tjänsteförtekningsrevisioner på samma sätt som man har möjlighet att göra exempelvis för personalen i byråorganisationen.

När vi tillsatte den löneberedning inom departementet, som då skulle behandla dessa frågor, visade det sig att även övriga organisationer betraktade sig såsom representanter för de lägst avlönade statstjänarna. Statstjänarnas hela lönefråga kom på så sätt i rullning. Detta är också ganska naturligt, ty det system som vi har inom statsförvaltningen medför ju att man inte kan göra några större justeringar på en punkt utan att dessa samtidigt skapar återverkningar på andra punkter.

I diskussionen om detta spørsmål har det tidigare sagts att denna uppgörelse egentligen borde ha begränsats till stationskarlarna i 10:e lönegraden och med dem jämställbara. Man har också menat att vi skulle ge denna kategori en ganska kraftig löneökning och att vi inte skulle fästa så stort avseende vid övriga kategorier. Att slikt tal kan före-

komma är väl ändå ett uttryck för att man inte tänkt igenom problemställningen. Mellan de olika lönegraderna i det gamla lönesystemet var avståndet 3, 4 eller 5 procent. Detta var alltså den ram man hade att röra sig med, om man för en grupp skulle genomföra en väsentlig ändring utan att samtidigt påverka andra grupper. Det är nämligen så att statstjänstemän genom löneplanssystemet på sitt sätt är knutna till varandra, och det blir en rörelse över hela fältet, om man genomför en större ändring för någon av statstjänargrupperna.

Två spørsmål hade förts fram i diskussionen om statstjänstemännens löner, nämligen dels spørsmålet om den bristande anpassningen till marknadslöneutvecklingen och dels spørsmålet om den lilla löneökning som åstadkommes antingen genom en löneplansuppflyttning eller en befordringstjänst. Det var två ganska väsentliga problem som man måste diskutera.

Föregående år hade vi en diskussion med statstjänarorganisationerna om lönespännviddsproblemet, där vi diskuterade möjligheten av att för vissa kategorier av statstjänstemän — det gällde vissa statstjänstemän i 10:e t. o. m. 13:e lönegraderna i Stockholm och Göteborg, i huvudsak sådana inom de affärsdrivande verken och tullen — lägga på en löneklass extra för att skapa en utjämning mellan deras löneläge och det löneläge som mera allmänt gällde på den enskilda sektorn. Det visade sig att denna väg icke var framkomlig, och därför träffade vi uppgörelse med organisationerna om att vi skulle ytterligare utreda detta spørsmål om marknadslöneanpassningen och göra en undersökning, om det var möjligt att gå fram på andra vägar.

Det var ett mycket starkt krav från organisationernas sida att få statstjänstemännens löner mera anpassade till rådande marknadsläge. Inom den löneberedning som har arbetat har man också gjort ganska ingående studier av marknadslöneläget i förhållande till det löneläge som råder i statstjänst, vilket bör stå klart för var och en som vill

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

studera siffrorna i socialstyrelsens statistik över löneläget ute i landet.

Denna undersökning gav till resultat att staten när det gällde de lägre tjänstemännen på de högsta dyrorterna låg väsentligt under den enskilda sektorns löneläge. På 5-ort gällde detta framför allt i Stockholm och vissa kommuner i Norrland. Likaså var detta ganska markerat när det gällde förhållandena i Göteborg, som är 4-ort. I allmänhet råder på den enskilda sektorn i dessa lönelägen en spännvidd på omkring 25 procent. Det finns givetvis grupper, där spännvidden är väsentligt större. Jag kan nämna att exempelvis inom byggnadsfacket pendlar årslönen mellan 8 000 och 18 000 kronor, alltså inom samma fack. Sådant är läget på den enskilda sektorn.

På den statliga sektorn, där vi var låsta inom löneplanens avgränsningar, var spännvidden i botten 12 procent. Resultatet blev, när vi undersökte förhållandena, att vi fann att vi icke hävdade oss i lönehänseende på 4- och 5-orter. På 3-orterna var vi ungefär i balans. Det fanns vissa 3-orter, där statslönen låg något under, och det fanns 3-orter där statslönen låg något över den marknadsmässiga lönen, under det att vi på 2-orter regelmässigt låg bättre till än den enskilda sektorn. Detta är också helt naturligt, eftersom den enskilda sektorn hade en spännvidd på 25 procent och vi en spännvidd på 12 procent.

När man då tog upp diskussionen om hur löneplanen egentligen skulle utformas, sökte man också få en bild av löneläget inte enbart för bottengrupperna utan jämväl för dem som låg litet högre upp. Vi kunde då konstatera en viss saxning i löneläget. Lönespännvidderna är alltså inte enhetliga hela vägen upp. Den statliga löneplanen 1 har en spännvidd — löneplan 2 är ju inte ortsgrupeerad — på 12 procent i botten och 7 procent i toppen.

När man talar om lönespännvidden i anknytning till dyrortssystemet, för man talet på ett sådant sätt som om vi hade en enhetlig spännvidd hela vägen. Men

det har vi inte, utan det sker en viss avfasning. När vi gjorde en närmare undersökning av dessa förhållanden, kunde vi konstatera, att i botten var spännvidden ganska stor, men när vi kom högre upp, till omkring 25 löneklassen på den hittills tillämpade löneplanen, var det en markant förändring. Högre upp på löneplanen blev det en saxning, så att löneläget på de lägsta orterna i vissa fall var något högre än på de högsta dyrorterna. Såvitt jag förstår har detta samband med det förhållandet att man väger emellan favören av en högre inkomst och de favörer som storstaden kan bjuda familjen när det gäller barnens utbildning, familjelivet över huvud taget etc.

Den lönebild som vi möter på den enskilda sektorn går faktiskt i sax.

När vi diskuterade utformningen av den statliga löneplanen eftersträvade vi inte en fullständig anpassning till den enskilda sektorns löneläge, ty det skulle ha förutsatt en väsentligt större spännvidd i botten, utan vi eftersträvade en viss anpassning till det löneläge, som råder på den privata marknaden. Nu har vi i botten en spännvidd av 16 procent, men redan när vi kommer upp till 17 och 18 löneklassen på den gamla löneplanen börjar anpassningen. Vid 25 löneklassen — jag talar hela tiden om den hittills tillämpade löneplanen — har anpassningen verkat så starkt, att man där har en mindre spännvidd än i den hittills tillämpade löneplanen. I toppen har vi krympt spännvidden ytterligare dels genom att byråchefsskiktet föres över på löneplanen B, dels genom att spännvidden har minskats till 4 procent.

Det är därför oegentligt att påstå, att den löneplan, som nu föreläggs riksdagen till antagande, skulle ha en 16-procentig spännvidd. Det är bara en liten del av löneplanen som har en spännvidd av 16 procent. För övriga delar har det skett en systematisk sammanpressning av löneplanen.

Varför har vi då gjort denna systematiska sammanpressning? Jo, framför allt därför att vi ville tillgodose berätti-

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

gade intressen på landsbygden då det gäller att dit locka tjänstemän som annars skulle söka sig till andra orter. Det är här fråga om bland annat olika lärarkategorier som erfordras för skolväsendets utbyggnad och som givetvis måste känna sig mera stimulerade att söka sig till landsorten genom den anpassning av lönerna som nu sker. Det gäller akademiskt utbildad arbetskraft över huvud taget som på detta vis måste få en stimulans att söka tjänster på landsbygden. Det har ju ofta omvittnats att det kan vara förenat med betydande svårigheter att på vissa orter på landsbygden kunna få arbetskraft av just denna art, under det att det inte på något sätt har varit några svårigheter för staten att där i önskvärd utsträckning få arbetskraft i de lägre lönegraderna.

Detta är, herr talman, ena sidan av den problematik som vi haft att brottas med. Den andra sidan har varit att den gamla löneplanen inte var systematisk. Den gav för litet i vissa lägen, då en tjänsteman fick en löneklassuppflyttning. Jag har i annat sammanhang försökt visa hur den gamla löneplanen såg ut genom att ta bilden av en dubbelpucklig kamel, garnerad med igelkottar. Det var alltså betydande ojämnheter i den gamla löneplanen. När man då skulle försöka sig på att göra den mera systematisk är det klart, att om man så att säga skall jämna ut mattan, så måste utfallet bli en smula ojämnt. Låt mig ta en annan bild. Om man har en gårdsplan, där det finns en del knölar som sticker upp, så måste man, om man vill jämna ut planen, lägga mer fyllning på de djupa delarna och mindre på de uppstickande toppunkterna.

Nu föreligger det visserligen en motion, vari begäres att alla skall få samma löneuppflyttning, men ändock godtar man i denna motion de principer som löneplanen bygger på. Jag tror att ett realiserande av den motionens önskemål är ur matematisk synpunkt en hopplös sak. Jag vet inte om man inom matematiken numera har kommit så långt, att man kan ge lika mycket på

alla punkter, när man skall plana ut ojämnheter.

Men vad som är av väsentlig betydelse är att man genom denna systematisering har fått ett jämnt avstånd mellan löneklasserna på 5,3 procent. Det gör att den enskilde statstjänstemannen, när han får en löneklassuppflyttning, verkligen får en så pass stor summa på en gång, att han känner att han får en löneökning. De små avstånden i den gamla löneplanen kunde många gånger verka mera irriterande än glädjande för dem, som fick en beföringstjänst eller löneklassuppflyttning. Jag tror därför att ur rent personalvårdande synpunkt är det av en viss betydelse att kunna få denna systematik.

Därtill kommer att en systematisk löneplan ur många synpunkter blir väsentligt mera hanterlig vid förhandlingsbordet. Vi kan nu på ett helt annat sätt diskutera löneuppgörelser och deras tillämpning, och vi slipper en del av de uppslitande diskussioner, som hittills förekommit om löneökningens utformning i olika led inom löneplanen.

I den debatt, som förts här i kammaren, har herr Mannerskrantz varit inne på ett visst avsnitt, som jag därför vill ta upp. Herr Mannerskrantz har sagt att jag har nonchalerat riksdagen fullständigt, när jag nu vid förhandlingsbordet har varit med och godkänt en förändrad spännvidd i löneplanen. Herr Mannerskrantz talade enbart om den nedre delen av löneplanen. Därav får jag väl dra den slutsatsen, att herr Mannerskrantz har godkänt de förändringar som skett i den övre delen av löneplanen. Med utgångspunkt från herr Mannerskrantz' sätt att tolka riksdagens uttalande måste väl emellertid också de förändringarna stå i strid med riksdagens uttalande. Men jag skulle vilja fråga herr Mannerskrantz mot vilket av riksdagens uttalanden som jag förbrutit mig. Jag vill erinra om att i proposition nr 111 år 1951 har en av mina företrädare i departementet i samband med anslag till dyrortsundersökningar uttalat bland annat, att med anledning av vad som fram-

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

hållits rörande skillnaden mellan spännvidden i det statliga lönesystemet och den allmänna arbetsmarknadens lönesättning, så ansåg han det vara tveksamt, om spännvidden i den statliga löneskalan under alla förhållanden borde vara densamma som den vid en dyrortsundersökning konstaterade spännvidden i levnadskostnaderna. Detta uttalande för-
anledde ingen som helst erinran från riksdagens sida. Nu minns jag inte om herr Mannerskantz var ledamot av denna kammare 1951. I så fall var också herr Mannerskantz med och medverkade på denna allvarliga punkt.

Jag tror sålunda inte att herr Mannerskantz i detta avseende kan resa så stark kritik, att orden »nonchalerat riksdagens uttalande» äger berättigande alldenstund riksdagen godkänt ett uttalande, i vilket det sades att spännviddsförändringar kan förekomma.

Herr Mannerskantz var inne på en punkt till, nämligen frågan om ändrings-skyldigheten, som han starkt reagerade mot. Fröken Andersson har också varit inne på den punkten. Jag kan kanske därför redan nu besvara hennes fråga.

I en förhandlingsuppgörelse måste varje punkt ses som en del av en helhet. Man kan därför inte ändra på en punkt utan att rubba underlaget för hela överenskommelsen. De olika punkterna har nämligen vid varje förhandlingsöverenskommelse ett visst samband med varandra. Det är kompromisser i olika avseenden, där man ger något för att få någonting annat i stället. Därför får förhandlingsuppgörelsen betraktas som en enhet, vilken antingen förkastas eller godtas.

Redan nu föreligger i vissa avseenden skyldighet för statstjänstemän att underkasta sig förändringar. Men det är en sak som det förvånar mig att herr Mannerskantz har gått förbi, nämligen att — för att en ändring skall kunna ske — förutsättes att det föreligger en förhandlingsöverenskommelse med personalorganisationerna. Innebörden av uppgörelsen på denna punkt är alltså att man vidgar tjänstemannaorganisationernas förhandlingsrätt. Det är klart att det kan

finnas enskilda statstjänstemän, som inte vill uppdraga åt en organisation att föra deras talan. Det kan också vara så att de inte vill underordna sig ett allmänt kollektiv. Det förstår jag, men om man över huvud taget skall ha ett förhandlingsförfarande inom statsförvaltningen, så får vi väl tillämpa samma princip som man har inom den enskilda sektorn. Där träffas uppgörelserna mellan respektive organisationer och arbetsgivarna, och dessa uppgörelser är då bindande för samtliga inom facket. Jag tror inte att herr Mannerskantz kan ha någon väsentlig anledning till erinran mot att statstjänstemännen får vara med och resonera om de förändringar, som ifrågasättes, och godtaga den. Detta är ju den sakliga innebörden i den paragrafen.

Problemet om förhandlingsförfarandet har ju föranlett mycken diskussion. Jag delar fullkomligt fröken Anderssons mening, att det vore önskvärt, om vi vore framme vid det tillstånd, då vi hade ett mer utformat förhandlingsväsende än nu, men en hel del frågor på förhandlingsrättens område måste ju undersökas ganska ingående, innan man kan nå fram till detta. För närvarande pågår ju på två avsnitt mycket betydelsefulla utredningar, och jag tror för min personliga del att det är lämpligast att avvakta dessa utredningar, innan man ytterligare bygger ut förhandlingsrättsinstitutet för statstjänstemännen.

Till slut är det en fråga, som har samlat ett betydande antal reservanter i statsutskottet, och det är den s. k. likalönsfrågan. Herr talman! Jag använder uttrycket »så kallad» med avsikt, därför att i den diskussion, som förts, är det inte likalönsfrågan som tagits upp, utan det är frågan om lägsta lönen som har förts fram. Detta är två väsentligt skilda saker. Det är nämligen så i statstjänst, att oberoende av om det är en man eller en kvinna, utgår samma lön till ett kontorsbiträde, och det är likadant när det gäller ekonomipersonalen, att lönen är densamma, vare sig det är en man eller en kvinna som skalar potatisen. Vi har alltså där lika lön för lika arbetsprestation. Jag skall erkänna, att det finns ett

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

par punkter, där man kan diskutera hurvida likalönsprincipen har tillämpats eller inte. Det gäller vaktfruarna vid fångvården och vissa kvinnliga vårdare inom sinnessjukvården, men i övrigt har, om jag minns rätt — annars får väl fröken Andersson rätta mig — även fröken Andersson skrivit under ett betänkande, där hon talar om att likalönsprincipen i stort sett är genomförd inom statsförvaltningen, ty det uttalandet har ju gjorts från likalönskommitténs sida, och likalönskommittén gav ju inte heller några direktiv för vad som skulle göras på detta område.

Fröken Andersson frågade, var betänkandet finns. Ja, vi har ju några exemplar kvar i civildepartementet, och det har varit ute på remiss. Det är ju inte alldeles omöjligt att taga del av remissvaren, och de verkar ju inte direkt inbjudande till vissa ting, som somliga föreställer sig att man nu kan göra.

Det är alltså egentligen inte likalönsfrågan som man diskuterar, utan vad man här diskuterar är något slags sociallön, alltså en lägsta lön som skall utgå inom statsförvaltningen, och då har man knutit an till den lön som gäller för stationskarlar, brevbärare och en hel rad andra befattningshavare. Jag undrar, om de ivrigaste förespråkarna för likalönsprincipen verkligen är beredda att på områden, där de själva står som arbetsgivare, genomföra en lönejustering, som leder till att den lägsta lönen motsvarar den som utgår till en stationskarl. Jag tror inte det, uppriktigt sagt.

Man talar här om den relativa förändringen i förhållande till den manliga bottenlönen. Ja, herr talman, jag har förgäves sökt i skrifterna för att finna något ställe, där man talar om att vi har fastslagit en manlig bottenlön. Det finns ingenstans direkt uttalat i de statliga bestämmelserna. Vare sig det är en man eller en kvinna som söker en kontorsbiträdestjänst, så utgår den lön, som är bestämd, med hänsyn till arbetsuppgifterna, och den lön, som där råder, hävdar sig mycket väl i jämförelse med det löneläge som råder inom den enskilda

sektorn. Gäller det att anställa en vaktmästare, så utgår samma lön oberoende av om det är en man eller en kvinna. Det föreligger inget förbud att anställa kvinnliga vaktmästare, och om jag inte är felaktigt underrättad lär det också finnas kvinnliga vaktmästare, lika väl som det finns ett antal manliga kontorsbiträden. Det spörsmål, som man här för fram, är alltså inte likalönsfrågan, utan frågan om en garanterad lägsta lön i statstjänst, och det är naturligtvis en avvägningsfråga, hur mycket man anser sig ha råd att lägga på lönekontot. Om det däremot, som jag vet förekommer på den enskilda sektorn, är så att för ett visst ackordsarbete har en man 100 procent och en kvinna 70, 80 eller 90 procent av mannens ackord, när hon utför samma prestation, då är det en likalönsfråga, och då har jag full förståelse för alla dem, som talar om att de skall ha samma ackord, när de utför precis samma arbete. Men den situationen föreligger inte i dag i statsförvaltningen.

Dessutom vill jag framhålla att en avtalsuppgörelse ju ändå är grundad på organisationernas egna initiativ, och det skulle väl därför se något underligt ut, om riksdagen, sedan organisationerna inom ramen för den summa man har att röra sig med har gjort en avvägning beträffande de punkter, på vilka löneökningarna bör göras, ovanpå detta lägger ytterligare en betydande löneökning.

Jag tror för min del, herr talman, att den riktigaste vägen vid lösandet av lönefrågorna är att alltjämt bibehålla en fri arbetsmarknad, där organisationerna själva vid förhandlingsbordet i fria förhandlingar får diskutera den löneutveckling som bör äga rum.

Herr MANNERSKANTZ (h) kort gemäle:

Herr talman! Statsrådet Lindholm har här åberopat ett statsutskottsuttalande från år 1951 som skulle ge honom fullmakt att nu öka spännvidden. Jag är fullt medveten om att det bara gäller lönerna i löneklasserna upp till den elfte. Jag vill emellertid framhålla att det

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

har hänt något sedan år 1951 också. Riksdagen har gjort uttalanden både 1953 och 1956 som gått ut på att det torde finnas skäl att krympa spännvidden, och riksdagen har förordat att dyrortsnämnden skall företa en prisgeografisk undersökning. Vad som här föreslagits innebär ju att man på den punkten skapar ett fait accompli som måste komma att ställa statsförvaltningen i en ganska otrevlig situation, om denna utredning, såsom väl ganska snart kommer att ske, leder fram till att spännvidden skall krympas ytterligare. Man kan ju knappast säga att det under sådana förhållanden är gentilt att detta fait accompli har skapats.

Jag har litet svårt att förstå statsrådets resonemang när det gäller skyldigheten att underkasta sig förändringar i anställningsvillkoren, ty jag kan inte föreställa mig annat än att organisationerna är ganska villiga att stryka punkterna 4 och 5. Om riksdagen också vill göra det, kan det väl inte uppstå så stora komplikationer, även om man kan säga att statsrådet medverkat till att ge vederbörande för höga löner, om man tar bort motprestationen, den här skyldigheten. I annat fall kommer emellertid väldigt många statstjänstemän att ställas i ett alltför svårt val: skall de kvittera ut tillägget eller inte. Det är mycket otrevligt för dem, ty de kan inte veta, om de kommande förhandlingsresultaten kommer att passa deras egen grupp eller ej. Jag tror därför att det måste ligga i tjänstemännens eget intresse att denna detalj stryks, och alltså kan det väl inte uppstå några komplikationer på den kanten, om riksdagen fattade ett sådant beslut. Riksdagen behöver inte vara rädd att göra det, ty det skulle bli väl mottaget.

Jag tror nog att statsrådet har haft ett svårt arbete, och jag förstår också att man kan gripa till en sådan där sak, när man befinner sig i slutet på en förhandlingsomgång och inte riktigt vet, hur man skall ställa sig. Man kan befinna sig i ett trängt läge, och vi kan väl till äventyrs godta en sådan ordning såsom en temporär sak. Jag är bara rädd

för att den blir prejudicerande för framtiden, och detta är ett av skälen till att jag reagerat mot att spännvidden på detta sätt ökas för en mycket betydande del av statsförvaltningens anställda, och just för dessa som står i lönegraderna upp till den elfte. Dessa befattningshavare finns ju i stor utsträckning ute på landsbygden, och det kan inte ha några gynnsamma verkningar att de blir nedklassade i förhållande till de anställda i storstäderna. Jag kan därför inte finna annat än att det hade varit bättre, om man sluppit den här anordningen som, det vidhåller jag nog fortfarande, ändå innebär att man inte har tagit tillräcklig hänsyn — jag kan ju använda det uttryckssättet i stället — till vad riksdagen beslutade åt 1953 och 1956.

Fröken ANDERSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! När jag nu fått uppgift också från arbetsgivarsidan om att punkterna 4 och 5 inte går att bryta ut, kommer jag för min del att gå på utskottets linje, vilket jag från början hade tänkt göra av skäl som jag inte behöver upprepa.

Vad likalönsfrågan beträffar tycker jag nog att civilministern går udenom som en annan Bøjgen. Han säger att det inte är fråga om likalönsprincipen här, utan om arbetsvärdering. Ja, men det är bara så rasande konstigt, att så fort det gäller områden, där väsentligen kvinnor är anställda, blir arbetet plötsligt så kolossalt mycket mindre värt. Vore det inte skäl, att i de där delegationerna eller vad de nu kallas, som sitter och värderar arbetsuppgifterna, toges med ungefär lika många kvinnor som män eller åtminstone så många som står i relation till antalet anställda kvinnor? Att den manliga bottenlönegraden sedan inte är accepterad såsom begrepp betraktad, gör väl detsamma. Man använder uttrycket i alla fall. Att man sätter citations-tecken omkring det, förbättrar inte saken. Det är dock ett begrepp som man laborerar med. Att sedan en och annan kvinna kan bli vaktmästare eller någonting annat, det tycker jag inte hör till själva saken.

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

Här är det alltså fråga om en arbetsvärdering, och jag skulle i det sammanhanget vilja föreslå, att herr statsrådet tillsätter en arbetsvärderingsdelegation, där t. o. m. kvinnor får tillfälle att göra sin mening gällande och ta ståndpunkt beträffande arbeten, som de känner till bättre än männen.

Varför skall man inte också för kvinnorna ha en bottenlönegrad, som är ungefär jämställd med männens? I de debatter vi haft har det sagts, att därest kvinnorna skall flyttas upp till den manliga bottenlönegraden, så måste det innebära att stationskarlar — eller vilka exempel man nu tog — flyttas upp några steg över den lönegraden. Det är ett typiskt olikalönsresonemang.

Man säger vidare, att organisationerna har gjort avvägningar. Ja, det är tyvärr riktigt — och det vill till att kvinnorna vaknar upp och, som jag hoppas, mer än hittills bevakar att deras till största delen manliga förhandlare ser upp på denna punkt.

Jag har ingenting emot fria förhandlingar, utan tvärtom — jag tror att det vore olyckligt, om man inte hade den ordningen. Men jag kallar det inte fria förhandlingar, när man a priori utgår från att en viss arbetarkategori, nämligen de lägre betalda kvinnorna — observera det — skall få en sämre placering enbart därför att de är kvinnor — inte av något annat skäl.

Sedan tycker jag nog att herr civilministerns ståndpunkt när det gäller likalönsbetänkandet är minst sagt egendomlig. Det går an att raljera litet, och säga att betänkandet finns kvar i några exemplar, och att det står riksdagens ledamöter fritt att ta del av det. Remissutlåtandena finns och är inte så »ljusblå» ur vår synpunkt, men det hör väl inte hit. Om riksdagen har begärt en utredning, som arbetat troget och träget under en följd av år, så kan väl riksdagen ha rätt att begära att också få del av resultatet i form av en proposition. Och en sådan proposition kan ju inte mynna ut i något annat än att likalönsprincipen accepteras, på samma sätt, som statsmakterna tidigare har accepterat den.

Herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Jag vet inte, om jag fattade fröken Andersson rätt, men det föreföll, som om hon önskade en proposition baserad på likalönskommitténs betänkande och remissvaren i anslutning till det. Jag vill då erinra henne om att detta betänkande, såvitt jag läst det riktigt, inte innehåller några som helst direkta förslag, och jag vet inte, hur man vid detta förhållande skall redovisa betänkandet. Det innehåller vissa principiella överväganden, men mig veterligt har kommittén icke framlagt några direkta förslag.

När fröken Andersson talar om att det inte var någon kvinna med i beredningen, så vill jag säga att löntagarna över huvud inte hade några representanter i beredningen. Den var sammansatt av företrädare för de offentliga arbetsgivarna, dels folk från civildepartementet, dels folk från Stadsförbundets, Landskommunernas förbunds och Landstingsförbundets förhandlingsdelegationer, men inga personalkategorier som sådana var representerade.

Herr Mannerskantz säger att organisationerna väl inte kan ha någonting emot att vi tar bort punkterna 4 och 5, som innebär en förbättring. Jo, herr Mannerskantz, jag tror att organisationerna har en viss motvilja, mot en sådan ändring, ty den skulle innebära att man också principiellt godtagit att riksdagen kan göra ändringar i en förhandlingsöverenskommelse på punkter, där riksdagen så anser lämpligt. Frågan om statstjänstemännens förhandlingsrätt träder här i förgrunden, och organisationerna som sådana håller hårt på att om de har träffat en uppgörelse, så bör den antingen godkännas helt eller förkastas.

Fröken ANDERSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr civilministern sade, att det inte fanns några direkta förslag i likalönsbetänkandet. Detta är felaktigt, om jag skall uttrycka mig mildt. Jag har inte betänkandet framför mig, men jag kommer ihåg så mycket som att det står, att målet bör vara likalöns-

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

principens genomförande i den statliga förvaltningen, eller någonting i den stilen. Med hänsyn till de relativt stora kostnaderna var vi dock så realistiska, att vi föreslog att genomförandet skulle ske i etapper. Men vi har aldrig föreslagit att en försämring i etapper skulle ske för kvinnoskikten bland de lägre inkomsttagarna, vilket blir resultatet av det förslag som nu föreligger.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! Den uppgörelse, som här har träffats mellan statstjänarna och regeringen, är av den art, att vi från bondeförbundets sida ingalunda har någonting emot det belopp, som man har kommit överens om, nämligen 200 miljoner kronor, men förslaget att öka spännvidden mellan de olika dyrorterna har vi inte kunnat biträda. Bondeförbundet vänder sig alltså inte mot lönen som sådan. Men vi frågar oss: Hur skall det se ut på landsbygden i fortsättningen, om vi följer civilministerns linje? Jag undrar, om det inte blir ganska svårt för landsbygden att få det folk som behövs för att sköta de olika sysslorna.

Jag skall bara ta ett typiskt exempel på hur detta förslag kan verka. Här har ju talats mycket om att man inom de statliga förvaltningsorganen här i Stockholm, t. ex. järnvägen, posten och telegrafverket, har mycket svårt att kunna få tjänstemän i full utsträckning. Om en lägre tjänsteman i dyrortsgrupp 5 blir befördrad från extra ordinarie till ordinarie, innebär det, om han blir flyttad till lägsta dyrort från högsta dyrort, att hans lön blir mindre, trots att han fått en befordran; det skulle således inte alls innebära någon förbättring i lönehänseende.

Jag fäste mig särskilt vid att fröken Andersson som första talare sade att uppgörelsen var olustig men att hon likväl kunnat biträda den. Jag får ju säga att den är synnerligen olustig för oss som representerar landsbygden. Jag undrar, hur landsbygdens representanter från olika partier, som sitter här i riksdagens kamrar, skall känna sig, när

de medverka till ett sådant förslag, som här är framlagt, och skall försvara detta inför personer, som inte alla har förmånen att bo och att ha sitt arbete på högsta dyrort; det blir säkert inte alltför angenämt.

Den statistik, som gjorts i samband med utredningar på detta område, visar att klyftan mellan dyrorterna minskat i stället för ökat. Nu har man satt i gång med en ny dyrortsutredning, och jag är säker på att det förslag, som den utredningen lägger fram, kommer att vissa att dyrorterna har smält samman ännu mera, så att man säkerligen inte kommer upp ens till den procent, som man sist byggde på, nämligen 12 procents skillnad mellan högsta och lägsta dyrort.

Att vi reagerar mot vad som skett, är väl inte att undra på, då här från civildepartementets sida träffas avtal, som innebär att man, utan att ha något som helst bevis för att det skett någon förändring uppåt, ökar spännvidden från 12 till 16 procent. Det är en sak som vi för vår del inte kan acceptera. Vi anser att riksdagen bör fatta beslut, innan en sådan uppgörelse träffas.

Civilministern säger, att om man träffat ett avtal, skall det vara bundet. Ja, det är klart att det skall vara, men då skall man väl också träffa ett avtal, när det gäller de statliga verken efter de linjer, som är uppdragna av riksdagen, och inte följa linjer, som civilministern själv drar upp. Sådant måste man reagera emot.

Vi är mycket angelägna om att sådana avtal träffas, som ger de olika anställda den lön, som de bör ha för det arbete de utför. Men man har också anledning att förvänta att hänsyn inte bara skall tagas till dem, som har förmånen att bo på högsta dyrort, utan också till dem som bor på lägsta dyrort.

Vi är väl det enda land i världen, som har ett dyrortssystem av detta slag. Vi från bondeförbundets sida anser att detta system fortast möjligt bör avskaffas. Om det visar sig att vissa saker kostar mera i Stockholm och andra städer på högsta dyrort än ute på landsbygden, bör det kunna ordnas genom att man

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

ger ett tillägg till hyresbidrag eller något sådant i stället för att öka spännvidden inom detta dyrortssystem, som varit enbart irriterande ända sedan dess tillkomst. Vi har ju under den senaste tiden lyckats göra vissa ändringar i fråga om dyrortssystemet, men ännu återstår en del att göra, och jag hoppas att vi inom en snar framtid skall få ett bättre förhållande mellan löneutvecklingen i städer och på landsbygd.

Jag har velat framlägga dessa synpunkter, därför att när civilministern hade träffat denna uppgörelse, såg jag i en tidning — jag tror det var Stockholms-Tidningen — med jätterubriker att bönderna gick emot löneförbättringen för statstjänarna. Jag vill rätta till detta och säga, att vi inte går emot löneförbättringarna för statstjänarna men att vi går emot civilministerns förslag om vidgad spännvidd mellan dyrorter.

Det är detta, herr talman, som är anledningen till att jag kommer att yrka bifall till den reservation, som är be-tecknad med B i utskottets utlåtande.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Statsrådet Lindholm har verkligen förvånat mig genom sin deklaration om likalönen. Att vi alla var överens om att likalönsprincipen var en princip vi skulle sträva efter att få genomförd i statsförvaltningen, trodde jag det inte var tvekan om. Däremot trodde jag, att vi möjligen hade delade uppfattningar om när denna princip skulle genomföras. Närmast fick vi den uppfattningen nu, att det var bra som det var.

Jag kan inte underlåta att nämna några exempel ur likalönskommitténs betänkande som jag har tillgängligt här.

Statsrådet säger att kvinnor också kan bli vaktmästare. Men då det år 1953 fanns 332 manliga vaktmästare mot 4 kvinnliga, kan man knappast säga att dessa tjänster i vanlig mening står öppna för kvinnor.

Jag skulle sedan vilja säga några ord om potatisskalarna. Det var statsrådet Lindholm som drog in dem i detta sam-

manhang. På sinnessjukhusen finns både manliga och kvinnliga ekonomibiträden. De manliga sitter i lönegrad 10. Enligt likalönskommitténs betänkande sysselsättes de bl. a. med potatistvättning och potatisskalning. De kvinnliga ekonomibiträdena sitter dels i 4 dels i 5 lönegraden. De i lönegrad 4 utför enkla förberedelsearbeten som kan jämföras med potatisskalning, de i 5 lönegraden — 5 lönegrader under den manliga — sysselsättes med mera kvalificerade arbeten bl. a. som biträdande kokerskor. Vid jämförelse mellan arbetsuppgifterna för de i köket sysselsatta manliga och kvinnliga ekonomibiträdena har kommittén funnit att de göromål, som utföres av de lägst placerade kvinnliga ekonomibiträdena, är lika kvalificerade som de manligas. Kan man då här tala om lika lön?

Herr Lindholm sade vidare, att det inte är fråga om lika lön utan om bottenlön och att man skall försöka få till stånd en lägsta lön även för kvinnorna. Det är klart, att om vi har en princip om lägsta lön för statens tjänstemän, bör denna också gälla för kvinnor. Vi motionärer har i och för sig inte eftersträvat en lägsta lön för kvinnor, utan vi har eftersträvat och eftersträvar fortfarande en fullt genomförd tillämpning av likalönsprincipen. Som en första etapp på denna väg har likalönskommittén föreslagit att man skall höja de lägsta kvinnliga tjänsterna till den lägsta lönegrad som gäller för männen. Det är ett led i våra strävanden, men det är inte ett självständigt önskemål i och för sig.

Det är så, att då denna löneplan sattes upp från början, placerades alla tjänster, som är avsedda att besättas med män, i lägst 10 lönegraden. De tjänster åter, som är avsedda för kvinnliga befattningshavare, sattes i betydligt lägre lönegrader. Lönesättningen har alltså skett efter kön och icke efter en riktig arbetsvärdering, och det är också det som likalönskommittén påpekat. För att komma fram till en rättvis lönesättning måste man få till stånd en objektiv värdering av arbetsuppgifterna.

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

Herr Bengtson var också inne på att det inte är likalönen vi här diskuterar utan bottenlönen. Så länge man inte får en verklig arbetsvärdering, måste man hålla på att de kvinnliga tjänsterna skall placeras i samma lägsta lönegrad som gäller för de manliga tjänsterna. För min del tycker jag att det hör till politisk anständighet att så fort som möjligt infria det löfte om lika lön som gavs till kvinnorna redan 1925 och som aktualiserades i samband med behörighetslagen. Då det gällde en höjning av barnbidragen sade finansministern vid årets remissdebatt, att politisk anständighet fordrade, att de växlar på höjda barnbidrag, som riksdagen utställt, nu måste infrias. Samma anständighet kräver att löftet till kvinnorna på det statliga löneområdet blir infriat. Men det anses tydligen inte vara någon moralisk förpliktelse att uppfylla det löftet, tvärtom har man undan för undan sökt komma med undanflykter för att slippa infria detta. Varje gång frågan har aktualiserats i riksdagen har det anförts de obotfärdigas förhinder.

Nu säger utskottet, att genomförandet av likalönsprincipen inom statsförvaltningen i inte obetydlig utsträckning är en förhandlingsfråga, och fördens skull kan man inte ens gå med på att låta utreda kostnaderna för genomförandet av principen. Det är ett resonemang som jag för min del inte kan förstå. Förra året var frågan uppe med anledning av att delvis samma motionärer som i år hade begärt i motioner att Sverige skulle ratificera Internationella arbetsorganisationens konvention om lika lön. Då sades det att staten inte hade råd att genomföra likalönsprincipen och att staten inte kunde inkräkta på principen om arbetsmarknadens frihet. Man pekade på att om Sverige ratificerade konventionen, skulle staten också vara nödsakad att ge föreskrifter om lika lön på den privata arbetsmarknaden och på det sättet utöva visst tvång över denna. Det var aldrig motionärernas mening, utan vi hade tänkt att staten skulle genom att föregå med gott exempel — vilket jag tycker att staten bör göra — skulle bli

ett föredöme även för den privata arbetsmarknaden. Vi hoppades att Kungl. Maj:t vid förhandlingarna om löner för statstjänstemännen skulle försöka att successivt genomföra likalönsprincipen. Detta har emellertid inte skett, utan tvärtom har löneklyftan ökat mellan manliga och kvinnliga tjänster, och därför anser vi att vi har anledning att komma igen i år.

Jag tycker inte att man kan säga att genomförandet av likalönsprincipen i statsförvaltningen är en förhandlingsfråga. Det är regering och riksdag som bestämmer de statliga lönerna. Staten är arbetsgivare och borde lägga fram ett förhandlingsförslag om att i varje fall successivt övergå till likalönsprincipen. Så har dock inte skett och jag anser att riksdagen nu bör uttala sin anslutning till denna princip så att vi så småningom kan få igenom en lika lön i enlighet med grunderna i den utredning som likalönskommittén framlade 1953. Tydligen har man inte tänkt sig vidtaga någon åtgärd med anledning av betänkandet, och i likhet med fröken Ebon Andersson efterlyser jag var man gjort av remissyttrandena och vad som skett med betänkandet.

Det nuvarande läget är faktiskt det, att den kvinnliga befordringsgraden för statstjänstemän är densamma som den manliga bottenlönegraden, och ett kvinnligt kontorsbiträde, som har betydligt bättre utbildning och i allmänhet mer kvalificerade arbetsuppgifter än ett manligt vaktmästarbiträde, har lägre lön. En sådan orättvis lönesättning gäller framförallt för de lägst avlönade kvinnliga grupperna. För de högre tjänsterna, i vilka relativt få kvinnor är placerade, gäller lika lön ända sedan år 1925. Det faller t. ex. ingen in att hävda att ett kvinnligt statsråd eller en kvinnlig byråchef skall ha lägre lön än sin manliga kollega, men man anser det fullt i sin ordning att en vaktfru vid fångvården eller en sköterska vid sinnessjukvården skall ha lägre lön än motsvarande manliga tjänstemän. Det har gjorts många uttalanden att vi har anslutit oss till likalönsprincipen, men än så länge har

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

mycket litet gjorts för att genomföra den i praktiken. Här råder gamla fördomar, och männen betraktas av många alltjämt som ensamma familjeförsörjare. Det har nyligen publicerats en utredning, som utvisar att inte mindre än 38 procent av kvinnorna var försörjare av andra. Av männen var det 54 procent, alltså endast en skillnad på 16 procent mellan män och kvinnor som faktiskt försörjer andra. Vi har ju lämnat behovslönen som princip, men fortfarande har vi en s. k. förtäckt behovslön som princip för de lägre manliga statstjänstemännens avlöning. Det skulle säkert inte skada, om man gjorde litet mera undersökningar och spred upplysning, i vilken utsträckning kvinnorna är familjeförsörjare. Det finns inte längre något skäl att ha olika lönesättning för manligt och kvinnligt arbete. För staten bör det vara skäligen likgiltigt, om det är en kvinna eller man som utför arbetsuppgiften — det är arbetsuppgiften i och för sig som skall utföras och betalas.

Jag tycker att det är ganska ovärdigt att fortfarande år 1957 ha en lönesättning efter kön och inte efter arbetsuppgiften. Det är klart att det för med sig stora kostnader att genomföra en sådan här reform, men vi måste börja någon gång, och man kan inte neka att rätta till en orättvisa, bara för att den är så stor. Denna regel brukar vi i varje fall inte tillämpa i andra sammanhang.

Kostnaden för genomförandet av likalönsprincipen i statstjänst beräknades 1953 till 51 miljoner kronor. Nu är beloppet antagligen mycket större. Vi anser att om man nu åtminstone hade fått en beräkning av kostnaderna, skulle man senare kunnat få fram ett förslag till successivt genomförande av likalönen i statstjänst. De belopp, som staten nu årligen undandrar de kvinnliga befattningshavarna, borde snarast möjligt komma dem till godo. Jag vill sluta med att upprepa vad jag sade nyss, nämligen att staten bör vara en god arbetsgivare, helst en mönsterarbetsgivare. De privata arbetsgivarna kanske sedan kommer efter.

Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till den med 6) betecknade reservationen.

Herr NORLING (k):

Herr talman! I det föreliggande förslaget till löneplansrevision har vissa grupper erhållit en någorlunda tillfredsställande löneförhöjning, medan andra grupper fått endast obetydliga förhöjningar i förhållande till den eftersläpning av lönerna, som blivit en följd av tidigare uppgörelser. I vissa punkter har införts förbättringar, i andra försämringar. Det sistnämnda är fallet beträffande punkterna 4 och 6. Under punkt 4 har en ny föreskrift införts av innehåll att tjänsteman har skyldighet att underkasta sig generella ändringar i fråga om såväl avlönings- som pensionsbestämmelser. Dessa bestämmelser är för närvarande sådana, att de är på visst sätt begränsade till särskilt angivna förmåner och ersättningar. De nya bestämmelserna avses visserligen inte skola tillämpas utan överenskommelse vid förhandling. Men fall har ju redan inträffat som visar att statsmakterna kan fatta beslut oberoende av om överenskommelse träffas. Så var fallet när det gällde förhandlingarna om obekvämetstilläggen.

Under punkt 6 har en ändring införts som innebär försämrade möjligheter till vikariatsersättning. Bestämmelsen, att sådan ersättning skall utgå först efter 7 dagars vikariat i följd, betraktas av berörda befattningshavare och i synnerhet av dem, som vikarierar under kortare tidpunkter men under en längre tidrymd, såsom en avsevärd försämring. Vi yrkar därför i våra motioner, att dessa två punkter skall utgå ur den preliminära uppgörelsen.

Den preliminära uppgörelsen innehåller dessutom ett uppenbart ställningstagande mot riksdagens beslut i fråga om dyrortsgrupperingen genom att spännvidden ånyo ökats från 12 till 16 procent. Förra året uttalade sig riksdagen för att en utredning skulle tillsättas i syfte att ytterligare minska spännvidden mellan ortsgupperna. I motsats mot det-

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

ta beslut innebär uppgörelsen en ökad spännvidd. Härigenom kommer de statsanställda i de lägre dyrortsgrupperna att underkompenseras i förhållande till de högre Ortsgrupperna. De ökade lönerna i de högre Ortsgrupperna har således delvis hämtats från underkompensation i de lägre grupperna. Att detta skapat missnöje i dessa grupper är därför förklarligt.

Mest missgynnad har likväl den kvinnliga personalen blivit. Flera talare har ju påvisat detta, och då vi tidigare framfört motioner om likalönsprincipen och även gjort en hemställan i år om omedelbara åtgärder beträffande kvinnolönerna, kan jag inte undvika att säga några ord också därom.

Inte mindre än 68 000 kvinnor har anställning i statstjänst. Det stora flertalet av dessa är placerade i nuvarande löneplan 1, endast sex kvinnor finns i löneplan 2, d. v. s. i löneplanen för chefs-tjänstemän, vilkas antal är omkring 2 000. Ser man på den kvinnliga lönegradsplaceringen i övrigt, finner man inte mindre än 53 procent eller cirka 36 700 kvinnor i lönegraderna 1—9. Tar man däremot den tjugonde lönegraden och högre grader finner man där endast sex procent kvinnor.

Nog tycker man att större hänsyn borde ha tagits till detta kvinnornas löneläge i den nya löneuppgörelsen. Den löneförhöjning, som kommit kvinnorna till del, är mycket blygsam. I de två lägsta grupperna av kvinnliga befattningshavare, nämligen de stora grupperna av kontorsbiträden, telefonister m. fl., har således lönen höjts med endast 2,2—4,7 procent i Ortsgrupp 2 och i Ortsgrupp 3 med mellan 3,7 och 6,1 procent. Dessa höjningar blir, i kronor räknat, i Ortsgrupp 2 mellan 14 och 35 kronor och i Ortsgrupp 3 mellan 24 och 27 kronor per månad. En sådan blygsam förhöjning av kvinnornas mycket låga löner måste betraktas som helt otillräcklig och stämmer dåligt med talet om kvinnornas likställighet med männen i lönehänsende. Att kvinnorna opponerat sig däremot såväl på möten som på annat sätt, kan man mycket väl förstå.

Men även de manliga befattningshavarna i de två lägsta Ortsgrupperna har endast till ringa del blivit kompenserade i förhållande till den eftersläpning, som drabbat dem. Över hälften av statens 220 000 befattningshavare, som befinner sig i de lägsta Ortsgrupperna, får betraktas som underkompenserad. Det är ganska förklarligt att dessa känner sig missgynnade. Det riktiga hade varit att man tagit hänsyn till den underbetalning, som de redan är utsatta för, och ökat lönerna i förhållande därtill.

Vi kan inte heller dela den uppfattning, som framföres i bondeförbundsreservationen och som går ut på att hela uppgörelsen underkänns och att nya förhandlingar skall upptas för att inom en obestämd framtid leda till ett beslut. Detta skulle naturligtvis i sin tur medverka till att statstjänstemännen ännu en lång tid fick behålla det dåliga löneläge som de har. Vi kan således inte vara med om att kulkasta det förslag som nu har framlagts och som skulle begränsas till ramen av 200 miljoner kronor. Vi deklarerar uppfattningen att en lönejustering bör ske inom ramen för 12-procentsregeln, men en sådan omfördelning av lönerna skulle inte ske på det viset, att man reducerade lönerna i den högsta Ortsgruppen, utan tvärtom så att denna skulle bli den bas på vilken övriga löner skulle uträknas.

Senast förra året förelåg från vår sida en motion härom, och riksdagen beslöt då också begära en utredning. Denna har nu även tillsatts. Vi har därför i motionerna 78 i första kammaren och 89 i andra kammaren framfört en annan linje än redan berörda. Vi anser inte att den uppgörelse, som träffats, skall stjälpas och därför har vi också inom en i uppgörelsen utökad ekonomisk ram begärt en justering av lönerna för de lägsta lönegrupperna. Vi föreslår att riksdagen vidhåller sitt beslut om den 12-procentiga spännvidden i fråga om Ortsgrupperna samt att en omräkning sker på denna grundval men med utgångspunkt från de överenskomna lönerna i femte Ortsgruppen. En sådan omräkning skulle innebära att statstjänarna i de lägre Orts-

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

grupperna skulle erhålla ej obetydliga förbättringar av sina löner. Jag förutsätter att någon invändning mot ett sådant förfaringsätt, som betyder ett bättre löneläge för de anställda, inte heller skulle resas från dessas sida.

Vad statsrådet Lindholm här har yttrat i sin skildring av uppgörelsen har inte rubbat min uppfattning i denna fråga. I den träffade preliminära uppgörelsen om löneplansrevision har man ju utgått från att den eftersläpning i fråga om lönerna som drabbat de statsanställda i förhållande till den öppna marknaden skall utjämnas. Så har inte blivit fallet, i synnerhet inte för dem, som befinner sig i de lägsta ortsgrupperna, samt för den kvinnliga personalen. Utskottet har med hänvisning till den träffade uppgörelsen avstyrkt yrkandena i motionerna. Något bemötande utöver detta har inte utskottet gjort beträffande de förslag som vi har framfört i motionerna.

Rörande kvinnorna föreslår vi i våra motioner att riksdagen redan nu beslutar skriva till Kungl. Maj:t och anhålla om förslag till innevarande års riksdag i syfte att bereda de kvinnliga befattningshavarna i statstjänst bättre villkor. Beträffande förslagen i övrigt hemställer jag att under punkterna B och C i utskottets förslag få yrka bifall till yrkandena i motionerna 78 i första kammaren och 89 i andra kammaren.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Likalönsprincipen fastslogs som en rättvis och billig norm för lönesättning för 32 år sedan. Ännu i denna dag är den för flertalet kvinnliga befattningshavare bara en fin princip. Arbetsgivarna — enskilda såväl som staten — hänvisar till bestående skillnader i löneläget på ömse håll. Vi bevittnar en verklig balansgång mellan det uttalade rättfärdighetsintresset och likgiltigheten. Så länge man klarar den balansgången, får tydligen den demokratiskt riktiga principen om lika lön för likvärdigt arbete förbli en platonisk deklaration.

Kallsinnigheten på den privata sidan

får många förklaringar. Det talas om kvinnornas korta s. k. industriella livslängd och om kvinnornas höga bortovaro procent. Tillsyn av sjuka barn, vilken som bekant ofta ligger bakom kvinnornas höga bortovaro, sammanhänger med saker och ting som man annars betraktar som en mamas självklara skyldighet, men som för henne blir en svår belastning i hennes egenskap av arbetskraft. Ur företagens lönsamhetssynpunkt är detta irrationella och negativa faktorer som, menar man, måste ge utslag i lönesättningen. Att det sedan från det enskilda näringslivet kommer många lockrop för att försöka beveka den kvinnliga arbetskraften att ge sig ut i produktionslivet är en helt annan historia.

För övrigt finns det massor av kvinnor, ogifta och barnlösa, som med ett urverks regelbundenhet sköter sitt arbete, men det tar man ingen hänsyn till. Man för ihop all kvinnlig arbetskraft. Med ett streck utefter linjalen för man alla ned till de lägre bottenlönegraderna på grund av arbetsuppgifternas klassificering värdemässigt sett. Denna klassificering sker med en märklig enögdhet, som endast registreras om uppgifterna är tilldelade regelmässigt män eller kvinnor.

För staten, som driver en energisk, positiv familjepolitik, kan väl inte gärna mödrarnas handikapp i arbetslivet vara något bärande motiv för att konservera den orättvisa löneskillnaden mellan män och kvinnor. Att många bland kvinnorna har tyngande försörjningsuppgifter, ja, ibland är ensamförsörjare, har sagts här tidigare av fru Gärde Widemar. Nej, motiven är väl i stället dels statsfinansiella, dels hänförliga till principen, att det närmast är arbetstagens sak att driva fram en sådan här fråga. Ingen förnekar att likalönens konsekventa genomförande i statstjänst kan innebära betydande utgiftsökningar. Men när vi i detta hus har funnit, att saker och ting är orättfärdiga, har vi brukat hitta utvägar. Alla är för övrigt tillfreds med en successiv utveckling, bara det är en utveckling och en utveckling i rätt rikt-

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

ning. Jag kan för min del inte tycka annat än att de frågor, som fröken Andersson ställde angående likalönebetänkandet och dess öde, har fog för sig.

Det skall tacksamt erkännas, att kravet på större rättvisa i fråga om kvinnolönerna på senare tid har hävdats med ökad kraft från arbetstagsarsidans företrädare. Statsrådet Lindholm sade, att vid lönegradsplaceringen och de förhandlingar, som har föregått den, organisationerna själva gjort de avvägningar som de funnit lämpliga och nödvändiga i fråga om de olika önskemålens angelägenhetsgrad. Jag tror visst att det är så. Eftersom likalönefrågan är en kontroversiell, svår fråga, har väl bestämda ansatser att förverkliga principen måst skjutas åt sidan för att man över huvud taget skall nå något förhandlingsresultat. Jag vågar tro, att det har skett av tvång många gånger, men kanske också på åtskilliga håll, därför att man har tyckt att det är ganska bra som det är.

Säkerligen skulle det vara utmärkt, om de löneanställda kvinnorna kunde sätta större kraft bakom sina rättvisekrav genom att energiskt öka sina egna fackliga ansträngningar. Men deras möjligheter i det stycket försvåras av deras dubbelarbete. Kvinnorna har i detta sammanhang inte chanser som är jämbördiga med männen. Likställdhet i lönehänseende finns, såsom också har sagts tidigare, bland intellektuella yrkesutövare både i privat och i statlig tjänst. Lärlarlönerna är ett exempel på det. Det är inte tillfredsställande att staten som arbetsgivare upprätthåller en vattendelare mellan sina olika grupper av anställda, den må formellt kunna avvisas, men reellt finns den där, ty arbetets värdering är den förutsättning som bestämmer lönegradsplaceringen, och placeringen sker med hänsyn till om arbetsuppgiften regelmässigt utförs av män eller kvinnor. Det kan inte gärna vara annat än ohållbart.

Fru Gärde Widemar gav här några exempel, och jag skulle från ett område, där jag själv har någon liten erfarenhet, kunna framföra ytterligare ett: en mycket ung och, såvitt jag förstår, ganska

orutinerad person, som har hand om det kamerala arbetet på en sjukvårdsinrättning, är placerad i högre lönegrad än den föreståndarinna, som har ansvar för hela anstalten och den mänskliga omvården av de intagna — det gäller i detta fall handikappade barn — en något underlig placering inbördes mellan de två, enligt min uppfattning.

Utskottet avstyrker motionerna 304 och 376 med några få rader. Motiveringens har vi sett förr. Det sägs, att detta är ingen riksdagsfråga, utan en arbetsmarknadens partfråga. En lagstiftning för att genomföra likalönen för personer inom statsförvaltningen har motionsvis inte begärts. Jag för min del delar fullt statsrådets mening om att det är lyckligt att slå vakt om en fri arbetsmarknad och en lönesättning grundad på fria förhandlingar, men man kan sätta dit ett litet »men»: alla vet att på den enskilda arbetsmarknadens område har varje liten lönejustering skett först i den mån som arbetsgivarparten organisatoriskt har funnit sig pressad till det av en stark arbetstagsarsida. Att man skulle behöva ha precis samma mekanism, när det gäller förbättringar och rättelse av uppenbara orättfärdigheter inom det statliga lönesystemet, är egentligen ganska olustigt.

Motionärerna har rest ett utredningskrav för att få klarhet om kostnaderna i nuläget för likalönens sakliga tillämpning för de statsanställda. Utskottet skriver, att detta »i icke obetydlig utsträckning» är en förhandlingsfråga. Jag instämmer med fröken Andersson i att det är en intressant nyansering i utskottets sätt att skriva denna gång, och man kan fråga sig: finns här en viss divergens mellan herr statsrådet och utskottet? När utskottet skriver »i viss utsträckning», menar väl utskottet, att staten som part vid förhandlingsbordet ändå kunde ta vissa initiativ för att föra frågan framåt. En bestämd mening på kvinnohåll, liksom likalönskommittén tidigare, hävdar också, att riksdagen bör ge impulser i den riktningen.

Som här tidigare har sagts, har staten som arbetsgivare förpliktelse mot sina

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

egna. Man kan också tillägga, att den har förpliktelser som vägröjare. Jag är för min del väl medveten om frågans stora räckvidd, framför allt ekonomiskt. Reservanternas formulering borde ändå kunna tillfredsställa även de mycket försiktiga. Ett klarläggande av kostnadsfrågan skulle vara välgörande. *Om, när och hur* man sedan skall ta itu med att lösa frågan för att få överensstämmelse mellan svenska löneförhållanden för statens del och den konvention, som Internationella arbetsorganisationen antog för åtskilliga år sedan, är i alla fall, även med riksdagens bifall till reservation nr 6, en öppen fråga.

Jag ber, herr talman, att få återkomma med yrkande i denna sak.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen att i avseende på den nu föredragna punkten yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Mannerskantz*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Staxäng* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 a betecknade reservationen; 3:o), av herr *Bengtson*, att det förslag skulle godkännas, som innehölles i den av herr *Ivar Johansson* m. fl. vid utlåtandet anförda, med 1 b betecknade reservationen; samt 4:o), av herr *Norling*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 78 och II: 89 i nu ifrågakvarande del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition

antaga bifall till herr *Mannerskantz* yrkande.

Herr *Bengtson* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll. Med anledning härav upptog herr talmannen vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den sålunda begärda, närmast före huvudvoteringen infallande omröstningen (första förvoteringen); och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Bengtsons* yrkande.

Herr *Norling* begärde likväl votering om innehållet av denna kontraposition, på grund varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes för den andra förvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående punkten B i statsutskottets utlåtande nr 14 antager bifall till herr *Bengtsons* yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i förstnämnda votering antagits bifall till herr *Norlings* yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Norling* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 17.

Därjämte hade 47 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för den första förvoteringsen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringsen angående punkten B i statsutskottets utlåtande nr 14 antager bifall till herr Mannerskantz yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr Bengtsons yrkande.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 38.

Därjämte hade 28 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringsen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 14 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Mannerskantz yrkande i ämnet.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu vo-

tering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 16.

Därjämte hade 34 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten C

Herr NORLING (k):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till motionerna nr 78 i första kammaren och 89 i andra kammaren.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till motionerna I: 78 och II: 89 i nu ifrågakvarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten D

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 2), i vars kläm hemställs, att »riksdagen må, i anledning av motionen II: 246, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att frågan om ett riksdagens löneråd, som skulle fortlöpande medverka vid de statliga löneförhandlingarna, bör i avvaktan på författningsutredningens förslag erhålla en provisorisk lösning».

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på anta-

Ang. grunderna för en löneplansrevision för statstjänstemän m. m.
 gande av det förslag, som innefattades i den av herr Staxäng m. fl. vid utlåtan-
 det avgivna, med 2 betecknade reservation-
 tionen; och förklarade herr talmannen,
 sedan han upprepat propositionen på bi-
 fall till utskottets hemställan, sig finna
 denna proposition vara med övervägan-
 de ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering,
 i anledning varav uppsattes samt efter
 given varsel upplästes och godkändes en
 omröstningsproposition av följande ly-
 delse:

Den, som bifaller vad statsutskottet
 hemställt i sitt utlåtande nr 14 punkten
 D, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som
 innefattas i den av herr Staxäng m. fl.
 vid utlåtan- det avgivna, med 2 beteckna-
 de reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit
 sina platser samt voteringspropositionen
 ånyo uppläst, verkställdes omröstningen
 genom uppresning; och befanns därvid,
 att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten E

Herr *MANNERSKANTZ* (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bi-
 fall till reservation 3 a), vari hemstäl-
 les, att Kungl. Maj:t, efter utredning av
 dyrortskommittén och förhandlingar
 med vederbörande personalorganisatio-
 ner, måtte till nästa års riksdag fram-
 lägga därav föranledda förslag.

Herr *SUNDELIN* (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bi-
 fall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjor-
 des i enlighet med de yrkanden, som
 därunder framkommit, propositioner,
 först på bifall till vad utskottet i den nu
 föredragna punkten hemställt samt vi-
 dare på antagande av det förslag, som
 innefattades i den av herr Staxäng m. fl.
 vid utlåtan- det avgivna, med 3 a beteck-

nade reservationen; och förklarades den
 förra propositionen, som upprepades,
 vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna F—H

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten I

Fröken *ANDERSSON* (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bi-
 fall till reservation 6).

Herr *HOLMQVIST* (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bi-
 fall till utskottets hemställan under
 punkt I.

Sedan överläggningen ansetts härmed
 slutad, gjorde herr talmannen enligt där-
 under förekomna yrkanden propositioner,
 först på bifall till vad utskottet i
 den nu ifrågavarande punkten hemställt
 samt vidare på antagande av det förslag,
 som innefattades i den av fröken An-
 dersson m. fl. vid utlåtan- det avgivna,
 med 6 betecknade reservationen; och
 förklarade herr talmannen, efter att ha-
 va upprepat propositionen på bifall till
 utskottets hemställan, sig finna denna
 proposition vara med övervägande ja
 besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i
 anledning varav uppsattes samt efter gi-
 ven varsel upplästes och godkändes en
 så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet
 hemställt i sitt utlåtande nr 14 punkten
 I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som
 innefattas i den av fröken Andersson m.
 fl. vid utlåtan- det avgivna, med 6 beteck-
 nade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit
 sina platser samt voteringspropositionen
 ånyo uppläst, verkställdes till en bör-
 jan omröstning genom uppresning. Herr
 talmannen förklarade, att enligt hans
 uppfattning flertalet röstat för ja-propo-
 sitionen.

Anslag till uppförande av fastigheter för utrikesrepresentationen m. m.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 50.

Därjämte hade 16 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1957/58 under statens allmänna fastighetsfond m. m., i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1**Anslag till uppförande av fastigheter för utrikesrepresentationen m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 2 465 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Mannerskantz* och *Ragnar Bergh* (I: 250) och den andra inom andra kammaren av herrar *Magnusson* i Borås och *Munktell* (II: 333), hemställts, att riksdagen måtte till Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 465 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 250 och II: 333, till Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 2 465 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade fröken *Andersson* samt herrar *Staxäng*, *Nilsson* i Göingegården och *Heckscher* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 250 och II: 333, till Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 465 000 kronor.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Vad Kungl. Maj:t på denna punkt egentligen begär och utskottet tillstyrker är att till Kungl. Maj:ts och utrikesdepartementets förfogande skall ställas ett rörelsekapital, som skall göra det möjligt för departementet att, då tillfälle därtill erbjudes, lösa eventuella lokalfrågor.

I propositionen markeras, att frågan har bedömts mot bakgrunden av det statsfinansiella läget. Vi har gjort en bedömning mot samma bakgrund och även mot bakgrunden av det samhällsekonomiska läget. Vår bedömning leder till att vi inte anser oss kunna medverka till att utrikesdepartementets rörelsemedel för fastighetsförvärv utökas i sådan mån som Kungl. Maj:t har föreslagit. Vi har också funnit angeläget att i detta sammanhang framhålla, att man måste se på kostnaderna på ett måhända mer restriktivt sätt nu än man tidigare gjort i dessa sammanhang.

Under återopande av dessa skäl anholder jag att få yrka bifall till reservationen av fröken *Andersson* samt herrar *Staxäng*, *Nilsson* i Göingegården och *Heckscher*.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Statsutskottets första avdelning har vid behandlingen av detta ärende haft föredragningar av både vederbörande i utrikesdepartementet och byggnadsstyrelsen, som rekommenderat de byggnadsprojekt, för vilka anslag här avses.

Anslag till uppförande av fastigheter för utrikesrepresentationen m. m.

Det har visat sig att man på många håll ute bland beskickningarna kämpar med stora lokalsvårigheter och detta även när det gäller personalbostäder. På en rad platser måste något göras för att beskickningarna skall kunna fylla den uppgift som de är avsedda för. I flera fall förhyrs lokaler provisoriskt. Så sker t. ex. i de beskickningsstäder, där det nu närmast är aktuellt att få till stånd nybyggnader för de svenska beskickningarnas räkning, New Delhi, Tokio och Rio de Janeiro. De lokaler, som man där måste förhyra, är inte bundna för viss tid utan kan, i varje fall i Rio de Janeiro, sägas upp när som helst, varigenom våra beskickningar löper risken att bli hemlösa. Hyrorna för de nu disponerade föga ändamålsenliga och alltför trånga lokalerna är också mycket betydande. I New Delhi betalas 202 000 kronor i hyra för de nuvarande otillfredsställande lokalerna, i Tokio 132 000 kronor och i Rio de Janeiro 88 000 kronor. Dessa hyror ter sig tillräckligt avskräckande för att man skall kunna acceptera byggnadsplanerna, även om byggnadskostnaderna i dessa städer för all del är mycket höga.

Herr Svärd använde uttrycket »rörelsekapital». De medel som i detta sammanhang kan sägas vara rörelsekapital är väl de som är avsedda för Rio de Janeiro, där man, som jag sade, har otillfredsställande lokaler och svårt att skaffa bostäder åt personalen. Man tvingas också där betala höga hyror för de utrymmen man nu förhyr. Sådana här rörelsemedel, om man nu skall använda det uttrycket, har riksdagen beviljat under en följd av år. Riksdagen har gjort det under största enhällighet, och erfarenheten har visat att det varit till ekonomiskt gagn att ha sådana rörelsemedel att tillgripa när tillfälle yppat sig till en lämplig affär.

Det finns såvitt utskottet kunnat finna ingen anledning att nu gå ifrån denna ordning, som alltså redan tillämpats sedan några år tillbaka. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Diskussionen gäller inte principen att medel skall ställas till förfogande för utrikesdepartementet och byggnadsstyrelsen för att dessa institutioner på rationellt sätt skall kunna lösa sina byggnadsfrågor i olika delar av världen, ty om den principen är vi överens. Diskussionen gäller inte heller det i och för sig önskvärda i att man rustar upp vårt bestånd av beskickningshus och ambassadbyggnader. Om den saken är vi nämligen också i princip överens. Vad vi här diskuterar är frågan, huruvida man mot bakgrunden av det faktum, att man för alla andra former av byggnadsverksamhet — bostadsbyggande, företagens utveckling och utvidgning, kommunernas investeringar etc. — med olika medel har genomfört en hård restriktivitet, nu kan vara med om att öka rörelsemedlen under denna punkt i den omfattning som Kungl. Maj:t har tänkt sig.

Herr Gillström och jag har olika meningar i den frågan, och det är alltså den saken som en eventuell diskussion kan gälla.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Utöver vad den siste ärade talaren här anfört skulle jag vilja framföra en liten synpunkt. Det är, att om kammaren skulle bifalla reservationen, skulle det bli tillfälle att utarbeta nya och mindre storvulna planer för vissa beskickningshus, framför allt för det i New Delhi. Jag har samtalat med framstående representanter för den svenska exportindustrien och med andra, som väl känner till våra beskickningar och deras status i olika länder, och de säger att det är onödigt att slå sig på en så storartad byggnad som den som där är planlagd. Ett uppskov borde därför kunna användas för att få fram mindre kostnadskrävande och för vårt lands storlek bättre avpassade beskickningsbyggnader. Vi behöver inte uppträda på samma sätt som stormakterna och försöka överglänsa andra stater i fråga

Anslag till inventarier för vissa beskickningar m. m.

om magnifika representationsbyggnader. Jag tror det väcker lika stor respekt, om vi utvecklar ekonomisk klokhet och en viss sparsamhet även på detta område.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDEN**:

Herr talman! Jag vill bara gentemot herr Mannerskantz säga, att det inte alls är fråga om att konkurrera med stormakternas byggnader. Jag erkänner gärna att byggnadskostnaderna är oerhört stora, men det är ett faktum att man i dessa länder har efter våra förhållanden helt abnorma kostnader. Vad beträffar New Delhi befinner vi oss i ett tvångsläge därför att indiska regeringen hänvisar främmande beskickningar till ett visst område, där de får tillfälle att bygga, sedan de har köpt tomter där. Sedan sågs de upp från de av indiska staten förhyrda bostäderna, så att de presas att bygga själva. Detta bygge var anmält redan vid förra årets riksdag, och det var upptaget i statsutskottets utlåtande då, vilket belopp det gällde. Tomten förvärvades redan 1954, och jag tror att det sagda håller streck. Kanske de sagesmän som herr Mannerskantz talat med inte hade så noga reda på alla de många ändamål, som denna byggnad skall avse.

Vad beträffar herr Svärds resonemang kan jag säga, att det är klart att man på varje särskild punkt kan resa frågan, om förslaget står i proportion till våra anslag på andra områden. Men då är det nog mera önskvärt att ta upp debatten i ett större sammanhang än att fråga sig om det just här är en lagom kostnad för byggnader för utrikesrepresentationen. Jag tror inte att man med fördel kan föra en diskussion på en så begränsad punkt med de allmänna sparsamhetsprinciperna som bakgrund.

Herr **SVÄRD** (h):

Herr talman! Jag har bara den reflexionen att göra, att skall man över huvud taget föra ett principiellt avvägningsresonemang, som kan ha någon me-

ning, så kan man inte nöja sig med att föra det i största allmänhet, utan man måste konkretisera det. Man måste tillämpa sina principer på konkreta punkter. Jag är naturligtvis förtvivlad över att det i detta sammanhang har råkat bli just utrikesdepartementet, som kommit i fråga, men jag kan lugna hans excellens med att samma resonemang kommer att från vår sida framföras på alla de punkter, där vi anser att ytterligare restriktivitet är möjlig.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 2 och 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1957/58 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3**Anslag till inventarier för vissa beskickningar m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Inventarier för vissa beskickningar, delegationer och konsulat för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, I: 169 herr *Mannerskantz* och II:

Ang. stat för statens allmänna fastighetsfond

202 av herrar *Edlund* och *Östlund*, hemställt utom annat att riksdagen måtte avslå det av Kungl. Maj:t äskade anslaget till inventarier för vissa beskickningar, delegationer och konsulat.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 169 och II: 202, såvitt nu vore i fråga, till Inventarier för vissa beskickningar, delegationer och konsulat för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 kronor.

Reservation hade anförts av fröken *Andersson* samt herrar *Staxäng*, *Nilsson* i Göingegården och *Heckscher*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 169 och II: 202, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om medelsanvisning till inventarier för vissa beskickningar, delegationer och konsulat.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Trots att utskottets recit på den här punkten förefaller att vara avfattad på någon sorts code, kan jag begränsa mig till att under hänvisning till samma principiella motivering som den, som jag nyss anförde, yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen, avgiven av fröken *Andersson* samt herrar *Staxäng*, *Nilsson* i Göingegården och *Heckscher*.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt; och förklarades den förra propositionen, som

upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 4—22

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. stat för statens allmänna fastighetsfond

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1957/58, jämte i ämnet väckta motioner.

I bilaga 21 till innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1957, föreslagit riksdagen godkänna ett statsrådsprotokoll bilagt förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1957/58.

I berörda förslag hade under utgifter bland annat upptagits ett belopp av 24 577 000 kronor till reparations- och underhållskostnader samt under inkomster bland annat ett belopp av 56 988 000 kronor, utgörande beräknad ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* (I: 264) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Tumbult m. fl. (II: 368), i vilka hemställts om en nedskärning av den i staten för statens allmänna fastighetsfond upptagna utgiftsposten

Ang. stat för statens allmänna fastighetsfond

till Reparations- och underhållskostnader m. m. med tillhoppa 2 555 000 kronor samt om en nedräkning av den i samma stat upptagna inkomstposten till Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler med samma belopp.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 264 och II: 368, godkänna ett utlåtandet bilagt förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1957/58.

Reservation hade avgivits av herrar *Birke* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett, att utskottets yttrande bort ha va den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 264 och II: 368, godkänna det utlåtandet bilagda förslaget till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1957/58 med de ändringar som däri föranleddes av de i motionerna framställda yrkandena.

Herr **MANNERSKANTZ** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

På s. 4, 5 och 6 i utlåtandet finns långa förteckningar på de olika poster, där reduktioner enligt reservanternas mening kan göras. Det rör sig här framför allt om reparations- och underhållsarbeten litet varstans.

Jag vill, herr talman, först och främst säga att man naturligtvis alltid kan uppskjuta några arbeten något år eller göra en eller annan sak litet mindre grundligt. Inom det enskilda näringslivet, där man ju får betala investeringsavgift på det mesta av sådana här arbeten, tvingas man att uppskjuta många sådana arbeten som i och för sig kan vara lämpliga att göra, fastän det å andra sidan inte uppstår några allvarliga olägenheter, om man väntar med dem ett eller annat år.

Jag skulle dessutom vilja framföra en

annan synpunkt. Byggnadsstyrelsen har numera fått sig anförtrodd en allt större volym av sådana här arbeten, spridda över hela landet. Även om byggnadsstyrelsen i sig själv har en god organisation och skickliga ämbetsmän, kan man ändå sätta i fråga, om styrelsen på ett verkligt effektivt och påpassligt sätt kan verkställa alla de otaliga arbeten runt om i vårt land som behöver göras. Det kan väl ifrågasättas, om man inte borde återgå till att låta vederbörande institutioner på de olika orterna sköta om i varje fall de mindre reparationsarbetena. Jag tror att det vore mycket fördelaktigt. Dels kunde de då kanske bli gjorda utan alltför stor omgång, dels är jag ganska säker på att det många gånger kunde ske till mycket lägre kostnad än om arbetena skall administreras centralt från byggnadsstyrelsen här uppe.

Jag vill bara anföra detta till dagens protokoll när vi nu behandlar frågan om allmänna fastighetsfonden. Det var närmast för att yrka bifall till reservationen som jag begärde ordet, men jag har ansett att den tanken, att byggnadsstyrelsen borde avlastas i varje fall ansvaret för sådana arbeten som ligger utanför dess naturliga område, de större arbetena och sådana som är koncentrerade till huvudstaden, är värd att övervägas.

Herr **JOHANSSON, IVAR**, (bf):

Herr talman! Statsutskottets fjärde avdelning, som behandlat detta ärende, har kunnat konstatera att vad gäller såväl innevarande år som det nästkommande har Kungl. Maj:t i rätt väsentlig grad prutat på vederbörande myndigheters äskanden. Vi har därför kommit fram till den slutsatsen att det knappast är möjligt att ytterligare begränsa dessa av Kungl. Maj:t här föreslagna medel. Anslagen skall ju användas till underhåll och reparationer av statens fastigheter, och det kan ju inte vara rimligt att, man vågar väl säga schablonmässigt, skära ned den av Kungl. Maj:t för ändamålet under nästa år föreslagna anslagshöjningen med ungefär hälften. Jag tror för

Om inställande av repetitionsövningarna under budgetåret 1957/58

min del, att det är en mycket dålig affär att inte väl underhålla och reparera fastigheterna, liksom det blir dyrt för framtiden att uppskjuta sådana nödvändiga arbeten.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Precis samma resonemang, herr Johansson, kan alla näringsföretag i detta land föra, men möjligheten att handla så klokt förmenas dem, och jag för min del anser att man bör eftersträva en något så när likartad fördelning på de olika sektorerna här i landet, det allmänna, det kommunala och det enskilda näringslivet.

Därutöver skulle jag vilja säga, att riksdagen av i dag kanske något mera borde göra på samma sätt som riksdagen förr i världen, då departementscheferna fick vara ytterligt tacksamma när de lyckades vinna bifall till ett äskande. De fick ofta finna sig i att riksdagen kalftrade deras förslag och beslutade prutningar i beloppen, som hade den välgörande effekten att departementscheferna fick ägna större omsikt åt hur de olika åtgärderna verkställdes, något som i sin tur gjorde att pengarna räckte bättre. Jag tror inte det är ohälsosamt, att riksdagen förfar något så när restriktivt också i sådana här avseenden.

Även om det i övrigt inte är oriktigt vad herr Johansson sade, tror jag därför att det inte är tillräckligt riktigt — man bör lägga till också det jag nu har sagt, så blir det sammanlagt bättre.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om inställande av repetitionsövningarna under budgetåret 1957/58

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner om inställande av repetitionsövningarna under budgetåret 1957/58.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Öhman* m. fl. (I: 258) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* m. fl. (II: 305), hade hemställts, utom annat, att riksdagen måtte besluta, att repetitionsövningarna skulle inställas under budgetåret 1957/58.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet anfört:

»Vid sin behandling föregående år av Kungl. Maj:ts då föreliggande förslag om inställande av repetitionsövningarna under budgetåret 1956/57 uttalade utskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 42, att utskottet icke ville motsätta sig förslaget men att utskottet bestämt förutsatte, att anordningen i fråga vore att betrakta som en engångsåtgärd. Under erinran härom avstyrker utskottet de nu föreliggande motionerna.

Utskottet hemställer, att motionerna I: 258 och II: 305, såvitt nu är i fråga, icke må av riksdagen bifallas.»

Reservation hade anmälts av herrar *Karl Andersson*, *Akerström* och *Petterson* i Degerfors, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! När riksdagen förra året beslöt att inställa repetitionsövningarna, så hälsades det beslutet med mycket stor

Om inställande av repetitionsövningarna under budgetåret 1957/58

tillfredsställelse bland breda folkskikt här i landet. Man såg i det ett tecken på att regering och riksdag önskade åstadkomma åtminstone en viss besparing på de militära utgifterna. Det var också en tämligen stark opinion i riksdagen för att en liknande åtgärd skulle vidtagas detta år; jag erinrar om att i andra kammaren närmare hundra ledamöter röstade emot att riksdagen skulle godkänna utskottets skrivning, att åtgärden var endast en engångsföreteelse.

Från det parti jag representerar har vi velat hålla tillbaka de militära utgifterna och förordat en besparingslinje även detta år. Vi har alltså föreslagit att repetitionsövningarna skall inställas, vidare har vi förordat en besparing med 245 miljoner i fråga om materielanskaffning och dessutom en nedskärning av beställningsbemyndigandena med 255 miljoner kronor. Tillsammans gör detta drygt en halv miljard, som vi anser att man utan förfång för krigsmakten skall kunna spara.

Nu har utskottet ryckt ut en av frågorna, nämligen den om repetitionsövningarna, och yrkar med hänvisning till fjoljårets riksdagsbeslut avslag på motionen. Jag vill då erinra om att utskottsmajoriteten i fjol också i denna kammare förklarade, att beslutets utformning vid det tillfället inte skulle ha betydelse för riksdagens övervägande vid en senare tidpunkt. Vad som den gången befarades av reservanterna och motionärerna har alltså nu besannats, eftersom utskottet säger att fjolårsbeslutet endast innebar en engångsåtgärd.

Från vår sida vidhåller vi emellertid samma ståndpunkt som vi hade förra året. Vi anser inte att det allmänna politiska läget i världen är sådant, att repetitionsövningar behöver äga rum. En viss skärpning i de internationella relationerna har visserligen inträffat, men någon överhängande krigsfara existerar ju inte, och hur det går för krigsanstiftare har vi fått ett tydligt bevis för genom nederlaget i Egypten.

Till dem som nu vill hålla högsta möjliga beredskap och som i tal och skrift påstår att vårt utrikespolitiska läge är

synnerligen allvarligt, skulle jag bara vilja ställa en enkel fråga: Var finns då fienden? Mot vem är det vi rustar, vilken stat är det som hotar det fredliga Sverige? Om man inte kan besvara den frågan konkret, så vill jag vidhålla att den väldiga miljardrullningen till militära ändamål, som vi håller på med och som för närvarande uppgår till 2,5 miljarder, om man tar hänsyn även till kapitalbudgeten och andra saker, till detta slöseri icke har berättigande i nuvarande läge.

Dessutom finns flera andra skäl som talar för att man skall visa återhållsamhet i de militära anslagen. Hela vår försvarsfråga ligger ju under utredning, och det är många fakta som pekar på nödvändigheten av en radikal omgestaltning av hela vår försvarsorganisation. Även det borde, tycker jag, mana till besinning när det gäller sådana här anslag. Vi bör komma ihåg, att det är folkets medel vi har att handskas med.

Därtill kommer det ekonomiska läge som vi har, ett läge som kännetecknas av en stagnerande industriproduktion och starka inflationstendenser. Man talar i den situationen om nödvändigheten av sparsamhet med statens medel, och vi har nyligen i ett föregående ärende hört hur högerpartiets representanter också när det gäller mycket blygsamma statliga utgifter pläderar för sparsamhet. Men när det gäller det militära tycks man från det hållet inte ha några som helst böjelser för sparsamhet.

Vi måste också ta hänsyn till att för dem, som nu blir inkallade, betyder det en ganska svår ekonomisk belastning. Det gäller ju här ett antal på 80 000 till 90 000 människor, och man måste väl förstå att den månad, som de tvingas att tillbringa på militärförläggningarna, inte bara betyder att värdefull arbetskraft drages bort från produktionen utan att även deras arbetslön, som väl i runt tal kan uppskattas till 75 å 80 miljoner kronor, går förlorad.

Jag kan, herr talman, inte finna några sakliga skäl som talar för utskottets ståndpunkt, och jag ber därför att få yrka bifall till motion nr 258 i denna kammare.

Om inställande av repetitionsövningarna under budgetåret 1957/58

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! När jag kommer att rösta för bifall till den motion, som i föreliggande utskottsutlåtande avstyrkes, så är det icke i glädje över att det kommunistiska partiet i vårt land är i färd med att avmagnetisera sig när det gäller tron på idealstatens förhåvanden eller dess inställning till försvarsfrågan, utan det är mera med anledning av att jag anser, att samma förhållanden råder i detta land i år som de som var motivet för riksdagens ställningstagande under föregående år. Så mycket mer blir jag styrkt i den tron därför att försvarsministerns och regeringens ställningstagande i försvarsfrågan detta år har utsatts för en ganska skarp kritik, inte enbart från överbefälhavarens sida utan även från cheferna för de olika försvarsgrenarna. Jag tycker därför det är riktigt att ge en blomma till regeringen, som trots detta tryck har försökt visa återhållsamhet när det gäller försvarskostnaderna.

Det är statsutskottets motivering i föreliggande utskottsutlåtande, som gör att man ställer sig frågande. Utskottet hänvisar till fjolårets deklaration från utskottets sida och har tydligen i år inte ansett sig ha anledning att sakligt pröva en framställning, som mynnar ut i en rekommendation att även i år inställa repetitionsövningarna.

Jag har fortfarande den bestämda uppfattningen, att försvarsfrågans kostnader ganska snart kommer att tvinga oss till väsentliga besparingar. Jag hoppas ju nu att herrar Mannerskantz och Svärd skall fylka sig kring vår ståndpunkt och rekommendera denna besparing, ty i detta fall sparas väsentligt mycket mer än på de punkter, där herrarna tidigare i dag rekommenderat besparingar.

Personligen tror jag inte för vårt lands del på ett försvar, som är så organiserat som det vi har. Jag tror på partisanarmén. Vi kan inte försvara oss med masskolonner — den saken är jag övertygad om och jag har tidigare här i kammaren deklarerat den ståndpunkten — utan jag tror att det enda sätt på vilket en stat av vår storlek kan försvara sig är

genom en partisanarmé. Men en sådan skapar man inte genom repetitionsövningar.

Jag kommer, herr talman, att rösta för bifall till den motion, som föreligger från kommunistiskt håll i denna sak.

Herr ANDERSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Det finns knappast någon anledning att i detta sammanhang ta upp en försvarsdebatt, något som både herr Öhman och herr Svedberg gjort vissa försök till.

Såsom alla känner till, ingår repetitionsövningarna såsom ett mycket viktigt led i vår försvarsorganisation. Om man skall inställa repetitionsövningarna, gör man ett ingrepp som minskar vår försvarskraft. Det var väl därför som många var synnerligen tveksamma inför förslaget att repetitionsövningarna skulle inställas under förra året, men man gick med på det under förutsättning att det var fråga om en engångsföreteelse. Skulle man inställa repetitionsövningarna år från år, skulle det innebära en synnerligen stor försämring av vår försvarsstyrka.

Det försäkrades visserligen här alldeles nyss av herr Öhman, att någon överhängande fara för krig inte nu förelåg, men jag tror knappast att riksdagen med anledning av dessa herr Öhmans försäkringar skulle vara villig att inställa repetitionsövningarna i år. Jag tror därför att det finns all anledning att avslå de föreliggande motionerna.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till nybyggnad för konstfackskolan

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag till nybyggnad för konstfackskolan jämte i ämnet väckta motioner.

I den till riksdagen avlåtna propositionen nr 2 hade Kungl. Maj:t (bilaga 13, punkt 1 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1957) föreslagit riksdagen att till Nybyggnad för konstfackskolan å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t i innevarande års statsverksproposition beträffande kapitalbudgeten (bilaga 29, punkt 20 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1957) föreslagit riksdagen att till Nybyggnad för konstfackskolan för budgetåret 1957/58 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels tre likalydande motioner, nämligen motionerna I: 116 av herr *Arrhén*, II: 147 av herr *Hedin* m. fl. samt II: 322 av herr *Magnusson* i Tumhult m. fl. i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå i Kungl. Maj:ts proposition nr 2 under kapitalinvesteringar, ecklesiastikdepartementet, III Statens allmänna fastighetsfond, punkt 26, gjorda hemställan om investeringsanslag av 5 000 000 kronor på tilläggsstat II för budgetåret 1956/57 till nybyggnad för konstfackskolan;

dels ock motionen II:212 av herr *Nilsson* i Bästekille, i vilken hemställts, att riksdagen under punkt 20 på kapitalbudgeten för ecklesiastikdepartementet måtte anvisa ett reservationsanslag av 1 300 000 kronor för budgetåret 1957/58 till nybyggnad av konstfackskolan.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte,

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 116, II: 147 och II: 322, till Nybyggnad för konstfackskolan å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II:212, till Nybyggnad för konstfackskolan för budgetåret 1957/58 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Arrhén*, *Staxäng*, *Nilsson* i Göingegården och *Cassel*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) med bifall till motionerna I: 116, II: 147 och II: 322 avslå Kungl. Maj:ts förslag om medelsanvisning å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57 till Nybyggnad för konstfackskolan;

b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 212 till Nybyggnad för konstfackskolan för budgetåret 1957/58 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 1 300 000 kronor.

Herr **ARRHÉN** (h):

Herr talman! Jag tillåter mig endast fästa kammarens uppmärksamhet på det förhållandet, att vi under vårsessionens sista skede hade anledning att sysselsätta oss med detta ämne. Det motsatsförhållande, som då uppstod, berodde på om det skulle beviljas ett lägre eller ett högre anslagsbelopp. Vi gav vid detta tillfälle en utförlig motivering för att klokheten syntes tala för att bevilja det lägre beloppet. Jag skall emellertid inte upprepa denna argumentering, då den bör vara i färskt minne.

Den ståndpunkt, som nu återfinnes i reservationen vid detta utlåtande, anknyter till resonemanget i våras och är en ren följd av den uppfattning, som jag själv och mitt parti den gången omfattade.

Jag ber därför, herr talman, att med dessa korta ord få förorda bifall till reservationen.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Vi hade under fjolårets riksdag en längre överläggning om nybyggnaden för konstfackskolan, och utskottet fick då en ganska klar bild av det hela. Vad som föreslagits i år är endast en följd av fjolårets beslut. Utöver detta har jag ingenting att tillägga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. skogsvårdsavgiften för år 1957

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1957 skall utgå.

I statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen besluta, att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1957 utgå med en och en halv promille.

Statsverkspropositionen hade, såvitt angick det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1957 skulle utgå, hänvisats till bevillningsutskottet.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit en vid riksdagens början väckt motion, II: 460, av herr *Wachtmeister*, vari hemställets, att riksdagen måtte

a) besluta att skogsvårdsavgiften skulle utgå efter ett promilletal av 1/2; samt

b) uppdraga åt Kungl. Maj:t att för 1958 års riksdag framlägga förslag angående skogsvårdsavgiftens etappvisa avskaffande.

Ang. skogsvårdsavgiften för år 1957

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående skogsvårdsavgiften samt med avslag å motionen II: 460 av herr *Wachtmeister* besluta, att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1957 utgå med en och en halv promille.

Enligt en vid betänkandet avgiven reservation hade herrar *Hagberg* och *Magnusson* i Borås ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

dels i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående skogsvårdsavgiften samt med avslag i detta avseende å motionen II: 460 av herr *Wachtmeister* besluta, att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1957 utgå med en och en halv promille,

dels i anledning av motionen II: 460 av herr *Wachtmeister* besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning rörande frågan om skogsvårdsavgiftens etappvisa avskaffande.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Detta spörsmål är ju en gammal bekant för kammaren. Vid flera tillfällen under senare år har frågan om skogsvårdsavgiftens avskaffande varit uppe till dryftning. Erinringar mot detta avgiftsuttagande har framförts från skilda håll. Det principiella huvudargumentet har varit att skogsvårdsavgiften är att betrakta som en objektskatt och sålunda knappast hör hemma i vårt skattesystem. Argumentationen har sålunda legat på samma plan som den, som under många år förts emot fastighetsbeskattningen, som även den är en objektskatt.

Arbetet på att få bort fastighetsbeskattningen har ju så småningom efter åtskilliga motgångar lett till resultat. Som kammarens ledamöter kommer ihåg, fattade riksdagen 1953 beslut om fastighetsbeskattningens successiva av-

Ang. skogsvårdsavgiften för år 1957

veckling, och i den proposition, som lämnades i fredags — nr 71 — inbjuder Kungl. Maj:t riksdagen att ta ytterligare ett steg på vägen mot fastighetsbeskattningsens avskaffande genom att sänka repartitionstalet från 4 till 2,5. Detta innebär ju en utveckling, som ur min synpunkt är ägnad att hälsas med tillfredsställelse.

Såvitt jag förstår, bjuder emellertid logiken att kammaren och riksdagen vandrar samma väg, när det gäller skogsvårdsavgiften. Har man den uppfattningen, att fastighetsskatten är en objekt-skatt och att den därför av principiella skäl bör avskaffas, bör man också hävda samma uppfattning när det gäller skogsvårdsavgiften.

Nu har dessutom tillkommit en omständighet, som ytterligare aktualiserar denna angelägenhet. Jag syftar, som kammarens ledamöter förstår, på den avsevärda höjningen av taxeringsvärdena, icke minst för skogsfastigheterna, som vi nu står inför. När bevillningsutskottet för någon tid sedan behandlade denna fråga, var det inte alldeles klart hur stor denna höjning av taxeringsvärdena komme att bli. Man hade på känn, att den skulle bli betydande, men man vågade icke fixera någon siffra vid det tillfället. Nu har emellertid Kungl. Maj:t genom finansministern försett kamrarna och riksdagen med ett — det vågar jag utgå ifrån — fylligt och vederhäftigt material i den proposition nr 71, som jag talade om för ett ögonblick sedan. Där förmäles nämligen bl. a. att för särskilda grupper av fastigheter, framför allt skogsfastigheter, räknar man med taxeringshöjningar om 100 procent eller *däröver*. Vi hade, som sagt, inom utskottet på känn, att man skulle komma upp till ett högt tal, men man var inte alldeles säker på att siffran skulle bli så hög som Kungl. Maj:t nu själv tillkännager i propositionen. Om man alltså bibehåller skogsvårdsavgiftens promilletal oförändrat för 1958 och i fortsättningen, betyder det ju att skogsägarna måste utgöra dubbelt så stor avgift som nu utgår, eftersom taxeringsvärdena kommer att stiga med — enligt

Kungl. Maj:ts proposition — 100 procent eller *däröver*.

Jag skulle vilja peka på ytterligare en omständighet. Finansministern liksom också andra ledamöter av statsrådet har på senare tid gång på gång understrukt, att denna väsentliga höjning av taxeringsvärdena, inte bara för skogsfastigheter utan för fastigheter över huvud taget, inte får leda till motsvarande höjning i beskattningen. Den proposition, som lämnades i fredags, är ju ett vittnesbörd om att man i varje fall i viss utsträckning kommer att infria detta löfte. Vid sådant förhållande synes det mig ganska angeläget att Kungl. Maj:t förfar på samma sätt beträffande skogsvårdsavgiften. Ty sker inte en väsentlig nedsättning av densamma, blir ju en följd av skogsvärdenas utomordentligt starka stegring enligt den nya taxeringen, att beskattningen därvidlag blir oerhört mycket mer tyngande än hittills — den kommer som jag för ett ögonblick sedan underströk att bli dubbelt så stor.

Vad nu den föreliggande motionen beträffar har vi reservanter inte ansett oss kunna helt godta densamma. Den går ju ut på att promilletalet skulle reduceras till 0,5 för 1957. Det tycker vi inte är alldeles rimligt. Däremot menar vi, att man står på fast mark, om man mot bakgrunden av de fördubblade taxeringsvärden, som träder i kraft nästa år, kräver en successiv avveckling av denna beskattning. Vi menar att en konsekvens av finansministerns egna uttalanden om att de höjda taxeringsvärdena inte får leda till höjd beskattning måste vara, att promilletalet i motsvarande grad sänkes.

Vi har alltså inte någon från utskottsmajoriteten avvikande mening, när det gäller promilletalet för 1957. Meningarna går isär, när det gäller agerandet för framtiden. Vi menar — jag har redan antytt våra motiv och vår principiella inställning — att frågan om denna beskattningsforms fortbestånd bör göras till föremål för omprövning. Vi gör det i den förhoppningen, att denna omprövning skall leda till samma resultat som den omprövning riksdagen så småning-

om beslöt sig för i fråga om fastighetsbeskattningen. Vår reservation utmynnar sålunda dels i att vi ger till känna samma uppfattning som majoriteten beträffande skogsvårdsavgiften för 1957, dels i en hemställan om en skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning om skogsvårdsavgiftens etappvisa avskaffande.

Med dessa ord hemställer jag om bifall till den reservation, som är fogad till betänkandet av herr Magnusson i Borås och undertecknad.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! När man på sin tid införde skogsvårdsavgiften, var det ju för att man därigenom skulle få ett underlag för skogsvårdande åtgärder, som skulle stödjas av staten. Vid beräkningen av skogsvårdsavgiften gick man ut ifrån att staten skulle bidra med en tredjedel och att skogsvårdsavgiften skulle svara för återstående två tredjedelar.

Hur har utvecklingen blivit? Jo, utvecklingen har blivit den, att de skogsvårdande åtgärderna från statens och skogsvårdsstyrelsernas sida undan för undan ökat i omfång och att statens bidrag undan för undan har ökat. Medan skogsvårdsavgiften från början skulle täcka två tredjedelar, alltså över 66 procent, så täcker den för närvarande bara 44 procent. De utgifter som kommer på anslagsposten går till ungefär 18 miljoner kronor, medan skogsvårdsavgiften ger 8 miljoner.

Nu är det ju riktigt som motionären har sagt — och det är lika riktigt när det kommer i reservantens mun — att det blir en ökning av taxeringsvärdena på skogen i år, men detta kommer inte att gälla för avgiftsuttaget under nästa år, utan det gäller först därefter. Om skogen taxeras upp med ungefär 100 procent skulle det givetvis betyda, att man med samma utlag får inte 8 utan ungefär 16 miljoner kronor, d. v. s. man skulle med ett bibehållet anslag på 18 miljoner kronor t. o. m. kunna täcka mer än det enligt den ursprungliga beräkningen var fråga om, då man tänkte sig två tredjedelar av det hela. Under sådana omstän-

Ang. skogsvårdsavgiften för år 1957

digheter har utskottet menat, att Kungl. Maj:t ett följande år bör pröva, huruvida inte skogsvårdsavgiften kunde nedsättas. Promillesatsen är nu 1 1/2. Om värdena ökas med 100 procent skulle man kunna nedsätta avgiften till 3/4 promille och få in precis lika mycket. Men man kan också tänka sig att Kungl. Maj:t finner det vara ytterst önskvärt att öka de skogsvårdande åtgärderna och därför stannar för en mindre sänkning av skogsvårdsavgiften för att därigenom få ett underlag för den ökade skogsvården. Vi kan ju inte i bevillningsutskottet sitta och ta ställning till om den ena eller andra åtgärden är den lämpligaste eller om man rent av skulle välja båda, d. v. s. både sänka skogsvårdsavgiften och öka skogsvården. Ty den möjligheten finns ju också eftersom man med samma uttagsprocent som nu skulle få en fördubblad inkomst. Vi har emellertid förutsatt att Kungl. Maj:t prövar denna sak och kommer med förslag till ett följande år.

Vidare kastar de ärade reservanterna här in det påståendet att detta är en objektskatt, och därför bör man avlysa den, liksom man har avlyst eller håller på att avlysa fastighetsskatten — det går med den långsamt fram, men det går ju ändå fram. Jag tycker dock, att reservanterna här gör vad man brukar kalla falska analogier. Nog har man ett intryck av att fastighetsskatten inte är en objektskatt på samma sätt som skogsvårdsavgiften. Betydelsen av kommunernas verksamhet är väl nu knappast större för fastighetsägarna än för andra kommunens invånare. Fastighetsskatten har helt förlorat sin objektskattkaraktär. Den har blivit vad man kallar en garantiskatt. Man har velat bibehålla den så pass länge som skett väsentligen därför att man har alltid velat ha ett visst skatteunderlag, som man kunnat ta ut skatt på inom kommunen.

Jag satt för mer än tio år sedan i en kommitté, där vi försökte räkna ut hur fastighetsskattens försvinnande skulle verka för en del små kommuner, och det skulle ha fullständigt katastrofala verkningar för dessa små kommuner. Numera

Ang. skogsvårdsavgiften för år 1957

är förhållandet ett annat. Denna skatt har även såsom garantiskatt förlorat sin betydelse. De flesta jordbrukare betalar nu ingen effektiv fastighetsskatt, därför att deras vanliga inkomstskatt går utöver den, och likadant är det med många andra fastighetsägare. Det är egentligen bara några få jordbrukare och rätt många egnahemsägare som f. n. betalar en effektiv fastighetsskatt. Denna har alltså blivit garantiskatt och objektskattemotivet har fullständigt flyktat bort.

Vill reservanterna jämföra skogsvårdsavgiften med ett slags objektskatt, så skall de välja de egentliga bilskatterna. Både fordonsskatten och bensinskatten används uteslutande för vägarna. Detta är, kan man säga, någonting som direkt hjälper dem som beskattas, men beträffande fastighetsskatten är jämförelsen en falsk analogi och ingenting annat. Man kan emellertid bli förledd till att tro så, beroende på att det i äldre tider ofta hävdades att fastighetsskatten var ett slags objektskatt. Vi har nu kommit alldeles bort från det.

Herr talman! Utskottet har inte funnit någon anledning att nu begära en utredning hos Kungl. Maj:t om avskaffande etappvis av skogsvårdsavgiften, som skulle betraktas såsom en kvarstående objektskatt vilken därför bör avlysas. Men utskottet har funnit det synnerligen nödvändigt och synnerligen lämpligt att Kungl. Maj:t tar upp och prövar frågan om hur stor skogsvårdsavgiften skall vara efter de ökade taxeringsvärden, som man har att räkna med om ett år och där- efter. Därvid bör dels uttagningsprocenten, dels omfattningen av de skogsvårdande åtgärderna vägas mot varandra. Dessa praktiska saker har utskottet velat lägga i Kungl. Maj:ts hand för prövning.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Herr Sjödahl använde större delen av sitt anförande, såvitt jag kunde se, till ett talangfullt och skickligt utdömande av fastighetsbeskattning-

en. Jag kan inte hjälpa att jag med ett igenkännande leende återfann en hel del vändningar och uttryck i hans anförande, vilka vi på vårt håll på sin tid — det är nu rätt länge sedan — använde mot fastighetsbeskattningen. Men då vann vi inte större anklang. Jag är glad, att herr Sjödahl nu helt och fullt tycks ha godtagit denna argumentering, och detta förhållande inger mig den förhoppningen att herr Sjödahl om några år kanske skall vara villig att acceptera också argumenteringen mot den form av objektskatt, nämligen skogsvårdsavgiften, som vi i dag diskuterar.

I mitt förra anförande framhöll jag, att man under senare år på skilda håll här i riksdagen framfört bestämda erinringar mot bibehållande av denna skatteform. Jag vill erinra om en ganska tänkvärd motion, som väcktes år 1953. I första kammaren framfördes den av herr Tjällgren och en av hans ärade partikamrater, som för några dagar sedan blev statsråd och chef för jordbruksdepartementet, och i andra kammaren framfördes motionen av herr Jansson i Aspeboda m. fl. I motionen gavs uttryck åt tankegångar och meningar om skogsvårdsavgiften av identiskt samma karaktär som de uppfattningar, som jag här har sökt giva uttryck åt. Man framhöll bl. a., att skogsvårdsavgiften är en speciell skatt på ett visst slag av fastighetsobjekt. Man preciserade ytterligare sin mening och uttalade, att skogsvårdsavgiften var en särskild fastighetsskatt för skogsbruket och att den borde avskaffas.

Jag kan inte finna att det, sedan motionen framfördes, har inträffat något som bort föranleda dem, som då hade denna mening, att nu ge till känna någon annan åsikt. Det är ganska orimligt, tycker jag, att på detta sätt lägga en viss beskattning på ett visst skikt medborgare, d. v. s. skogsägarna. Såsom herr Sjödahl antydde är ju syftet att man med denna beskattning vill bidra till kostnaderna för skogsvårdsstyrelserna och deras verksamhet och att skogsägarna på det sättet skulle få nytta av avgiften. Men den nyttan får skogsägarna endast i den utsträckning som de tar skogsvårdssty-

relsernas tjänster i anspråk. Gör de inte det, får de ju ingen nytta av skatten. Jag tycker att det är lika orimligt att ta upp en sådan skatt som att ta upp t. ex. en speciell skatt av jordbrukarna för att bidra till verksamheten inom lantbruksnämnderna eller hushållssällskapen eller liknande institutioner. Sådana utgifter borde väl finansieras i vanlig ordning av samhället i dess helhet och inte av ett avgränsat skikt av medborgare.

Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk med ytterligare argumentering i denna fråga. Jag har en känsla av att, oavsett hur beslutet än blir i dag, så håller den här frågan på att mogna fram på samma sätt som frågan om fastighets-skattens avskaffande. Jag är tämligen övertygad om att vi om några år i samförstånd kommer att avskaffa även skogs-vårdsavgiften.

Herr SJÖDAHL (s):

Bara några ord, herr talman! Jag erinrar mig inte fullständigt innehållet i den motion som herr Hagberg talade om, men jag betvivlar inte riktighetens av hans citat.

Men vad har skett efter det att denna motion väcktes? Jo, man har visserligen bibehållit skogsvårdsavgiften, men man har ökat de skogsvårdande åtgärderna. Till vilkas fördel har detta skett? Det har säkerligen inte skett till fördel för domänstyrelsen, som själv klarar sina skogsvårdande åtgärder. Det har inte heller skett till fördel för de stora skogsbolagen, som också klarar sina skogsvårdande åtgärder själva. Men ökningen har varit till gagn för bondeskogsbruket, där man inte kunnat vidtaga erforderliga skogsvårdande åtgärder utan stöd från statens sida.

Herr WERNER (bf):

Herr talman! Frågan om en förbättrad skogsvård särskilt av de enskilda skogarna har under den senaste tiden varit synnerligen aktuell. Det är alldeles uppenbart, att vi enskilda skogsägare har intresse av att skogsvården i största

möjliga utsträckning kan effektiviseras. Jag tror knappast att det vore någon god grund att bygga på, om vi skulle söka att helt undandra oss att lämna ett bidrag — även om det utgår i form av en objektskatt — samtidigt som vi med styrka gör gällande, att vi äger ett starkt intresse av att skogsvården och skogsproduktionen ökas i landet, i synnerhet när det gäller de skogar som ägs av enskilda.

Däremot vill jag inte förneka, att vi med ett visst bekymmer ser på de kraftigt höjda taxeringsvärdena, som givetvis kommer att återverka på skogsvårdsavgiftens storlek. En reducering av promilletalet kan därför bli en fråga som anmäler sig nästkommande år. I år är ju frågan inte aktuell då den uttaxering, som sker till skogsvårdsändamål, grundar sig på 1952 års taxeringsvärden även under detta år. Först under ett kommande år, då man kan överblicka verkningarna av de höjda taxeringsvärdena, kan man närmare precisera ett ställningstagande.

Jag tar fasta på den deklaration som här gjordes av utskottets ordförande, när han som utskottets talesman lämnade frågan helt öppen för en omprövning under en kommande riksdag. Jag är tillfredsställd över denna deklaration, som visar, att utskottet inte på något sätt bundit sig för en viss storlek av skogsvårdsavgiften, utan att denna fråga kan bli föremål för en revision.

Ur den synpunkten kan jag ansluta mig till utskottets hemställan i nuvarande läge, men vi förbehåller oss att till kommande år ta upp frågan till närmare granskning.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till ut-

Om inrättande av lekmananämnder i hovrätterna

skottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 111;

Nej — 17.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 21 mars 1952 (nr 98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om inrättande av lekmananämnder i hovrätterna

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om inrättande av lekmananämnder

der i hovrätterna vid behandlingen av brottmål m. m.

Första lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta motioner, nr 321 i första kammaren av herr *Ollén* och nr 408 i andra kammaren av herr *Svensson* i Ljungskile m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag angående de ändringar av rättegångsbalken och därtill hörande författningar, som erfordrades för åstadkommande av

1. att lekmananämnder inrättades i hovrätterna vid behandling av brottmål; samt

2. att ledamöterna i domstolarnas lekmananämnder tillförsäkrades individuell rösträtt eller — alternativt — oinskränkt reservationsrätt.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 321 och II: 408, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herr *Ollén*, vilken ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 321 och II: 408, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag för åstadkommande av

1. att lekmananämnder inrättades i hovrätterna vid behandling av brottmål; samt

2. att ledamöterna i domstolarnas lekmananämnder tillförsäkrades individuell rösträtt eller i vart fall oinskränkt reservationsrätt.

Herr **OLLEN** (fp):

Herr talman! Jag är livligt övertygad om att rättegångsreformen av år 1948 betydde ett stort steg framåt i det svenska rättsväsendets historia. Reformens grundstenar var dels muntlighet, omedelbarhet och koncentration i of-

Om inrättande av lekmannanämnder i hovrätterna

fentlighetens klara ljus, dels ock ett starkt lekmannainflytande beträffande de grövre brotten. Dessa båda huvudprinciper blev dock aldrig konsekvent genomförda över hela fältet. Man stannade i vissa avseenden på halva vägen, orkade ej fram till målet.

Den fråga som i dag ligger på riksdagens bord om lekmannanämnd i hovrätt är ett exempel, resningsinstitutets organisation ett annat.

Det har aldrig kunnat ges något tillfredsställande svar på frågan varför en lekmannanämnd kan undvaras i hovrätten om den är önskvärd, ja, nödvändig i häradsrätt och rådhusrätt. Skälen för är lika starka i det ena fallet som i det andra. Det är också ett historiskt faktum, att när rättegångsreformens initiativtagare först drog upp de stora riktlinjerna, de icke gjorde någon gränsdragning mellan de första instanserna och hovrätten. Själva huvudmotiveringen för processkommissionens år 1926 avlämnade betänkande kan helt kort sammanfattas på följande sätt: »I brottmålen är det vanligen prövningen och värderingen av bevisningen, som ställer de största kraven på domaren. Och bevisningen består mest av vittnesmål och annat sådant för lekmannen lätt uppfattbart material. För en sådan bevisprövning har lekmannen goda förutsättningar i sin kännedom om människor, deras åskådningar och levnadsvanor. Rättsprövningen är ofta mindre invecklad. Många gånger innefattar denna prövning frågor av sådan beskaffenhet, att de särskilt väl ägna sig för lekmännens bedömande. — — — Lekmännens livserfarenhet är ock av värde, då det gäller att inom de vida latituder, som de moderna strafflagarna uppställa, bestämma straffet i det individuella fallet. Slutligen måste också beaktas, att uppriktigheten av rättsskipningen, så snart den rör ett allvarigare brott, har en särskilt djup ingripande betydelse för hela samhället. Lekmännens deltagande däri fattas därför som ett uttryck för folkets del i en viktig samhällsuppgift och som en garanti för dess fyllande.»

Så långt processkommissionen och

dess principiella förklaring. Det säger sig självt, att den med sin här relaterade uppfattning icke kunde draga upp någon bestämd gräns mellan rådhusrätt och hovrätt beträffande nämndens vara eller icke vara. Den föreslog också nämnd i båda fallen. Då frågan remitterades till bl. a. Svea hovrätt, är det, enligt min mening, synnerligen anmärkningsvärt, att hovrätten för sin del accepterade principen. Hovrätten stöder processkommissionens tanke på s. k. hovrättsting och yttrar om nämnden vid dessa: »Nämnd å hovrättsting — förslagsvis benämnd länsnämnd — skall liksom häradsnämnden bestå av nio ledamöter.» Vidare anför hovrätten: »Vid omröstning till beslut eller dom å hovrättsting kräves enhällighet inom nämnden för att dess mening skall gälla såsom hovrättens.»

I dag och i dagens läge förvånar man sig över att Svea hovrätt intog denna rakryggade och konsekventa ställning och icke av några maktintressen ville skjuta lekmannainflytandet åt sidan.

När hovrättens yttrande i sin tur remitterades till lagrådet, yttrade detta om nämnd i hovrätt bl. a.: »Det av kommissionen givna och av Svea hovrätt från dess utgångspunkter vidare utförda uppslaget om hovrättsting i orterna såsom normal form för rättskipning i grövre brottmål har något mycket tilltalande över sig. Grundsatsen om nämnds deltagande i dylika mål torde emellertid, i överensstämmelse med vad som redan yttrats om nämndinstitutets nutida och framtida karaktär och om behovet att stärka förtroendet till brottmålsrättskipningen, vara, oberoende av att denna rättskipning ej utövas på ting i orterna, förtjänt att införas med vårt rättegångsväsende.» Bakom detta lagrådets uttalande står bl. a. justitierådet Alexander-son, av oss alla känd för sin konsekvent liberala syn på vårt rättsväsende och dess funktion.

När frågan sedan av dåvarande justitieministern Gärde drogs inför 1931 års riksdag, yttrade denne bl. a.: »För mig blir frågeställningen i främsta rummet denna: Vilken betydelse har den folk-

Om inrättande av lekmananämnder i hovrätterna

liga anknytningen för rättsordningens vidmakthållande och stärkande över huvud taget? Rättsordningens bestånd i ett samhälle är ytterst beroende av dess medlemmars medborgaranda, deras sundas och vakna rättsmedvetande. Lagarnas styrka och upprätthållande måste i sista hand vila på samhällsmedlemmarna själva. — — — För inskräpandet av rättsordningen och dess krav synes mig intet vara av större betydelse än att folkets representanter kallas att deltaga ej blott i lagstiftningen utan också i rättsskipningen. Vad lagstiftningen angår står ju därom icke någon strid. Men betydelsen av att representanter för den folkliga rättsåskådningen deltar i rättsskipningen och där kunna framföra sina synpunkter är, synes det mig, ej mindre. Det är i rättstillämpningen i de konkreta fallen som lagarna och rätten skola föras ut i livet, och det sätt och de former, varunder detta sker, är av största betydelse för allmänhetens uppfattning om lagarnas rättvisa och dess förtroende för rättsordningen.»

Statsrådet Gärde citerade därefter det yttrande, som fälldes av herr Jansson i Djursåtra vid 1902 års riksdag och vilket kan vara förtjänt av återgivande nu över 50 år senare. Den inflytelserike lantmannapolitikern yttrade: »När det gäller lagstiftningen i vårt land, då kunna vi lantmän sitta här i riksdagen i dess andra kammare, vi få då även bli delegerade i lagutskottet, och det kan sålunda åt oss anförtros att stifta lagar. Men då det gäller att tillämpa dessa lagar, som vi själva varit med om att stifta, då är man mycket rädd för att släppa in oss. Jag kan nu icke förstå, att detta motstånd är rättvist eller lämpligt, och det ingiver åtminstone föga förtroende då det gäller samarbete mellan oss lekmän och våra lärda jurister.»

Det var då, herr talman, för 50 år sedan. Vi lekmän står fortfarande och knackar på hovrättens port utan synbarligen större möjlighet att bli insläppta inom rimlig tid.

Men jag fortsätter mina anteckningar från 1931 års riksdag. Statsrådet Gärdes förslag om nämnd accepterades icke av

särskilda utskottet, men reservationsvis fördes tanken på nämnd i rådhusrätt och hovrätt fram av herrar Schlyter, Linder, Åkerberg, Jonsson, Wilhelm Björck, Lindqvist i Halmstad, Löfgren i Nyborg, Wikström, Fast, Olsson i Mora och Andersson i Prästbol. Motiveringen för nämnd i hovrätt var denna: »De skäl, som tidigare anförts för deltagande av nämnd i rådhusrätt vid handläggning av mål i brottmål, kunna i huvudsak åberopas även vid anlitan av nämnd i hovrätt. På grund av de praktiska svårigheter, som äro förbundna med nämnds medverkan i hovrätt, synes denna emellertid böra förekomma allenast i grövre brottmål.» Reservationen segrade stort i andra kammaren, men den föll i denna kammare.

Förmodligen var det, herr talman, detta kamrarnas skiljaktiga beslut som utformade den kompromisslinje som utmärker processlagberedningens betänkande, där tanken på nämnd i hovrätt lyser med sin frånvaro, även om motiveringen för nämnd beträffande brottmål rent principiellt får samma starka poängtering som hos processkommissionen.

Vid 1942 års riksdag gjordes ingen ändring beträffande hovrätten, kompromissen hembar segern gentemot de klara principerna, det konsekventa ståndpunktstagandet. Jag kan dock inte underlåta att citera vad herr Schlyter yttrade i förstakammardebatten år 1942, då det synes mig vara icke blott en principförklaring utan ett programutkast som pekar framåt och gör just den fråga, som i dag sysselsätter oss, brännande aktuell.

Herr Schlyter yttrade: »Det är självklart, att ett juristkollegium har ett alldeles speciellt värde, när det gäller att tolka lag. Men i brottmålen är det icke bara fråga om lagtolkning. Den moderna straffrätten utvecklar sig alltmer i den riktningen, att skyddsåtgärder träda i stället för straff. Olika behandlingsformer äro möjliga både beträffande unga och gamla, och det gäller att träffa ett val mellan dessa, där ingalunda den juridiska insikten ensam eller ens i över-

Om inrättande av lekmananämnder i hovrätterna

vägande mån är avgörande för ett riktigt beslut. Vad det här kommer an på är i hög grad att få tillgodogöra sig allmän människokänedom och social erfarenhet ifrån andra skikt av befolkningen än de funktionärer, som i domstolarna äro satta att tillämpa lagen. De grövre brottmålen utgöra med hänsyn till de påföljder, som ådömas av domstolarna, sådana allvarliga ingrepp i den enskildes rättsvärn, att det är naturligt, att man vid sidan om de lagkunniga vill sätta representanter för medborgarna, för att dessa skola få sitt ord med vid avgörandet.»

Herr talman! Jag är glad att kunna säga, att det är just dessa tankegångar, som är de bärande både för motionen och reservationen. För mig rör det sig inte främst om en organisationsfråga, utan vad jag velat aktualisera är den utomordentligt viktiga frågan: Är det ur rättssäkerhetssynpunkt tillfredsställande, att brottmål vid omprövning skall behandlas enbart av juristdomare och därigenom undandragas det allmänt medborgerliga omdöme, som garanterats genom lekmannainflytandet i underrätterna? Mitt eget svar blir nej. Jag hyser intet misstroende för våra domare, bland vilka jag tvärtom mött män av utomordentlig begåvning och rättrådighet. Jag hör ej heller till kverulanternas skara, när det gäller vårt rättsväsende i stort. Men jag har ett utomordentligt starkt intresse av att de huvudprinciper, som låg till grund för 1948 års stora reform, skall få sin tillämpning icke styckevis och mer eller mindre slumpartat utan allsidigt och konsekvent. Jag tror att de riktlinjer, som reformmännen drog upp och med sådan entusiasm kämpade för, fortfarande är riktiga och hållbara.

Beträffande den andra punkten i reservationen står jag i den utomordentligt glädjande situationen, att jag har justitieministern bakom mig. Såsom framgår av utskottets redogörelse på s. 12 har departementschefen i ett förslag av år 1954 som sin mening uttalat, att starka skäl kunde anföras för att jämka på gällande omröstningsregler för nämnden men att denna fråga ej för det dåvarande vo-

re i det läge att ställning borde tagas till densamma. Utan hinder därav borde emellertid frågan om anteckning till protokoll av de meningar, som företrätts inom nämnden, upptagas till behandling. I detta hänseende förklarade departementschefen, att den omständigheten, att nämnden hade kollektiv rösträtt, ej kunde anses utgöra tillräckligt skäl emot en reform. I det till lagrådet remitterade förslaget upptogs därför en bestämmelse att i fråga om anteckning och skiljaktiga meningar samma regler skulle gälla för nämndeman som för annan domstolsledamot. Vid lagrådsbehandlingen avstyrkte emellertid lagrådet den föreslagna ändringen, och statsrådet lät därvid bero.

Motionen och reservationen vill vara ett uttryck för att många delar justitieministerns uppfattning på denna punkt. Den nuvarande ordningen är i hög grad odemokratisk. Om — såsom icke sällan är fallet — nämnd består av endast sju ledamöter, är det tillräckligt att endast en nämndeman biträder juristdomarens mening för att denne skall segra. På grund av att nämnden saknar reservationsrätt kommer ej ens en mening, som stödes av en så stark majoritet som sex nämndemän, på något sätt till synes i målet. För att tala lågmält, så överensstämmer dessa omröstningsregler icke med de principer, som numera tillämpas inom andra områden av samhällslivet.

Herr talman! Jag är ingalunda blind för att de formella skäl, varpå utskottet motiverar sitt avslagsyrkande, kan ha visst fog för sig. Men då rättstillämpningen griper in i den enskilda människans liv, ja, kan bli avgörande för hela hennes livsöde, har jag för egen del icke kunnat stanna vid ett formellt bedömande. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Herr AHLKVIST (s):

Herr talman! Även om herr Ollén var vänlig att ge kammaren en historisk bakgrund för bedömande av föreliggande motionsyrkanden, är jag inte helt över-

Om inrättande av lekmananämnder i hovrätterna

tygad om att motionärerna tillräckligt satt sig in i den fråga de motionerat om.

Såsom framgick av herr Olléns anförande är det två motionsyrkanden som föreligger, dels ett yrkande om vidgat lekmanainflytande i underrätterna genom individuell rösträtt eller reservationsrätt, dels ett införande av lekmanainflytande i hovrätterna. I motionen motiverar motionärerna dessa yrkanden med att vissa mål i rådhusrätt och hovrätt avgörs av juristkollegier. Man säger att i dessa juristkollegier förekommer det ofta att en eller flera av bisittarna inte ens är ordinarie ledamot. De är, förklarar man, följaktligen beroende av sina äldre ordinarie meddomare för sin fortsatta karriär. Av den anledningen frestas de ofta, anser man, att följa ordförandens mening i stället för att ta en personlig ståndpunkt, och detta resulterar i sin tur ofta i att juristkollegierna i praktiken blir enmansdomstolar.

Jag tror det är mycket svårt att i praktiken finna belägg för detta påstående. Det är nog väsentligt mycket lättare att plocka fram exempel på att när det förekommit meningsskiljaktigheter i ett juristkollegium, det just varit den yngste icke ordinarie domaren som anmält en mening som avvikit från hans äldre kollegers, och att man inte på något sätt har kunnat få något belägg för att detta utgjort det ringaste hinder för hans fortsatta befordran. Dessa påståenden i motionen bemöttes också ganska ingående vid utskottsbehandlingen utan att motionärernas talesman där på något sätt kunde styrka det berättigade i vad man skrivit, men trots detta återkommer herr Ollén i sin reservation i olika sammanhang med ordet rättssäkerhetsgaranti som motivering för att det måste vara lekmän som deltar i domslutet. Jag skulle vilja säga, att herr Ollén återkommer med det enligt min mening missbrukade ordet rättssäkerhetsgaranti, och jag skulle i det sammanhanget kunna fråga honom: Vad avser man här med rättssäkerhet? Om man med rättssäkerhet avser att gällande lagar och författningar på ett rätt sätt tillämpas, då menar jag att juristdomaren är en stor

garanti för att det verkligen blir rätts-säkerhet.

Med detta vill jag inte ha sagt, att det inte skulle vara motiverat med lekmanainflytande i domstolarna. Jag nämnde att motionärerna här har två yrkanden. Det ena gäller den individuella rösträtten. I detta avseende pågår en utredning, nämligen stadsdomstolutredningen, i vars direktiv just ingår att undersöka ett vidgat lekmanainflytande i form av individuell rösträtt eller reservationsrätt. Herr Ollén säger i sin reservation, att hans yrkande här inte kommer i konflikt med direktiven för stadsdomstolutredningen, och det är ju riktigt, men när det pågår en utredning om just dessa ting, så föreligger väl ingen anledning att skriva till Konungen och begära en utredning om en sak, varom utredning pågår.

Beträffande detta avsnitt om motionsyrkandet bör det alltså inte kunna föreligga några delade meningar. Den utredning som här begäres pågår redan.

Vad sedan gäller det andra avsnittet, som handlar om lekmanainflytande i hovrätterna, så har utskottet sett denna fråga på det sättet, att man först bör ha tagit klar ståndpunkt till hur lekmanainflytandet skall vara organiserat i underrätterna, innan man tar upp frågan om lekmanainflytandet i högre instans. Jag medger gärna, att det från mina utgångspunkter kunde vara motiverat att undersöka frågan om lekmanainflytande även i hovrätterna, men det råder på den punkten delade meningar, och utskottet har med sin skrivning endast avsett, att man bör avvakta hur lekmanainflytandet organiseras i underrätterna, innan man framställer krav på en utredning om lekmanainflytande i andra instans.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OLLÉN (fp):

Herr talman! När herr Ahlkvist betonar att det inte finns någon anledning att rikta någon principiell kritik mot hovrätternas nuvarande sammansättning, så är detta i alla fall en ståndpunkt

Om inrättande av lekmananämnder i hovrätterna

som t. ex. icke godtogs av professor Lundstedt. Han betonade tvärtom vid 1931 års riksdag mycket starkt, att i hovrätterna lagens bestämmelser om domares och ämbetsmäns självständighet i sin ämbetsförvaltning måste bli kringskurna och att de adjungerade ledamöterna råkar i beroendeställning i förhållande till de ordinarie ledamöterna. Man kan väl ändå inte frånkänna professor Lundstedt all erfarenhet på detta område.

Sedan säger herr Ahlkvist att frågan, hur domstolarna i andra instans bör sammansättas, måste lösas med hänsyn tagen till sammansättningen i första instans. Är detta nu så självklart? Är det inte i stället mycket som talar för att frågorna beträffande första och andra instans måste lösas i ett sammanhang? När reformen först förbereddes, diskuterade man ju inte första instansens problem för sig och andra instansens för sig, utan man sökte en lösning i stort, man behandlade det hela i ett sammanhang. Hur går det nu? När första instansens reformkrav genomförts, kanske man sedan får höra: »Nu är det nog, nu behövs ingenting mer, vänta och se, låt hovrätten vara!»

Såsom det nu är ställt talar rådhusrätt och hovrätt enligt min mening skilda språk. Nämndens synpunkter, de vidsträckta erfarenheter på samhällslivets skilda fält som en nämnd i rådhusrätt företräder, när icke fram till hovrätten, då hovrätten saknar ett motsvarande organ. Det har också i dagarna framhållits i pressen att en nämnddom i rådhusrätt sällan accepteras av hovrätten.

Vad som emellertid enligt min mening gör läget allvarligt är att hovrätten i så stor utsträckning som nu är fallet utgör sista instans i brottmål. Det är onekligen ett anmärkningsvärt och alltför litet beaktat förhållande, att för brott tilltalade blott i sällsynta undantagsfall kan få sin sak prövad i högsta instans. År 1953 hade till högsta domstolen ingivits 463 ansökningar om prövningstillstånd, varav 16 bifallits och 447 avslagits. År 1954 hade ingivits 481 liknande ansökningar, varav 11 hittills bifallits, en ännu icke av-

gjorts och 469 avslagits. Vad innebär dessa siffror? Jo, att hovrätterna praktiskt taget fungerar som högsta instans i brottmål.

Man skulle bättre förstå det på sina håll ganska ringa intresset för lekmanainflytandets stärkande, om nämnderna vid våra rådhusrätter hade misslyckats med sina uppgifter. Men så är ju ingalunda fallet. Det senaste starkt positiva omdömet kommer från stadsdomstolsutredningen som yttrar: »Vid processreformen ställde sig många tveksamma mot införande av nämnd i rådhusrätt. Numera läser ingen förneka, att det var en god reform. Utredningen anser ock, att erfarenheterna motivera vidgat användande av nämnd i rådhusrätt.»

Med detta starkt positiva uttalande inför ögonen lär man icke i längden kunna avvisa kravet på nämnd i hovrätt. Det är ett steg som måste tagas och kommer att tagas. En ansedd jurist, ledamot av riksdagen, viskade häromdagen i mitt öra: »Jag tror att du kommer att få rätt så småningom, fastän jag själv inte är särskilt intresserad av saken.»

Herr talman! Jag tror så med!

Herr AHLKVIST (s):

Herr talman! När man diskuterar frågor av denna art, bör man nog vara en liten aning försiktig med sina påståenden. Herr Ollén sade att en nämnddom i underrätt inte gärna vinner gehör i högre instans, om den överklagas. Det är inte så länge sedan en nämnddom vid Stockholms rådhusrätt överklagades i hovrätten. Nämnden hade ådömt frihetsstraff mot juristdomarens röst, men nämndens domslut fastställdes av hovrätten.

Herr OLLÉN (fp):

Herr talman! Det var just detta fall som diskuterades i pressen, och i samband därmed slogs fast, att fallet utgjorde ett markant undantag. Detta stod bland annat i Aftonbladet, en tidning som ju numera står herr Ahlkvist mycket nära.

Om upphävande av den s. k. jordförvärvslagen

Herr AHLKVIST (s):

Herr talman! Vad beträffar pressens kommentarer till rättsskipningen har jag inte alltid lika stort förtroende för dem som herr Ollén.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av lagen den 10 juli 1947 (nr 486) om dödande av vissa utanför Sverige befintliga handlingar, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om upphävande av den s. k. jordförvärvslagen

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om upphävande av den s. k. jordförvärvslagen.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 143 i första kammaren av herrar *Sundelin* och *Boman* samt nr 177 i andra kammaren av herrar *Antby* och *Johnsson* i Kastanjegården.

I motionerna, som voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att 1955 års lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslag) skulle upphävas från den 1 juli 1957.

Utskottet hade i det nu ifrågasvarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner I: 143 och II: 177 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Osvald*, *Ebbe Ohlsson*, *Åhman*, *Johnsson* i Kastanjegården och *Stiernstedt*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort ha va den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen i anledning av motionerna I: 143 och II: 177 måtte antaga följande

Förslag

till

Lag

om upphävande av lagen den 3 juni 1955 (nr 272) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslag)

Härigenom förordnas, att lagen den 3 juni 1955 (nr 272) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslag) skall upphöra att gälla med utgången av juni månad 1957.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1957.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Vi har redan tidigare vid några tillfällen debatterat jordförvärvslagen här i kammaren, och såvitt jag kan se har det inte tillkommit någon ting principiellt nytt under den tid som gått sedan lagen sist debatterades. Jag skall därför fatta mig mycket kort.

Jag delar utskottets uppfattning i det avseendet, att det måste anses önskvärt att jordbruksjorden såvitt möjligt bibehålles i den jordbrukande befolkningens händer, men jag menar att man bör söka nå det målet med andra medel än en tvångslagstiftning sådan som jordförvärvslagen. Framför allt bör man inte utnyttja en tvångslag som strängt taget står i bestämd motsats till demokratiska principer. I själva verket förhåller det sig ju så, att många förvärv av jordbruk, som gjorts av icke jordbrukare, visat sig vara synnerligen fördelaktiga för jordbrukets utveckling. De har varit till gagn i mer än ett avseende.

Nu säger utskottet, att man framför allt bör hindra spekulationsköp. Det är sant — också jag menar att man bör sö-

Om upphävande av den s. k. jordförvärvslagen

ka göra detta. Men anledningen till att man fruktar spekulationsköp i stor utsträckning är ju helt enkelt den, att det under senare år har förelegat en stark tendens till placering av kapital i realvärden, sålunda också i jordbruksegen- domar, och den tendensen borde man söka hindra framför allt genom en sådan penningpolitik, att penningvärdet icke försämras. I största utsträckning är det gårdar med relativt stor skogsareal som kan bli föremål för spekulation, och då har man andra vapen i sin hand för att hindra en utveckling, som man anser vara skadlig, nämligen bestämmelserna i skogsvårdslagen, med vilkas hjälp man kan förebygga sådana avverkningar som skulle kunna framkalla eller främja tendensen till spekulationsköp.

Utskottet säger också, att jordförvärvs- lagen är till gagn då det gäller att rationalisera den svenska jordbruksjorden med avseende på arronderingen, alltså jordbruksenheter storlek. Emellertid är ju åldersfördelningen inom den jord- brukande befolkningen för närvarande sådan, att den rationaliseringen går all- deles tillräckligt snabbt — ja, många me- nar att den går för snabbt — även utan jordförvärvslagen och den stimulans till en ytterligare rationalisering, som kan erhållas genom denna lag.

Jag kommer alltså till den slutsatsen, herr talman, att jordförvärvslagen i nu- varande läge är onödig. Den gynnar inte jordbruket och dess utveckling, och den strider mot demokratiska rättsprinciper.

Jag ber därför, herr talman, att få yr- ka bifall till den vid utskottets utlåtan- de fogade reservationen.

Häri instämde herr *Ohlsson, Ebbe,* (h).

Herr CARLSSON, GEORG, (bf):

Herr talman! Det svenska jordbruket arbetar som bekant, enligt beslut av riks- dagen, under en hel del statliga bestä- melser. Det var under trycket av 1930- talets depression, med erfarenheter från första världskrigets livsmedelsbrist, och under hotet och upplevelsen av andra världskrigets bekymmer, som den svens-

ka riksdagen enades om den jordbruks- politik vi för närvarande för.

Denna politik har medfört en hel del ingripanden och lagstiftningsåtgärder. Vid 1955 års riksdag antogs en ny lag om inskränkning i rätten att förvärva jord- bruksfastighet. Härvid infogades princi- perna i de tidigare förköps- och jordför- värvslagarna i en och samma lag.

Nu vill motionärerna redan börja ruc- ka på denna lag och anför bl. a. princi- piella betänkligheter. Det bör vara till- låtet för alla att förvärva jordbruksfas- tighet lika väl som annan egendom, sä- ger motionärerna. Vidare anföres att in- gripanden av detta slag i det ekonomiska livet kan bli till mer skada än nytta för det svenska jordbruket och hela vårt nä- ringsliv. Dessutom anser motionärerna, att detta är en lag som i vissa fall kan kringgås.

Om jag då börjar med det sist anförda skälet för lagens avskaffande, så vill jag ställa frågan, hur många lagar vi egent- ligen skulle få kvar, om vi endast stif- tade sådana lagar som inte på något sätt skulle kunna kringgås. Syftet med lagen är bl. a. att under överskådlig tid söka hjälpa till med att skapa bärkraft- iga jordbruk och bevara dem i de verk- liga jordbrukarnas händer. Hela den frå- gan är ju till sin natur sådan — som även herr Osvald sade — att verkningar- na åstadkommes på lång sikt. Man får ge sig till tåls och invänta generations- växlingarna.

Nog kan man väl på jordbrukets om- råde peka på lagstiftning av väl så ingri- pande natur som denna lag, om man blickar 80, 90 år tillbaka i tiden, till storskiftet och till de genomgripande lantmåteriförrättningarna på 1870-talet. Då tvingades bönderna att byta sina många små åkertegar med grannen. De sammanbyggda byarna slogs sönder, och utflyttning av gårdarna var inte ovanlig. Allt detta skedde med tanke på behovet av en rationellare jordbruksdrift i fram- tiden. Säkerligen saknades inte heller på den tiden varnande röster mot obehörigt ingripande mot en laglig, hävdvunnen äganderätt, men i dag tror jag att ingen här i kammaren vill stå upp och säga,

Om upphävande av den s. k. jordförvärvslagen

att dessa ingripanden varit till skada för det svenska jordbruket. Men utvecklingen har inte stått stilla. I ett land som vårt med en expansiv utveckling av industrien, vilken obönhörligen suger till sig arbetskraft med relativt goda förtjänster, måste man söka bereda de kvarvarande jordbrukarna bättre utkomst-möjligheter, och detta kan man inte göra om vi inte får flera bärkraftiga jordbruk. Våra brukningsenheter är fortfarande i stor utsträckning för små. Det måste i möjligaste mån skapas större och bärkraftigare jordbruk av de små enheterna, och därvidlag har ifrågasvarande lag en uppgift att fylla.

Ett annat bekymmer har också framförts av motståndarna till lagen. Det är att de äldre ägarna av jordbruksfastigheter ej kan sälja dessa i full konkurrens med eventuella spekulanter. Den senaste tidens försäljningar av välskötta gårdar ger vid handen, att även dessa farhågor är ogrundade. Jordbrukets framtid beror enligt mitt förmenande inte endast på att en säljare kan få ut det allra högsta priset. Det pris, som köparen betalar, ter sig nog många gånger mera riskfyllt med tanke på okända konjunkturen i framtiden — även med den lilla hake som föreliggande lag i vissa fall kan innebära.

De skäl, som motionärerna anfört, anser jag icke nog bärande för att nu avskaffa denna lag. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Lindahl* (s).

Herr *OSVALD* (fp):

Herr talman! Då den föregående talaren gjorde en jämförelse med förhållandena för något mer än 150 år sedan — när storskiftet och laga skiftet genomfördes — vill jag säga att dessa skiftesreformer framför allt syftade till att möjliggöra ett mera produktivt jordbruk och att förbättra jordbruksproduktionen i vårt land. Det syftet tjänar inte jordförvärvslagen på något sätt, ty, såsom jag sade, den förbättring av jordbrukets ar-

rondering, som man syftar till, uppnår vi på ett säkrare och kanske snabbare sätt med andra medel än med jordförvärvslagen.

Herr *JONSSON, JON*, (s):

Herr talman! Jag skall beröra två saker i reservationen. Den ena gäller en fråga, som utskottsordföranden herr *Osvald* berörde, nämligen jordförvärvslagens inverkan på fastighetsbildningen. I reservationen har påpekats, vilket är riktigt, att det under den närmaste tiden kommer att finnas och för närvarande också finns — särskilt gäller det de mindre fastigheterna — innehavare som är rätt gamla och som sålunda kan väntas under den närmaste tiden lämna jordbruken. Många av dem har inga barn som tar vid, och jordbruken blir sålunda till salu. Jag anser att detta är ett av de verkligt bärande motiven för att jordförvärvslagen finns kvar. Jag ser nämligen saken på det sättet, att när det nu gäller att skapa fastigheter som är ändamålsenliga och att åstadkomma en arronderingsförbättring av de splittrade jordbruken, är det inte bara en fråga om att det sker sammanköp, utan det är främst fråga om att köpen sker på sådant sätt, att det uppstår goda och väl arronderade fastigheter, som man kan säga är ändamålsenliga med hänsyn till den tekniska utvecklingen på jordbrukets område. Därför anser jag i motsats till herr *Osvald*, att man genom jordförvärvslagen nu, liksom genom skiftet för årtionden sedan, kan åstadkomma ändamålsenliga och bra fastigheter.

Sedan är det en sak till i reservationen, som jag vill beröra. Det sägs där att jordförvärvslagen uppehåller ett konstlat prisläge på fastigheterna, och man menar att genom denna lag — och det är ju klart att det blir så — måste kretsen av spekulanter minska och de som äger fastigheter inte få ut det pris, som de annars skulle få. Men skall man bara se till säljarna när man lagstiftar? Skall man helt förbise intressena från deras sida som skall köpa fastigheterna och sedan försöka att förränta dem? Jag

Om upphävande av den s. k. jordförvärvslagen

vill erinra om — det har ju berörts redan förut här i dag — att taxeringsvärdena i dagarna höjts väsentligt. De höjda taxeringsvärdena bygger på de fastighetspriser som nu råder. Jag såg för inte så länge sedan att under tiden 1952—1955 salupriserna för jordbruksfastigheter i vårt land genomsnittligt stigit med omkring 65 procent. På det sättet förefaller det mig, att nuvarande fastighetspriser med hänsyn till förräntningsvärdet även vid ett relativt rationellt drivet jordbruk ligger i högsta laget. Sålunda finns det väl inget intresse av att få bort jordförvärvslagen för att få upp fastighetsvärdena.

Jag är övertygad om — och det framhålles också i reservationen — att det närmast är skogsfastigheter som kommer i fråga för penningplacering. Jag har den övertygelsen att det inom skogs länen i vårt land icke skulle ha funnits möjligheter för jordbrukare i vanlig ekonomisk ställning att konkurrera med t. ex. skogsspekulanter om dessa goda hemman, ty de senare har ju helt andra resurser. Nu sägs det här, att skogsvårdslagen skulle vara ett skydd mot dessa spekulanter. Ja, skogsvårdslagen är ett skydd mot åverkan i sådan utsträckning att skogens återväxt äventyras, men den hindrar väl inte att intresse finns kvar att placera pengar i skog. Med dessa, som icke bor på sina fastigheter, har vi många gånger inom lantbruksnämnderna långa förhandlingar för att förmå dem enligt vanhävdslagen att reparera bostäderna åt sina arrendatorer, men då svarar de ungefär på det här sättet: »Ja, men detta jordbruk ger ju inte så mycket!» De menar alltså att skogen skall man ha för att få inkomster och kapitalförbättringar, men de har inte så mycket intresse för jorden. En jordbrukare betraktar ju jord och skog som en ekonomisk enhet, men därvidlag gör de här fastighetsägarna en uppdelning.

Jag har den uppfattningen att jordförvärvslagen har positiv betydelse genom att skapa förutsättningar för en fastighetsbildning med ändamålsenliga och önskvärda fastigheter.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Osvald* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Osvald* begärd röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 41.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående

Om skärpta åtgärder mot bilstölder

ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckta motioner dels om skyndsamt utredning rörande åtgärder mot ungdomsbrottsligheten och dels om en utredning angående samordning av de samhälleliga stödformer och åtgärder, som syftar till en lösning av barna- och ungdomsproblemen på längre sikt; samt

nr 2, i anledning av väckt motion om viss utvidgning av 1956 års klientundersökning rörande ungdomsbrottslingar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om skärpta åtgärder mot bilstölder

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om skärpta åtgärder mot bilstölder.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 165 av herr *Nilsson, Yngve*, m. fl. och II: 198 av herr *Svensson* i Krokstorp m. fl. hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala

1) att frågan om bilstölderna borde givas prioritet vid samordnings- och översynsarbetet rörande ungdomsbrottsligheten samt

2) att frågorna om förstärkning av ordningspolisen eller annan skärpning av bevakningen, hållande i förvar under viss kortare tid av ertappad biltjuv samt utvidgning av införselinstitutet därvid särskilt måtte beaktas.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 165 och II: 198 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! När det gäller allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3 med anledning av motionen I: 165, som rör åtgärder mot biltjuvar och som jag väckt i denna kammare, vill jag i korthet framhålla följande.

En allt större del av allmänheten reagerar mycket kraftigt mot biltjuvarnas framfart, och man anser det vara samhällets plikt att skydda den enskilde medborgarens egendom och rätt även på detta område. Det har visat sig att biltjuvarnas framfart inte bara skadar egendom, utan de sätter även både egna och andras liv i fara, och att stora kostnader åsamkas både enskilda och det allmänna. Den officiella statistiken visar att under år 1955 stals inte mindre än 25 000 motorfordon i vårt land. Under de tre första kvartalen 1956 var denna siffra uppe i 25 100, varför det ser ut, som om detta ofog skulle tilltaga.

Med detta för ögonen synes det oss motionärer vara motiverat, att detta klientel tages i förvar av polisen omedelbart då de påträffas, så att de under några timmar finge begrunda det allvarliga i vad de har gett sig in på för att sedan genom polisens försorg föras hem till sina föräldrar, där de ytterligare kunde tänka igenom den svåra belägenhet, som de försatt sig i.

Utskottet säger att ett sådant förfaringssätt torde vara stridande mot svensk rättsuppfattning. Jag har mycket svårt att förstå detta resonemang. Jag tror i stället att en sådan åtgärd skulle bli ett mycket verksamt medel, om en ändring till det bättre med det snaraste skall komma till stånd på detta område.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet endast yrkats, att kammaren skulle bifalla de i ämnet väckta motionerna.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkande; och för-

Interpellation ang. principerna för beviljande av lån till alkoholfria restauranger m. m.

klarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 77, angående fångvårdsanstalt i Ulriksfors, m. m.; och

nr 79, med förslag till lag om upphävande av 24 kap. 3 § kyrkolagen, m. m.

Interpellation ang. principerna för beviljande av lån till alkoholfria restauranger m. m.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! I en av de utan tvivel vackraste trakterna av vårt land har en intresserad krets, huvudsakligen tillhörande Evangeliska fosterlandsstiftelsen och De Ungas förbund, startat Måvikens ungdomsgård. Ett gammalt industriområde med tillhörande byggnader har inköpts för 70 000 kronor, i hittills utförda moderniseringar och reparationer har nedlagts omkring 80 000 kr. För moderniseringen och utrustningen av restaurangen erfordras ytterligare 56 700 kr., och styrelsen begärde hos Kungl. Maj:t att få låna detta belopp ur de medel riksdagen ställt till förfogande för lån till inrättande av alkoholfria restauranger.

Framställningen tillstyrktes varmt av de rådgivande nämnderna i Västernorrlands och Västerbottens län samt av intendenten för utskänkningsärenden, som i sitt yttrande underströk att en ungdomsgård av Måvikens typ kunde räkna med att bli livligt frekventerad, inriktad

ungdomen på en alkoholfri samvaro och vara av stort värde inte bara för ungdomen från Västernorrlands utan också från Västerbottens och andra län. Landshövdingen i Västernorrland, som invigde ungdomsgården midsommarhelgen 1956, gav ett mycket gott betyg åt bl. a. serveringslokalernas standard. Kontrollstyrelsen framhöll i sitt utlåtande att »verksamheten vid Måvikens ungdomsgård fyller ur samhällets synpunkt mycket behjärtansvärda ändamål och att detta bl. a. gäller beträffande det angelägna syftet att främja ett alkoholfritt umgängesliv bland ungdomen». Kontrollstyrelsen slutar emellertid med att avstyrka framställningen och motiverar detta med bl. a. att ungdomsgården skulle ha ett isolerat läge och att »dans och lättare underhållning icke få förekomma i restaurangen». Kungl. Maj:t beslutade avslå framställningen.

Med anledning av vad jag här relaterat ber jag att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande frågor:

Vilka principer tillämpar Kungl. Maj:t vid ställningstagande i frågor av ovan berörd art? I vilka fall har lån av statsmedel för inrättande av alkoholfria restauranger beviljats?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.16.

In fidem
G. H. Berggren